

Хибні уявлення про права людини в ісламі

شبهات حول حقوق الإنسان في الإسلام باللغة الأوكرانية

Автор:
вельмишановний доктор

Абд ар-Рахман ібн Абд аль-Карім аш-Шіха

د. عبد الرحمن بن عبد الكريم الشيحة

Переклад з арабської:
EUROPEAN ISLAMIC RESEARCH CENTER
(EIRC)

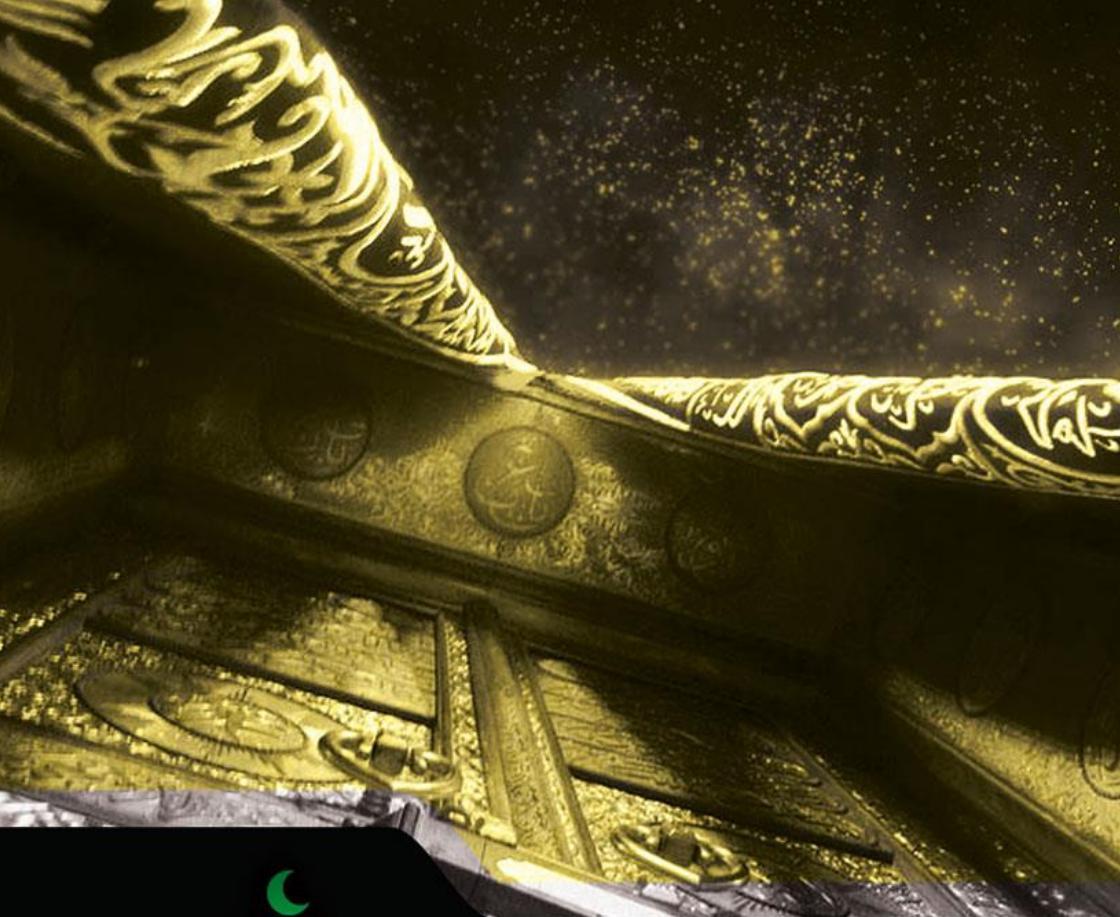
المركز الأوروبي للدراسات الإسلامية

& Андрій Шистров

Перевірка:
Мухаммада аль-Гарбі
& Юлія Коляденко
& Lustikova Anna Aleksandrovna

WWW.ISLAMLAND.COM

ISLAM LAND

GROW GOODNESS BY YOUR HAND
EXPLORE ISLAM IN ALL LANGUAGES

WWW.ISLAMLAND.COM

В ім'я Аллаха Милостивого, Милосердного!

Вступ

Xвала Аллаху, Господу світів, мир і благословення нашому Пророку Мухаммаду, його сім'ї та всім сподвижникам, а потому:

У кожного представника будь-якого людського суспільства обов'язково мають бути певні права, які б, в свою чергу, дозволяли йому спокійно і безпечно виконувати покладену на нього відповідальність. Права людини забезпечують вірність і прихильність своєму суспільству.

Сьогодні на світовій арені можна спостерігати три головні напрями: перший поважає особистість і ставить її інтереси вище соціальних, забороняючи суспільству будь-яким чином обмежувати її свободу. Цей напрямок дає індивідууму права інших людей, навіть якщо це призведе до занепаду і підриву суспільного життя: поганого економічного становища, зростання злочинності тощо. Це явище називається «капіталізм».

Другий напрямок підносить суспільні інтереси за рахунок інтересів індивідуума. Він приносить в жертву бажання і права особистості. Таким чином, індивідуум стає безпорадною і безправною істотою, у якої є тільки ті права, які їй дає суспільство, презентоване у вигляді держави. Всі ці права відповідають суспільним інтересам. Це явище називається «комунізм».

Третій напрямок не ставить індивідуума на перший план за рахунок громадських інтересів, а також не віddaє перевагу суспільним інтересам за рахунок індивідуальних. Навпаки, він надає кожному свої права – як особистості, так і суспільству. Таким чином, індивідуум наділений правами,

які регульовані і обмежені певними умовами. У цьому напрямку, в разі суперечності, суспільна користь превалює над особистою.

На цих сторінках ми згадаємо загальні права людини в світлі ісламської релігії, які беруть свій початок в Книзі Аллаха і Сунні Його Посланця Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха) – двох основних джерелах ісламу. Мета цих прав полягає в тому, аби людина, у своїх взаємовідносинах із іншими, завжди залишалася людиною. Я глибоко переконаний, що застосувавши на практиці ці права, можна досягти загальнолюдського щастя і втілити в життя прагнення будь-якого суспільства: безпеку, розквіт і розвиток. Адже ці права не є здобутком якихось дослідів, поглядів суспільства, тимчасових потреб або політичних напрямків. Бути впевненим у своїх словах мене змушує те, що всі ці права є рішенням Творця людини, здатне виправити становище світу і встановити в ньому справедливість.

Джерела ісламського законодавства (*шаріат*) – Священий Коран і Пророча Сунна – переповнені подібними правами. Першим правом, яким був облагодіяний і особливо виділений рід людський в порівнянні з іншими створіннями, є повага до нього. Всевишній Аллах сказав:

«Ми пошанували синів Адама і дозволили їм пересуватися сушею та морем, наділили їх благами і віддали їм велику перевагу перед багатьма іншими творіннями!»

(Сура «аль-Ісра», аят 70)

Ця пошана свідчить, що у людини мають бути права, які б гарантували її існування і свободу, а також надавали б їй усі засоби для життя в цьому Всесвіті і виконання своїх

зобов'язань щодо намісництва, про яке Всеблагий і Всевишній Аллах сказав так:

«Він — Той, Хто зробив вас намісниками на землі і підніс одних із вас над іншими за ступенями».

(Сура «аль-Анам», аят 165)

В ісламі права людини не обмежуються тільки світським життям. Навпаки, вони не перериваються навіть після її смерті. Так, одним з прав людини в ісламі після її смерті є те, щоб її омили, умастили паходщами, завернули в нову, білу похоронну тканину, звершили по ній заупокійну молитву і зверталися за неї із благанням до Аллаха. Повідомляється від Абу Хурейри (хай буде вдоволений ним Аллах), що він сказав: «Я чув, як Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) говорив:

«Коли ви молитесь за померлого, то щиро звертайтесь за нього до Аллаха». ¹

Шаріат заборонив принижувати або спотворювати померлу людину. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «Перелом кістки померлого подібний до перелому живого».²

Також шаріат заборонив розкопувати могили з метою грабежу, сидіти на них або ходити. Доказом цього є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

«Будь-кому з вас краще сидіти на розпеченному камінні доти, поки його одяг не згорить і жар не дійде до його шкіри, ніж сидіти на могилі».³

¹ Абу Дауд (3199) та Ібн Хіббан. Достовірний хадіс.

² Абу Дауд. Достовірний хадіс.

³ Муслім (971).

Також одним із прав людини є захист її честі та припинення поганих розмов про неї, навіть після смерті. Повідомляється, що Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Згадуйте про благі якості ваших померлих і утримуйтесь від згадки їх поганих якостей».⁴

Одним з прав людини, якого повинні дотримуватися її діти і родичі, є звернення до Аллаха з благанням за неї, з проханням про прощення і зіслання милості. Також вони повинні виконати залишений нею заповіт. Доказом цього є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха), які він сказав людині, яка запитала його (мир йому і благословення Аллаха): «Чи залишилося у моїх батьків якесь право на благодіяння, яке б я міг виконати після їх смерті?» На що Пророк (мир йому і благословення Аллаха) відповів:

«Так, звернення за них із благанням до Аллаха, прохання про прощення для них, виконання того, що вони заповідали, підтримка родинних зв'язків, пітримка стосунків із тими, з ким підтримували стосунки вони, і виказування поваги їх друзям».⁵

Можливо, читач побачить деяку схожість з тими правами, до яких закликають певні міжнародні організації та фонди, наприклад, «Організація з захисту прав людини» тощо. Але те, з чим прийшов іслам, випередило ці організації на більш, ніж чотирнадцять століть. Також слід врахувати, що в захисті прав, про які заявляють ці організації, допускається низка упущень і неточностей. Частіше за все, такі

⁴ Абу Дауд (4900), ат-Тірмізі, аль-Хакім, аль-Байгаки. Слабкий хадіс.

⁵ Абу Дауд (5142), Ібн Маджаг, Ібн Хіббан и аль-Хакім, який сказав: «Хадіс має достовірний ланцюжок передавачів. Аль-Бухарі и Муслім не згадали його». Аль-Албані вважав хадіс слабким.

організації створюються не для захисту прав людини, а для збереження людини як такої, щоб надалі отримувати від неї користь і заволодіти її здібностями. Все це робиться заради досягнення певних цілей або вигод – як особистих, так і глобальних. Доказом може слугувати ситуація у багатьох країнах, де людей позбавляють їх законних прав, а держави, які раніше марнословили про збереження прав людини, мовчки спостерігають за цим. Це відбувається не тому, що вони не в змозі змінити їх становище, а тому, що виправлення цієї ситуації не збігається з їхніми інтересами. Ці держави прикриваються гаслом «невтручання у внутрішні справи іншої держави».

Права людини в ісламі не визнають жодних потурань. Умар ібн аль-Хаттаб (хай буде вдоволений ним Аллах), коли дізнався, що один з християнських королів – Джіблія ібн Айхум – прийняв іслам, то запросив його до Медіни. Коли він під'їхав, то спитав дозволу відвідати Умара (хай буде вдоволений ним Аллах). Він дозволив йому. Тоді Джіблія сів на верхову тварину і, прибувши до Медіни, зайшов до Умара (хай буде вдоволений ним Аллах) та привітав його. Умар (хай буде вдоволений ним Аллах) був дуже радий його приїзду. Він посадив короля поруч із собою. Того самого року, разом із Умаром (хай буде вдоволений ним Аллах), король зробив велике паломництво. Коли Джіблія звершував ритуальний обхід навколо Каби, то один чоловік із племені Фазара наступив на його ізар, у результаті чого верхня частина накидки короля впала. Тоді його охоронець підняв свою руку і зламав ніс цій людині. Деякі говорили, що він вибив йому око. Пізніше чоловік із племені Фазара закликав короля прийти до Умара (хай буде вдоволений ним Аллах) для того, щоб отримати своє право. З ним прийшло багато представників його племені. Після чого Умар (хай буде вдоволений ним Аллах) закликав короля до відповіді.

Джіблля визнав скоене. Тоді Умар (хай буде вдоволений ним Аллах) сказав йому: «Я візьму з тебе його право», - на що Джіблля сказав: «Як?! Адже я – король, а цей – простолюдин!» На що Умар (хай буде вдоволений ним Аллах) відповів: «Іслам об'єднав тебе і його. Ти можеш бути кращим за нього тільки в богообоязливості». Тоді король сказав: «Я думав, що буду найвеличнішим в ісламі, адже я був таким до нього». Умар (хай буде вдоволений ним Аллах) сказав: «Облиш це! Адже якщо ти не віддаси право цьому чоловіку з власної волі, то я візьму його з тебе силою». Король відповів: «Тоді я знову стану християнином!» Тоді Умар (хай буде вдоволений ним Аллах) сказав: «Я відрублю тобі голову». Побачивши рішучість Умара, король сказав, що цієї ночі подумає, і пішов від нього. Коли ж стемніло, король разом зі своєю свитою осідлав верхових і в'ючних тварин і поїхав до Шаму. Після чого приїхав в землю римлян і зустрівся з Іраклієм в місті Константинополь, який був дуже радий його приїзду. Він виділив йому великі землі, безтурботний довічний прихисток та обдарував його прекрасними подарунками, зробивши одним зі своїх наближених».⁶

Іслам оберігає не тільки особисті права людини, але й береже права інших людей, усуваючи несправедливість від пригноблених. Всевишній Аллах сказав:

«І чому б вам не боротися на шляху Аллаха заради слабких чоловіків, жінок і дітей, які говорять: «Господи наш! Виведи нас із цього міста, жителі якого є несправедливими. Даруй нам від Себе покровителя, даруй нам від Себе помічника!»»

(Сура «ан-Ніса», аят 75)

⁶ «Аль-Бідая ва ан-Нігая», Ібн Касір, (8/64).

Подібне право є як у мусульманина, так і у невіруючого. Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо хтось пригнобить муагада, принизить, покладе на нього непосильне, або ж візьме у нього щось без його дозволу, то я буду виступати проти нього в Судний День».⁷

Також Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо хтось пригнобить муагада, принизить, покладе на нього непосильне, або ж візьме у нього щось без його дозволу, то я буду виступати проти нього в Судний День», – після чого Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) вказав своїм пальцем на свої груди і сказав:

«А хто вб'є муагада, у якого буде заступництво Аллаха і заступництво Посланця Аллаха, для того Аллах зробить забороненими паході Раю, хоча його аромат буде відчуватися на відстані сорока років (шляху)».⁸

Втілення прав людини, до яких закликає іслам в ісламській державі, нерозривно пов'язане із рівнем застосування законів і становищем релігії. Серед людей є той, хто повернувся до ісламу спиною; той, хто частково бере з ісламу вигідне йому; є той, хто прикривається ісламом, переслідуючи свої цілі і намагаючись очорнити його. Саме тому розумна, неупереджена людина, яка наділена логічним мисленням, особливо із середовища немусульман, коли захоче винести рішення про іслам і про права людини в ньому, обов'язково має розглянути його через призму незалежності та неупередженості. Така людина не має

⁷ Абу Дауд, аль-Байгаки. Аль-Албані підтверджив достовірність цього хадіса.

⁸ Аль-Байгаки, (18511).

прив'язуватися до вчинків окремих особистостей, груп або держав. Бо втілення в життя цих прав в ісламському світі, як ми вже говорили раніше, безпосередньо залежить від близькості чи віддаленості від слідування ісламському шаріату. Якщо після знайомства з ісламом людина виявить якісь недоліки, то вони виходять виключно від того, хто їх практикує. Розглянемо приклад. Якщо ми побачимо людину, яка видає себе за мусульманина, і, водночас, проявляє негативні риси такі як брехня, обман і зрада, то чи можемо ми сказати, що іслам закликає до таких нікчемних якостей? Правильніше буде звернутися до першоджерел і достовірних основ ісламу, аби ознайомитися із його суттю. Лише тоді ми дізнаємося, що вся досконалість належить тільки Всевишньому Аллаху, а вже будь-які недоліки властиві мусульманам. Всі люди схильні помилятися: на рівні їх побутового, релігійного або суспільного життя.

Піклування ісламу про забезпечення найнеобхіднішого

Іслам піклується про створення праведного суспільства шляхом надання та збереження найосновніших потреб. Все це робиться для того, щоб людина могла насолоджуватися усіма своїми правами і жити в спокої, вдихаючи повітря волі і перебуваючи далеко від рабства. Також це дає можливість людям жити розміреним життям і насолоджуватись своїми шаріатськими правами. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Воїстину, ваші життя, ваше майно і ваша честь є для вас настільки ж забороненими, як і цей ваший день в цій вашій країні в цьому вашому місяці».⁹

Ісламська релігія прагне побудувати суспільство, в якому б для людей зберігались наступні цінності:

1. Безпека в усіх її проявах

- Безпека майна. Всевишній Аллах сказав:

«О ви, якіувірували! Не пожираите майна одне одного шляхом неправди, а займайтесь торгівлею, якою ви будете взаємно задоволені. І не вбивайте одне одного! Воїстину, Аллах Милосердний до вас».

(Сура «ан-Ніса», аят 29)

- Безпека честі. Всевишній Аллах сказав:

«Тих, які звинувачують доброочесних жінок, але не можуть привести чотирьох свідків, бийте вісімдесят

⁹ Аль-Байгаки, (18511).

разів і ніколи не приймайте від них свідчення, бо вони — нечестивці».

(Сура «ан-Нур», аят 4)

- Безпека життя. Всешишній Аллах сказав:

«Скажи: «Приходьте, я прочитаю вам про те, що заборонив вам Господь ваш: нікого не вважайте рівним Йому, якнайкраще ставтеся до батьків. Не вбивайте дітей своїх, боячись бідності, адже Ми наділяємо й вас, і їх. Не наблизяйтеся до огидних вчинків — явних і прихованих. Не вбивайте душі, вбивство якої заборонив Аллах, якщо не маєте права на те. Він заповів вам це — можливо, ви зрозумієте!»»

(Сура "аль-Анам", аят 151)

- Безпека розуму. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Все, що п'янить, є алкоголем, а будь-який алкоголь — заборонений».¹⁰

Таким чином, не можна тероризувати і залякувати людей, сіючи серед них страх. І не має значення, будуть мати подібні загрози усну форму, чи ні. Повідомляється, що Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«У Аллаха є право не захищати від жахів Судного Дня того, хто налякає віруючого».¹¹

¹⁰ Муслім, (2003).

¹¹ Ат-Табарані. Аль-Албані вважав хадіс слабким «Да'иф аль-Джамі», (5362).

Або якщо подібні залякування будуть супроводжуватися загрозою зброєю, адже Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Хай ніхто з вас не направляє зброю на свого брата, адже не знає він, що, можливо, шайтан направить його руку, і опиниться він у вогненній ямі!»¹²

Іслам прагне звести безпечне суспільство, в якому б людина могла вільно пересуватися і працювати на землі, яка належить Аллаху. Саме тому в ньому є місце тілесним покаранням, котрі покликані відбити охоту у тих, хто намагається негативно вплинути на безпеку та стабільність ісламського суспільства.

2. Забезпечення роботою

• Іслам спонукає людей до роботи, аби вони змогли задовольняти свої нагальні потреби. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Воїстину, для будь-якого з вас взяти мотузку, принести в'язку дров на спині і продати її, завдяки чому Аллах позбавить його (від необхідності просити), краще, ніж звертатися з проханнями до людей, які можуть дати йому (щось), а можуть і відмовити».¹³

• Витрачання на тих, хто не в змозі заробити на життя власною працею через слабкість, похилий вік або хворобу. Таким людям надається допомога з громадської скарбниці мусульман. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

¹² Аль-Бухарі, (6661).

¹³ Аль-Бухарі, (1402)

«Якщо хтось залишить після смерті якесь майно, то воно дістанеться його сім'ї. Якщо ж хтось залишить після себе борг або незаможних родичів, то це – мені, і я повинен буду подбати про них. Я – піклувальник віруючих». ¹⁴

- Виділення обов'язкової милостині на користь бідних і нужденних в мусульманському суспільстві. У цих категорій населення є право на отримання обов'язкової милостині (*закят*) від багатих мусульман. Ця особливість втілює у собі принцип суспільної взаємодопомоги в ісламі. Обов'язкова милостиня стягується з багатих мусульман і віддається бідним. Доказом цьому служать слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха), які він сказав Муазу (хай буде вдоволений ним Аллах), коли відправляв його до Ємену:

«Розкажи їм про те, що Аллах зобов'язав їх виплачувати *закят* з майна, який слід віддавати бідним з-поміж них». ¹⁵

- Добровільні пожертвування, які мусульманин може виплачувати від чистого серця, співчуваючи своїм нужденним братам, виконуючи наказ Аллаха і шукаючи Його вдоволення. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«О люди, поширяйте привітання, підтримуйте родинні зв'язки, пригощайте їжею, моліться ночами, коли інші люди будуть спати, і ви увійдете до Раю з миром». ¹⁶

Також Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Найулюбленіші люди для Аллаха – це найкорисніші з них, а найулюбленіша справа перед Аллахом Всемогутнім і

¹⁴ Муслім, Ахмад.

¹⁵ Аль-Бухарі, (1331).

¹⁶ Ат-Тірмізі. Достовірний хадіс.

Великим – це радість, яку ти приносиш мусульманину, допомагаючи йому в біді або виплачуючи за нього борг, або втамовуючи його голод.

І справді, прийти на допомогу своєму брату-мусульманину в тому, в чому він має потребу, більш улюблене для мене, аніж усамітнення в мечеті (*i'tikayf*) протягом місяця. А той, хто утримається від гніву на свого брата (в ісламі), тому Аллах приховає його недоліки, а тому, хто стримає свій гнів в той час, коли він хотів вилити його, Аллах наповнить його серце вдоволенням в Судний день.

І хто вийшов допомагати своєму брату-мусульманину в його нужді, поки він не допоможе йому, тому Аллах зміцнить стопи в той День, коли стопи будуть ковзати.

Воїстину, поганий норов псує справи так само, як оцет псує мед».¹⁷

• Сувора загроза тому, хто не дбає про становище своїх братів-мусульман. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Не увірує ніхто з вас доти, поки не буде бажати брату своєму того ж, чого бажає самому собі».¹⁸

3. Надання освіти

Всевишній Аллах сказав:

«Аллах дарує перевагу тим серед вас, які увірували і тим, кому дано знання».

(Сура «аль-Муджаділя», аят 11)

¹⁷ “Аль-Джамі ас-Сахіх”.

¹⁸ Аль-Бухарі, Муслім.

Освіта в ісламському суспільстві є не тільки правом окремих особистостей. Навпаки, це – обов'язок кожного. Таким чином, людина зобов'язана отримувати знання, на яких ґрунтуються її релігійне і мирське життя, а на ісламській державі лежить обов'язок забезпечувати її всім необхідним для отримання знань. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Отримання знань є обов'язком кожного мусульманина і мусульманки».¹⁹

Більш того, іслам переконаний, що зусилля, витрачені на отримання і поширення знань, є одним зі шляхів, які ведуть до Раю. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Тому, хто вступив на якийсь шлях, бажаючи здобути на ньому знання, Аллах полегшив шлях до Раю».²⁰

Затаювання знань, з точки зору ісламу, є забороненим. Від цього застерігав Пророк (мир йому і благословення Аллаха), сказавши:

«Хто приховає знання, того Аллах приборкає в День воскресіння вогненною вуздою».²¹

4. Надання всього необхідного для охорони здоров'я

Іслам заборонив все, що може негативно позначитися на здоров'ї людини: вживання алкоголю і наркотиків. Всевишній Аллах сказав:

«О ви, які увірували! Воїстину, вино, азартні ігри, камені жертвників і стріли для ворожби — мерзота від

¹⁹ Ібн Маджаг, (224); «Сахіх аль-Джамі», (3913); «Сахіх ат-Таргіб ва ат-Таргіб», (72).

²⁰ Муслім, (2699).

²¹ Ібн Хібан, (96).

шайтана! Тож стережіться цього! Можливо, будете спасенні!»

(Сура «аль-Маїда», аят 90)

- Заборона вживати в їжу мертвечину. Всевишній Аллах сказав:

«Заборонено вам мертвечину, кров, свинину, а також те, що забито не заради Аллаха; і задушене, і забите насмерть, і те, що впало з висоти, і вбите рогами інших тварин, і вбите хижаком — хіба як виконасте необхідні приписи. І заборонено вам зарізане на капищах поганських. Заборонено також гадати на стрілах. Усе це — гріх».

(Сура «аль-Маїда», аят 3)

- Заборона на звершення всіх видів гидот, до яких відноситься гомосексуалізм, перелюб і лесбіянство. Всевишній Аллах сказав:

«І не наблизайтесь до перелюбу. Воістину, це — мерзота, шлях ганебний».

(Сура "аль-ІсрА", аят 32)

- Охорона та захист суспільства за допомогою вживання певних заходів, серед яких — введення карантину. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо ви почуєте, що десь поширилась чума, то не приїжджайте туди, якщо ж вона рознеслася землею, де перебуваєте ви, то не покидайте цієї землі, тікаючи від неї».²²

²² Аль-Бухарі, (5396).

Також до подібних кроків відноситься турбота про власне здоров'я. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Нехай здоровий в жодному разі не приходить до хворого». ²³

Все вищезазначене стосується вчинків, які покликані вдовольнити найнеобхідніші потреби кожної людини. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Хто з вас застав ранок, перебуваючи в безпеці, в добром здоров'ї, маючи їжу на цей день, тому, немов дістався весь світ!»²⁴

Ріvnість в ісламі

Іслам направив свої зусилля на усунення всього, що може привести до розбрата між членами ісламського суспільства, незалежно від відмінностей, які пов'язані з походженням, кольором шкіри, країною або мовою. Всешишній і Всеблагий Аллах сказав:

«О люди! Бійтесь Господа вашого, Який створив вас із однієї душі та створив із неї другу до пари; а з них ще й інших чоловіків та жінок і розселив їх. Тож бійтесь Аллаха, ім'ям Якого ви звертаєтесь одне до одного, і дотримуйтесь родинних зв'язків. Воістину, Аллах наглядає за вами!»

(Сура «ан-Ніса», аят 1)

Все це переслідує важливу мету: дати членам мусульманського суспільства можливість насолоджуватися

²³ Аль-Бухарі, (5473).

²⁴ Ат-Тірмізі, (2346). «Сахіх аль-Джамі», (6042); «ас-Сахіха», (2318).

шаріатськими правами, аби кожен відчував рівність. Жоден з них не наділений особливими привілеями. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«О люди, воістину, ваш Бог – єдиний, ваш праотець – єдиний, всі ви – сини Адама. Немає переваги у араба над неарабом і у неараба над арабом; у червоного над чорним і у чорного над червоним, окрім як у богообоязливості!»²⁵

Основа і джерело всього людства, з точки зору ісламу, – одна. В ісламі немає місця для гордості через багатство або походження, немає місця для презирства до людей і приниження їх прав. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«О люди! Воістину, Аллах забрав від вас зарозумілість часів невігластва і гордість своїми батьками. Люди діляться на два види: богообоязливий віруючий, шанований Аллахом, і нещасний грішник, принижений Аллахом. Всі люди – сини Адама, а Аллах створив його із землі». ²⁶

Іслам не визнає несправедливість по відношенню до прав інших людей, а також виокремлення когось за расовою чи статевою принадлежністю. Сьогодні подібне називається «расизмом» або «шовінізмом». Іудеї і християни вважали себе вищими за інших людей. Всевишній Аллах, роз'яснюючи їх сутність і те, що всі люди рівні, а відмінність – лише в богообоязливості, сказав:

«І говорять юдеї та християни: «Ми — сини Аллаха і ѿлюбленці Його!» Скажи: «Чому ж карає Він вас за гріхи ваші Адже ви, люди — творіння Його?»».

(Сура "аль-Маїда", аят 18)

²⁵ Ахмад, (23536). Достовірний хадіс.

²⁶ Ат-Тірмізі, (3270). «Ас-Сахіха», (2803).

Повідомляється, що Абу Зарр (хай буде вдоволений ним Аллах) сказав:

«Якось я почав лаяти одного чоловіка, докоряючи йому його матір'ю. Почувши це, Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав мені: «О Абу Зарр, невже ти докоряєш цьому чоловіку через його матір?! Воїстину, в тобі збереглися пережитки невігластва! Ваши рabi є вашими братами, яких Аллах зробив півладними вам, тож нехай той, хто володіє братом своїм, годує його тим же, що єсть сам, і одягає його так само, як одягається сам. Не доручайте їм нічого непосильного для них, а якщо всеж-таки, доручите, то допоможіть їм!»²⁷

Так само люди рівні і в сфері поклоніння: багатий і бідний, правитель і підлеглий, білий і чорний, знатний і простолюдин. Всі види поклоніння, накази і заборони, не стосуються якогось окремого прошарку населення: перед Аллахом всі рівні. Всешишній Аллах сказав:

«Хто робить добро, робить це для себе самого, а хто робить зло, робить це проти себе самого. А Господь твій не чинить із рабами несправедливо!»

(Сура «Фуссилят», аят 46)

У питаннях реалізації ісламського законодавства, зокрема, сфери покарань, всі є рівними перед законом. В ісламі немає окремого покарання для якоїсь особливої групи населення. Також, в жодної з категорій населення немає привілеїв над іншими, це стало б перешкодою для застосування тих чи інших покарань по відношенню до них. Аїша (nehай буде задоволений нею Аллах) передала, що курайшити були стурбовані справою однієї жінки з роду аль-Махзум, яка за

²⁷ Аль-Бухарі.

життя Пророка (мир йому і благословення Аллаха) щось вкрала під час походу перемоги. Одні запитували: «Хто заступиться за неї перед Посланцем Аллаха (мир йому і благословення Аллаха)?» – [Інші] ж говорили: «Хто наважиться заговорити з ним, крім Усами ібн Зейда, улюблена ПОСЛАНЦЯ Аллаха (мир йому і благословення Аллаха)?» I її привели до ПОСЛАНЦЯ Аллаха (мир йому і благословення Аллаха), а потім Усама ібн Зейд звернувся до нього з клопотанням за неї. Коли ПОСЛАНЕЦЬ Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) почув слова Усами, колір його обличчя змінився і він вигукнув: «Невже ти клопочишся про скасування одного з покарань, встановлених Аллахом?!» – і тоді Усама сказав йому: «Попроси для мене прощення, о ПОСЛАНЕЦЬ Аллаха». А надвечір ПОСЛАНЕЦЬ Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) звернувся [до людей] із проповіддю. Він належним чином прославив Аллаха, після чого сказав: «А потому: тих, хто жили до вас, згубило лише те, що, коли крадіжку коїв знатний з-посеред них, вони не чіпали його, а коли її коїв слабкий, то застосовували до нього встановлене покарання. Клянуся Тим, в Чий Долоні душа моя, якби крадіжку скоїла Фатима, дочка Мухаммада, я неодмінно відсік б руку і їй!» А потім, за його наказом, жінці, яка звершила крадіжку, відсікли руку».²⁸

У отриманні користі від народних багатств також всі є рівними. Тут маються на увазі ті блага із громадської скарбниці мусульман, які разподіляються між членами мусульманської громади, а не те, що отримує кожна людина за виконану нею роботу, адже відмінність між людьми за матеріальним статусом є звичайним явищем. Абу Бакр ас-Сиддік (хай буде вдоволений ним Аллах) – перший

²⁸ Аль-Бухарі, (3288).

намісник Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) – порівну розподіляв допомогу серед мусульман. Одного разу йому сказали: «О намісник Посланця Аллаха! Розподіляючи це майно серед людей, ти всіх зрівняв. Але серед них є більш гідні і ті, які раніше прийняли іслам. Якби ти виказав таким людям належну їм шану!» На що Абу Бакр (хай буде вдоволений ним Аллах) відповів: «Я знаю про першість в прийнятті іслamu і гідність, про яку згадали ви, але нагорода за них – у Аллаха. Що ж стосується розподілення цього спадку, то рівність в ньому краще, ніж надання переваги комусь. Ті, хто виявили старання заради Аллаха, отримають у Нього свою нагороду. А тлінне майно, яким користується як праведник, так і грішник, не є ціною їх діянь».²⁹

У всіх членів ісламського суспільства є право на отримання частини корисних копалин, які створив і наділив їх Аллах в цьому бутті. Ісламська держава зобов'язана організувати видобування корисних копалин, щоб ними не змогли розпоряджатися і заволодіти окремі особистості, тим самим маніпулюючи і впливаючи на життя простих людей. Всевишній Аллах сказав:

«Він — Той, Хто зробив землю покірною для вас. Ходіть же різними краями та споживайте з Його наділу; до Нього повернетесь ви!»

(Сура «аль-Мульк», аят 15)

Тому іслам, з точки зору людського життя і загальнолюдських цінностей, встановив рівність між усіма людьми, скасувавши всі відмінності. Що ж стосується мирських життєвих питань, то тут існують певні

²⁹ «Аль-Ахкам ас-Султанія», Абу Я'ля, с. 222.

роздіжності. Той, хто працює, не є рівнею ледачому, а праведна людина не подібна грішнику. Аллах сказав:

«Кожному — свій ступінь за те, що він робив. Господь твій не оминає того, що роблять вони!»

(Сура "аль-Анам", аят 132)

Іслам і збереження життєво необхідних цінностей

Іслам прийшов для того, щоб завершити небесні законодавства, які вже були зіслані до нього. Посланець ісламу Мухаммад (мир йому і благословення Аллаха) був останнім пророком відносно тих пророків і посланців (мир їм), які були відправлені до нього. Тому іслам, так, як і всі небесні законодавства до нього, прагне гарантувати збереження основних життєвих цінностей.

Захист релігії

Релігія – це, в першу чергу, віровчення, на якому ґрунтуються основні засади і цінності, які впорядковують життя особистості і суспільства.

Частина цих віровченнь базується на суто духовних засадах. Вони суперечать вродженій людській природі і здоровому глузду. Подібне не варте поглиблого вивчення, адже такі переконання закликають до обожнювання і поклоніння створінням. Про це повідомив Всешишній Аллах, сказавши:

«Замість Нього вони беруть собі богами тих, які нічого не творять, але створені самі!»

(Сура «аль-Фуркан», аят 3)

Інша частина віровчень полягає у слідуванні пристрастям в спробі наситити свої інстинкти. Вони є суто матеріальними і закликають до обожнювання відчутних благ і відкидання

всього, що існує поза ними. Про це повідомив наш Всеблагий і Всевишній Господь, сказавши:

«Чи ти бачив того, хто обожествив своє бажання?»

(Сура «аль-Джасія», аят 23)

Серед віровчення є й ті, які об'єднують в собі як духовну, так і матеріальну складові – це релігія іслам, яка не поділяє між душою і тілом. Більш того, іслам дивним чином знаходить рівновагу між душою і тілом: він не пригнічує одну сторону за рахунок іншої. Веління ісламу наказують піклуватися про душу так само, як і про тіло. Він боронить все, що може привести до потурання душі і зашкодити тілу. Всевишній Аллах сказав:

«Користуючись тим, що дарував тобі Аллах, шукай наступного життя, але не забувай про свою частку в земному житті. Роби добро — так, як вчинив із тобою Аллах, і не прагни ширити безчестя на землі. Воістину, Аллах не любить нечестивих!»»

(Сура «аль-Касас», аят 77)

Також Він сказав:

«Серед них є й такі, які говорять: «Господи наш! Даруй нам найкраще у житті земному, і даруй нам найкраще у житті наступному! І врятуй нас від кари пекельної!»»

(Сура «аль-Бакара», аят 201)

Іслам – це релігія і держава. Ісламом задоволений Аллах, Він встановив його в якості останньої і завершальної релігії для всіх людей. Він є серединою, яка не суперечить вродженному єству людини і її природі. Суспільство, яке керується ісламом, має оберігати його, витрачаючи свої зусилля на шляху заклику до нього і пояснюючи людям його достоїнства. Треба говорити лише благо і добре ставитися

до всіх людей. Саме до цього закликає іслам і його віровчення, підкоряючись словам Аллаха:

«Кажіть людям добре слово, звершуїте молитву, давайте закят».

(Сура «аль-Бакара», аят 83)

Більш того, ісламські принципи самі по собі оберігають іслам. Це найкращі принципи добра, справедливості, любові і милосердя. Кожна людина прагне жити в такому гідному суспільстві.

Серед шляхів, за допомогою яких іслам оберігає релігію:

1. Заклик своїх послідовників сторювати правильне уявлення про іслам, який далекий від крайностів і потурань. До цього спонукають слова Пророка ісламу (мир йому і благословення Аллаха), який сказав:

«Воїстину, Аллах відправив мене (до людей) доносити (Його величчя), а не в якості того, хто буде принижувати і нав'язувати».³⁰

2. Іслам закликає своїх послідовників не наживати собі ворогів і не примушувати людей до його прийняття силою і примусом. Всевишній Аллах сказав:

«Скажи: «Істина — від Господа вашого! Хто хоче, нехай вірує, а хто не хоче, нехай не вірує». Воїстину, Ми приготували для нечестивців вогонь, який накриє їх, наче намет».

(Сура «аль-Кагф», аят 29)

³⁰ Муслім.

3. Іслам закликає своїх послідовників не поспішати із результатами доведення цієї релігії до інших людей. Всевишній Аллах сказав:

«Для людей Ми зіслали тобі Писання в істині. Хто іде прямим шляхом, той іде ним для себе. А хто збився зі шляху, той завдав шкоди собі. А ти для них – не опікун!»

(Сура «аз-Зумар», аят 41)

4. Іслам закликає своїх послідовників твердо дотримуватися принципів, до яких вони закликають інших людей, а також застосовувати їх на практиці, аби, тим самим, стати прикладом для наслідування наступним поколінням. Також іслам закликає втілювати в житті принципи гарної вдачі. Всеблагий Аллах засуджує тих, хто полишає цей принцип. Він сказав:

«Невже ви закликаєте людей до праведності і забуваєте про себе, адже ви читаєте Писання! Хіба ви не розумієте?»

(Сура «аль-Бакара», аят 44)

5. Іслам закликає своїх послідовників бути милосердними до всіх людей. Доказом цьому є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

«Милостивих помилує Милостивий. Будьте милостивими до тих, хто на землі, і до вас буде милостивий Той, Хто на небесах». ³¹

Також іслам закликає любити всіх людей. Доказом цьому є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

³¹ Ахмад, Абу Дауд, ат-Тірмізі. Аль-Албані підтверджив достовірність цього хадіса в «Сахіх аль-Джамі» (3522) та в «ас-Сахіха» (925).

«Полюби для людей те, що ти полюбив для самого себе – станеш мусульманином».³²

6. Обіцянка великої нагороди за ознайомлення людей із ісламом і заклик до нього. Мета його полягає в тому, щоб всі люди, сповідуючи принципи ісламу, змогли насолоджуватися безпекою і стабільністю суспільства, котрі подарують душевний спокій, якого всі так прагнуть. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо Аллах наставить на шлях істинний за допомогою тебе хоча б одну людину, то це буде для тебе краще, ніж володіння червоними верблюдами».³³

На завершення хотілося б зазначити, що про захист релігії також говорили всі попередні небесні законодавства.

Захист життя

Людське життя шанується в ісламі і має неоціненне значення. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Вбивство віруючого перед Аллахом страшніше від загибелі мирського життя».³⁴

Іслам захищає життя наступним чином:

- Іслам приписав відплату (*кисас*) – покарання, яке передбачає страту вбивці, котрий навмисно скоїв убивство, якщо родичі убитого не пробачили його. Що ж стосується

³² Ат-Тірмізі. Достовірний хадіс. «Ас-Сахіха», (72).

³³ Аль-Бухарі, Муслім.

³⁴ Ан-Насаї, (3986); Ібн Маджаг. Аль-Албані підтверджив достовірність цього хадіса в «Сахіх аль-Джамі» (5078) та в «Сахіх ат-Таргіб ва ат-Таргіб» (2438).

ненавмисного вбивства, то за нього в ісламі виплачується компенсація (*дія*) і звершується спокута (*каффара*). Спокута означає відпустити на волю віруючого раба. Якщо немає такої можливості, то слід постити безперервно два місяці. Якщо немає такої можливості, то слід нагодувати шістдесят бідняків. Все це приписано заради збереження людської душі і захисту життя від посягань, а також для попередження злочинців від скоєння вбивств. Адже той, хто знатиме, що за вбивство його буде страчено, утримається від скоєння подібного зла. Але якщо смерть не буде покаранням для вбивці, то не варто очікувати припинення подібних злочинів. Цю паралель слід провести зі всіма іншими видами злочинів, за які в ісламі передбачені найефективніші покарання. Робиться це задля збереження людського життя. Всевишній Аллах сказав:

«Помста рятує життя ваше, о ви, обдаровані розумом! Можливо, будете богообоязливі ви!»

(Сура «аль-Бакара», аят 179)

Іслам не обмежився лише цими мирськими покараннями. Він згадав, що на вбивцю, який навмисно вчинив вбивство, очікує болісне покарання у житті вічному. Це покарання буде полягати в гніві Аллаха і нестерпному покаранні в наступному житті. Всевишній Аллах сказав:

«А хто вб'є віруючого навмисне, тому відплатою буде гесна, де він буде довіку! Аллах розгнівається на нього і прокляне його! Приготовано для нього велику кару!»

(Сура «ан-Ніса», аят 93)

- Іслам оберігає людину від власної душі, яка закликає до зла. Він зобов'язує її:

1. Не піддавати душу небезпеці, адже вона не є її власністю. Вона була довірена людині на тимчасове користування

Всеблагим і Всевишнім Аллахом, тому нею можна жертвувати тільки на Його Шляху. Іслам заборонив самогубство. Всевишній сказав:

«І не вбиваїте себе! Воістину, Аллах Милосердний до вас».

(Сура «ан-Ніса», аят 29)

2. Надавати душі її права, визначені Аллахом. Не можна пригнічувати її, забороняючи їжу, питво, одяг або шлюб, які дозволив Аллах. Всевишній Аллах сказав:

«Запитай: «Хто заборонив прикраси, які Аллах дав Своїм рабам, а також блага з наділу Його?»»

(Сура «аль-Араф», аят 32)

Але насолоджуватись цими благами можна тільки у встановлених шаріатом рамках: без надмірності, без витрачання на заборонене і без зарозуміlostі. Доказом цьому є слова Всевишнього Аллаха:

«О сини Адама! Вбираїтесь в одяг свій, де б ви не здійснювали поклоніння. Їжте й пийте, але не понад міру. Воістину, Він не любить тих, які порушують міру!»

(Сура «аль-Араф», аят 31)

В ісламі не визнається ідея нехтування правами тіла, його катування і заборона користуватися дозволеними благами навіть якщо це стосується питань поклоніння Аллаху. Повідомляється від Анаса ібн Маліка (хай буде вдоволений ним Аллах), що він сказав:

«(Одного разу) до осель дружин Пророка (мир йому і благословення Аллаха) прийшли троє людей, які почали розпитувати про те, як поклоняється Аллаху Пророк (мир йому і благословення Аллаха). Коли їм розповіли, вони, вочевидь, зрозумівши, що це не так вже й багато, сказали:

«Як далеко нам до Пророка (мир йому і благословення Аллаха), якому прощені і минулі його гріхи, і майбутні!» Потім один з них сказав: «Що стосується мене, то я буду молитися кожну ніч безперервно». Інший сказав: «Я буду постійно тримати піст». Третій же сказав: «А я буду цуратися жінок і ніколи не одружуся». (А через деякий час до них) підійшов Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) й запитав: «Чи це ви говорили те-то й те-то? Клянуся Аллахом, я більше за вас боюся Аллаха, однак в деякі дні я постую, а в інші не роблю цього, я молюся (ночами) і сплю, а також одружуюся із жінками, а той, хто не бажає (слідувати) моїй Сунні, не має до мене відношення!»³⁵

Захист розуму

Розум в ісламі є умовою покладання на людину шаріатських обов'язків (*такліф*). Саме тому іслам заборонив все, що може якось вплинути на здоровий глузд: вживання спиртних напоїв або наркотиків тощо. Іслам називає алкоголь і все, що подібним чином впливає на розсуд, «матір'ю всіх гріхів», адже він справляє згубний вплив на того, хто його вживає. Саме тому іслам звелів покарати людину, яка вживає алкоголь, баторами для того, аби її розум залишився здоровим і захищеним, і щоб зберегти майно від безглуздого витрачання. Один із згубних впливів алкоголю на розум виявляється в поганих думках, які закликають людину до скоєння всього мерзленого і гріховного. Всевишній Аллах сказав:

«О ви, якіувірували! Воїстину, вино, азартні ігри, камені жертвовників і стріли для ворожби — мерзота від

³⁵ Аль-Бухарі, (4776).

шайтана! Тож стережіться цього! Можливо, будете спасенні!»

(Сура "аль-Маїда", аят 90)

Одним зі шляхів, за допомогою яких іслам бореться в суспільстві із цим згубним явищем, є заборона виготовлення, продажу та поширення алкоголю. Доказом цьому є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха): «Аллах прокляв алкоголь і того, хто його п'є, і того, хто його наливає, і того, хто продає його, і того, хто купує, і того, хто його робить і того, для кого його роблять, і того, хто його носить, і того, кому його приносять».³⁶

Захист честі

Іслам забороняє все, що може негативно вплинути на честь мусульманина.

- Перелюб.

Всевишній Аллах сказав:

«І не наблизайтесь до перелюбу. Воїстину, це — мерзота, шлях ганебний».

(Сура «аль-Ісрә», аят 32)

До перелюбу належить дотик і поцілунок забороненої, з точки зору шаріату, людини. Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Воїстину, Аллах передвізначив синові Адама частку з перелюбу, яку він обов'язково отримає. Перелюбом очей є погляд, перелюбом вух є слухання, перелюб язика – це мова,

³⁶ Ібн Маджаг, (3380); Ахмад. Аль-Албані підтверджив достовірність цього хадіса в “аль-Ірва”, (1529).

перелюб рук – це хватка, перелюб ніг – це хода. Серце ж бажає і хоче, а статевий орган підтверджує все це або відкидає». ³⁷

Також до перелюбу належить усамітнення із забороненою жінкою. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Нехай в жодному разі чоловік не усамітнюється із чужою для нього жінкою, і жінка нехай відправляється в дорогу тільки із близьким родичем або чоловіком. Один зі сподвижників одразу ж запитав: «Моя дружина на самоті виrushila у паломництво. Я ж записався в загін, аби взяти участь у військовому поході. Що мені робити?» Пророк (мир йому і благословення Аллаха) відповів: «Негайно повертайся і зроби паломництво разом зі своєю дружиною». ³⁸

- Заради захисту честі іслам забороняє зведення наклепів – те, що називається «казф». Той, хто звинуватить чоловіка або жінку у перелюбі і не зможе довести цього, заслуговує покарання у вигляді вісімдесяти батогів. Доказом цьому є слова Всевишнього Аллаха:

«Тих, які звинувачують добросередніх жінок, але не можуть привести чотирьох свідків, бийте вісімдесят разів і ніколи не приймайте від них свідчення, бо вони — нечестивці».

(Сура "ан-Нур", аят 4)

- Також іслам забороняє будь-які слова і вчинки, які ранять почуття і зачіпають людську честь та гідність. Всевишній Аллах сказав:

³⁷ Ахмад, Ібн Хіббан. «Сахіх Ібн Хіббан», (4422).

³⁸ Аль-Бухарі (4935), Муслім.

«О ви, які увірували! Нехай одні люди не глузують з інших — можливо, ті кращі за них. І нехай одні жінки не глузують з інших — можливо, ті кращі за них. Не лайте одне одного та не вигадуйте образливих прізвиськ. Зле ж бути нечестивцем після того, як увірував! А ті, хто не покаявся, є несправедливими! О ви, які увірували! Уникайте більшості здогадок, адже, воістину, деякі здогадки є гріхом! Не слідкуйте одне за одним та не поширюйте пліток. Невже хтось із вас хоче їсти м'ясо свого покійного брата, якщо це відразно для вас, бійтесь Аллаха, воістину, Аллах — Приймаючий каєття, Милосердний!»

(Сура «аль-Худжурат», аят 11-12)

Захист майна

Іслам гарантує людині право приватної власності і оберігає її високою огорожею. Саме тому в ісламі приписані серйозні покарання, які захищають дане право і не дозволяють порушувати його. Так, одним із покарань, покликаних забезпечити збереження приватної власності, є відрізання руки злодію. Всевишній Аллах сказав:

«Крадію і крадійці відрізаїте руку як покарання за їхні злочин. Покарання — це як приклад від Аллаха, адже Аллах — Великий, Мудрий!»

(Сура "аль-Маїда", аят 38)

Відсікання руки злодію має свої умови і правила, які обов'язково мають бути виконані. Якщо хоча б одна з умов відсутня або ж є сумнів в якихось деталях, то покарання не застосовується. Серед цих умов:

- Украдене майно має знаходитись під охороною, в захованому від очей людей місці, яке злодій зламав. Що ж стосується майна, котре перебуває на очах у всіх людей, або ж не охороняється належним чином, то за його крадіжку не відсікають руку. За подібний злочин передбачено інше, більш легке покарання (*ta`zir*), яке встановлює правитель для того, аби забезпечити захист майна. Адже, в такому випадку, господар сам припустився помилки, залишивши його без нагляду.

- Злодія не має підштовхувати на крадіжку сильна потреба в їжі або питві. Якщо буде доведено, що людина вкрала саме через цю причину, то їй не відсікають руку. Адже Умар (хай буде вдоволений ним Аллах) в рік посухи скасував застосування цього покарання.

- Майно має сягати встановленого в шаріаті рівня (*nisab*), за крадіжку якого приписано відсікання руки. У зворотньому ж випадку руку злодієві не відсікають.

Слід зауважити, що це і всі інші види покарань в ісламі, застосовуються тільки тоді, коли немає жодного сумніву у провині підозрюваного. В разі наявності якихось сумнівів покарання скасовується.

Ісламське законодавство, в разі скасування приписаного покарання (*hudud*) через наявність сумнівів, застосовує інше, більш слабке покарання (*ta`zir*), постанову щодо якого виносить суддя. Сила такого покарання відрізняється в залежності від тяжкості скоєного злочину. Це може бути ув'язнення, удари батогами, усна догана, штраф тощо. Все залежить від того, що суддя вважає більш доцільним в конкретній ситуації.

Іслам забороняє всі види несправедливості стосовно приватної власності. Сюди відноситься розбій, незаконне заволодіння земельними ділянками людей та їх майном не

по праву (внаслідок обману або викрадення). Це носить особливо сувору заборону. Всевишній Аллах сказав:

«Не пожираїте незаконно майна одне одного».

(Сура «аль-Бакара», аят 188)

Той, хто зазіхає на майно інших людей, сам себе піддає суворому покаранню в Судний день, адже Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Той, хто присвоїть не по праву майно мусульманина, зустріне Аллаха, Який буде гніватись на нього».³⁹

Ісламське законодавство зобов'язує того, хто насильно заволодів чиємось майном, повернути його. Якщо ж він скористався ним або витратив, то на ньому лежить обов'язок повернути вартість відібраного. Відповідальність за це право вважається знятою тільки після того, як той, у кого відбрали майно, простить кривдника, а також після застосування попереджувального покарання (*ta'zir*).

Більш того, іслам наказує власнику того чи іншого права захищати своє майно всіма можливими шляхами, навіть якщо це, при необхідності, призведе до смерті нападника. У зворотному ж випадку, убитий, на якого напали, вважатиметься мучеником (*shahid*). Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Той, хто був убитий, захищаючи своє майно – мученик».⁴⁰

³⁹ Аль-Бухарі, Муслім, Ахмад (3946).

⁴⁰ Аль-Бухарі, (2348).

Знахідка з точки зору ісламу

Іслам прийшов для захисту всіх видів майна, одним з яких є знахідка – особливе право того, хто її втратив. Майно, з точки зору ісламу, є недоторканним і захищеним навіть після його втрати. Не все, що було загублено, є дозволеним для того, хто його знайшов. Існують певні правила, які регулюють це питання. Так, однією зі сфер ісламу, які оберігають приватне майно, є законоположення про знахідки і загублених тварин. Знахідка (*люката*) – це будь-яке втрачене майно, чий власник невідомий. Що ж стосується тварин, то їх, в такому випадку, називають загубленими (*долля*).

Якщо подібне майно опинилося в небезпечному місці, де його можуть використати або вкрасти, то іслам зобов'язує взяти його на збереження і, надалі, повернути господарю.

Одного разу до Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) прийшов один чоловік і запитав: «Як слід вчинити із знахідкою?» Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «Подивися, у чому вона знаходитьться і чим зав'язана, а потім розшукай її господаря протягом одного року. Якщо власник загубленої речі знайдеться, то віддай її йому, якщо ж ні, то можеш розпоряджатися нею на власний розсуд». Той запитав: «А як слід вчинити із заблудлою вівцею?» Він сказав: «Вона може дістатися або тобі, або твоєму брату (господарю), або вовку». Потім той запитав: «А як слід вчинити із заблудлим верблюдом?» Він розгнівався так, що його щоки стали червоними і сказав: «А яке тобі діло до заблукалого верблюда? У нього є шлунок і копита, і він буде пити воду, їсти дерева і бродити доти, поки його не знайде господар».⁴¹

⁴¹ Аль-Бухарі, Муслім.

Вищесказане стосувалося дорогих і нейстівних речей. Що ж стосується єстівного, то не обов'язково шукати його господаря і можна скористатися цим. Анас (хай буде вдоволений ним Аллах) розповідав: «Одного разу Пророк (мир йому і благословення Аллаха) пройшов повз фініки, які лежали на дорозі, і сказав:

«Якби я не боявся, що це виявиться пожертвуванням, то неодмінно з'їв би їх». ⁴²

Подібне також стосується й дрібних речей. Той, хто знайшов їх, може розпоряджатися ними. Доказом цьому є хадіс, який повідомив Алі (хай буде вдоволений ним Аллах), що одного разу він прийшов до Пророка (мир йому і благословення Аллаха) із динаром, який знайшов на ринку, на що Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «Оголоси про нього тричі». Алі (хай буде вдоволений ним Аллах) так і вчинив, але його господар не знайшовся. Тоді Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «Використовуй його». ⁴³

Той, хто знайшов втрачене, може віддати його в якості милостині від імені того, хто його згубив, або ж використати його через рік за умови, що після пошукувів господар загубленого майна так і не з'явився. Доказом цьому є хадіс Авса ібн Каба (хай буде вдоволений ним Аллах), який сказав: «Одного разу я знайшов гаманець із сотнею динарів і приніс його до Пророка (мир йому і благословення Аллаха), який сказав: «Оголошуй про це протягом року». І я оголошував про це цілий рік, але не знайшов нікого, хто визнав би його своїм, а потім знову приніс його до Пророка (мир йому і благословення Аллаха), який сказав: «Оголошуй

⁴² Аль-Бухарі, Муслім.

⁴³ “Сахіх Сунан Абу Дауд”.

про це протягом року». І я оголошував про це ще один рік, але так і не знайшов нікого, хто визнав би його своїм. Потім Пророк (мир йому і благословення Аллаха) знову сказав: «Оголошуй про це протягом року». Я знову не знайшов нікого, після чого я знову приніс йому знайдене, і він сказав: «Збережі гаманець, мотузочку від нього, і перерахуй гроші, і якщо його господар прийде, поверни йому гаманець, а якщо ні, можеш користуватися цими грошима».⁴⁴

Захист нащадків

Іслам приділяє величезну увагу захисту нащадків і піклується про них, адже потомство – це єдиний спосіб збереження людського роду, з яким Всешишній Аллах уклав завіт про намісництво на землі. Зневажливе ставлення до питання потомства і нехтування вкрай необхідними шаріатськими приписами можуть привести до зникнення або зменшення чисельності населення. Всешишній Аллах сказав:

«І коли відвертається він, то поспішає сіяти безчестя на землі, нищити посіви та нащадків. Та Аллах не любить нечестивців!»

(Сура "аль-Бакара", аят 205)

Тому іслам забороняє аборти, які є злочином по відношенню до людської душі. Винятком є випадки, коли існує реальна небезпека для життя матері.

Ісламське законодавство спонукає мусульман до шлюбу, однією з цілей якого є продовження роду і зростання

⁴⁴ Аль-Бухарі.

потомства. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Одружуйтесь на люблячих і народжуючих, воістину, я буду пишатися вашою численністю перед іншими громадами в Судний день!»⁴⁵

Також Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«О молодь! Нехай одружується той, хто в змозі утримувати сім'ю, оскільки це краще допомагає відводити погляди і оберігати ваші статеві органи. А хто ж не в змозі утримувати сім'ю, то нехай постить, адже піст дає те саме, що і кастрація»⁴⁶.

Захист родоводу

Сім'я посідає дуже важливе і високе місце в ісламі, адже вона є ядром формування суспільства. Саме тому для збереження сім'ї і недопущення її розпаду, іслам повністю піклується про неї. Родовід є зв'язком, за допомогою якого члени однієї сім'ї об'єднуються між собою. Людина дізнається про своїх близьких родичів і виконує по відношенню до них те, чим її зобов'язав Аллах. Підтримка родинних зв'язків і виконання прав родичів – обов'язок від Аллаха. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Вивчайте свій родовід, за допомогою якого ви будете підтримувати родинні зв'язки. Адже, збереження родинних зв'язків закладає любов між родичами, сприяє збільшенню майна і продовженню (терміну) життя»⁴⁷.

⁴⁵ Ахмад, Абу Дауд, ан-Насаї, Ібн Хіббан. “Сахіх Ібн Хіббан”, (4028).

⁴⁶ Аль-Бухарі, Муслім.

⁴⁷ Ахмад, ат-Тірмізі. “Сахіх аль-Джамі”, (2965).

Іслам захищає родовід від забороненого змішування (в результаті перелюбу – *прим. пер.*), яке веде до розпаду суспільства, одруження на близьких родичах, успадкування майна тими, хто не має такого права, і забороняє успадковувати його тим, хто наділений таким правом.

Іслам викорінив розпусні звичаї, які панували раніше, як серед арабів, так і інших народів. Поміж них:

Усиновлення

Усиновлення – це процес прийняття людини на правах сина або дочки, жодним чином не пов'язаних родинними зв'язками з усиновлювачем. Всевишній Аллах сказав:

«Одному чоловіку Аллах не дав двох сердець у грудях. Він не зробив вашими матерями тих ваших дружин, яких ви називаєте «хребтами». Він не зробив ваших названих синів справжніми синами. Це лише слова з ваших вуст. Аллах говорить істину та вказує шлях! Кличте названих синів за іменами їхніх батьків. Це справедливіше перед Аллахом. А якщо ви не знаєте імен їхніх батьків, то вони — ваші брати в релігії та близькі! Не буде гріха на вас, якщо ви попередньо не мали такого наміру в серці. Аллах — Прощаючий, Милосердний!»

(Сура «аль-Ахзаб», аяти 4-5)

Невизнання рідної дитини

Невизнання своєї законної дитини, доки її батько публічно не оголосить про це і не буде вдоволений приписуванням дитини до свого родоводу. Іслам заборонив подібну дію, адже в ній криється зневага до шлюбного договору і упущення у виконанні сімейних прав, які залежали від бажання чоловіка і пориву його настрою. Також тут простежується приниження статусу дружини, адже її честь і цнотливість опинялися під сумнівом. Ще одним зі згубних

наслідків подібного звичаю був поділ між дітьми і втрата родоводу. Тому іслам постановив, що кожна дитина, народжена після законного шлюбу, приписується своєму батьку, без згоди на це чоловіка. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Дитина – син того ліжка, в якому він був народжений»,⁴⁸ – тобто син свого батька.

Винятком є випадок, коли доводилася подружня зрада дружини і те, що вона завагітніла після неї. У подібній ситуації до уваги беруться особистісні законоположення в ісламському праві, про які йтиметься в інших книгах.

Відкуп

Мається на увазі можливість відкупитися від своїх законних родичів, виключивши їх зі свого сімейного древа, в результаті якого виникало переривання родинних зв'язків між ними, і такі люди ставали чужими одне одному. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Є дві риси серед людей, які є ознаками невір'я: наклепницькі чутки про походження людей і крики за померлими».⁴⁹

Приписування жінки після заміжжя до родини її чоловіка

В ісламському законодавстві жінка, після заміжжя, зберігає свій родовід, прізвище та походження. Їй не можна приписувати до сім'ї чоловіка або до його походження. Тут, поза всяким сумнівом, проявляється повага до неї, визнання її незалежності та рівності із чоловіком в загальнолюдських

⁴⁸ Аль-Бухарі (2289), Муслім.

⁴⁹ Муслім, (67).

цінностях. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Хто буде відносити себе не до свого батька (або не до родоводу свого батька), то на такій людині лежатиме прокляття Аллаха, ангелів і всіх людей». ⁵⁰

Іслам захищає права слабких людей

1. Захист прав слабких і інвалідів

Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Аллах не очистить від гріхів цю громаду доти, поки слабкий без побоювання не візьме своє право з сильного». ⁵¹

Також повідомляється від Мусаба ібн Сада (хай буде вдоволений ним Аллах), що Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Вам надається допомога і дарується наділ лише через слабких з-посеред вас». ⁵²

Повідомляється, що Абу Хурейра (хай буде вдоволений ним Аллах) сказав: «Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Той, хто піклується про вдову і про бідняка, подібний до воїна на шляху Аллаха, або подібний до того, який вистоює ніч в молитвах і постить вдень». ⁵³

2. Захист прав нужденних

⁵⁰ Ібн Маджаг, (2609). Достовірний хадіс.

⁵¹ Ібн Маджаг, Аль-Байгаки, аль-Хакім. Достовірний хадіс.

⁵² Аль-Бухарі.

⁵³ Аль-Бухарі, Муслім.

Всевишній Аллах сказав:

«Віддавай належне родичу, бідняку, подорожньому і не витрачай марно! Воїстину, марнотратники — брати шайтанів. А шайтан був невдячний перед Господом своїм».

(Сура "аль-Іср", аят 26-27)

Всевишній Аллах сказав:

«...і не проганяй бідняка».

(Сура "ад-Духа", аят 10)

3. Захист прав дітей

Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Хто не милує молодших з-посеред нас і не віддає належне право старшим, той не має жодного відношення до нас».⁵⁴

4. Захист прав літніх людей

Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Воїстину, однією з ознак звеличення Аллаха Всевишнього є прояв поваги до сивого мусульманина; людини, яка знає Коран напам'ять, не впадає в надмірність щодо нього і не полишає його; і до справедливого правителя».⁵⁵

5. Захист прав хворих

Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«П'ять речей входять до складу обов'язків мусульман по відношенню одне до одного: відповідати на вітання,

⁵⁴ Аль-Бухарі в “аль-Адаб аль-Муфрад”, Абу Дауд.

⁵⁵ Абу Дауд. Достовірний хадіс.

відвідувати хворого, проводжати похоронні носилки, приймати запрошення і бажати блага тому, хто чхнув».⁵⁶

6. Захист прав сиріт

Всевишній і Всеблагий Аллах сказав:

«Тож не утискай сироту».

(Сура "ад-Духа", аят 9)

Також Всевишній і Всеблагий Аллах сказав:

«Воїстину, ті, які несправедливо пожирають майно сиріт, лише пожирають своїми черевами вогонь. Вкинуть їх у полум'я!»

(Сура "ан-Ніса", аят 10)

7. Захист прав власних дітей

Всевишній Аллах сказав:

«Не вбивайте дітей своїх, боячись бідності, адже Ми наділяємо й вас, і їх».

(Сура "аль-Анам", аят 151)

Захист природних багатств від нераціонального використання

Ті природні багатства і копалини, які закладені в землю, не є приватною власністю однієї людини або народу. Навпаки, кожна людина має право отримувати від них користь, розумно використовуючи ці багатства. Ісламське суспільство контролює і стає на заваді кожного, хто намагається нераціонально, несправедливо і не відповідно до цілей ісламського законодавства використовувати

⁵⁶ Аль-Бухарі, (1183).

природні ресурси. Це є громадською відповіальністю. Всевишній Аллах сказав:

«Аллах — Той, Хто підкорив для вас море, щоб кораблі пливли там за наказом Його, і щоб ви шукали Його ласки; можливо, ви будете дякувати! Він підкорив для вас усе те, що на небесах і на землі. Воістину, в цьому — знамення для людей, які мислять!»

(Сура "аль-Джасія", аят 12-13)

Загальні і приватні права в ісламі

Іслам прагне зміцнити зв'язки між членами суспільства: як з близькими, так і з далекими родичами. Аллах наказав підтримувати зв'язок з останніми і пригрозив суворим покаранням тому, хто пориває їх. Всевишній Аллах сказав:

«О люди! Бійтесь Господа вашого, Який створив вас із однієї душі та створив із неї другу до пари; а з них ще й інших чоловіків та жінок і розселив їх. Тож бійтесь Аллаха, ім'ям Якого ви звертаєтесь одне до одного, і дотримуйтесь родинних зв'язків. Воістину, Аллах наглядає за вами!»

(Сура "ан-Ніса", аят 1)

Також іслам спонукає підтримувати стосунки з нерідними людьми, аби зародити між ними злагоду, гармонію і єднання, утворивши ісламське суспільство. Іслам приписав мусульманину певні обов'язки, які він має виконувати щодо своїх братів-мусульман. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Не заздріть одне одному, не збільшуйте ціну, відмовтеся від взаємної ненависті, не повертайтесь спиною одне до одного, не перебивайте торгівлю одне одному і будьте братами, о раби Аллаха, адже мусульманин мусульманину брат, і тому не має ніхто з мусульман ані гнобити іншого, ані обманювати його, ані ставитися до нього із презирством, ані залишати його без допомоги, а богообоязливість прихована ось тут!» – і Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) тричі вказав рукою собі на груди, після чого сказав: «Досить буде шкоди тій людині, яка зневажає свого брата в ісламі, і для кожного мусульманина є недоторканними життя, майно і честь іншого мусульманина!»⁵⁷

Ісламський шаріат приписує як індивідуальні, так і загальні права. До індивідуальних належать:

- **Права Аллаха**

Вони втілюються в словах Єдинобожжя «Немає божества, гідного поклоніння, крім Аллаха». Це свідоцтво містить в собі:

1 – Єдність Аллаха у Господстві: підтвердження існування Аллаха, що тільки Він є Творцем цього буття, з усіма його створіннями, і Він Один ними керує. Всешишній Аллах сказав:

**«Хіба не Йому належить творити й вирішувати?
Благословенний Аллах, Господь світів!»**

(Сура "аль-Араф", аят 54)

2 – Єдність Аллаха в прекрасних іменах і величних атрибутах: переконаність в тому, що Аллах має прекрасні

⁵⁷ Муслім, (2564).

імена і високі якості, Йому не властиві жодні недоліки. Всевишній Аллах сказав:

«Аллаху належать прекрасні імена. Тож кличте Його ними і залиште тих, які спотворюють імена Його. Їх винагородять за те, що вони робили».

(Сура «аль-Араф», аят 180)

Виходячи з цього аята, Аллаху властиво те, чим Він описав Себе у Своїй Книзі, і те, чим описав Його Посланець Мухаммад (мир йому і благословення Аллаха). Опис Аллаха не схожий на опис жодного створіння. У цих питаннях не можна ставити питання «Як?» (адже справжню сутність імен та атрибутів знає тільки Всевишній Аллах), не можна заперечувати їх значення або уподібнювати Аллаха Його творінням. Всевишній Аллах сказав:

«Немає нічого, схожого на Нього! А Він — Всечуючий, Всевидячий!»

(Сура «аш-Шура», аят 11)

З – Єдність Аллаха в поклонінні: переконаність в тому, що тільки Аллах є істинним божеством, по праву гідним всіх видів поклоніння. Всевишній Аллах сказав:

«Ми не відсилали раніше за тебе жодного посланця, не відкривши йому: «Немає божества, гідного поклоніння, крім Мене! Тож поклоняйтесь Мені!»»

(Сура «аль-Анбія», аят 25)

Вчинки і слова раба Аллаха мають відповідати приписам Аллаха. При цьому раб повинен щиро прагнути до Лику Аллаха. Всевишній Аллах сказав:

«Ваш Господь сказав: «Кличте Мене, і Я відповім вам! Воїстину, ті, які гордували поклонінням Мені, ввійдуть до гесни приниженими!»»

(Сура «Гафір», аят 60)

Цього можна досягти, якщо раб виконуватиме приписи Аллаха. Сюди відноситься звершення обов'язкової п'ятикратної молитви (*салят*), плодами якої є утримання від мерзоти і поганого. Доказом цьому є слова Всешишнього Аллаха:

«Воїстину, молитва стримує від розпусти й неприйнятного».

(Сура «аль-Анкабут», аят 45)

Виділення обов'язкової милостині (*закят*), плодами якої є очищення душі від скверни скупості. Всешишній Аллах сказав:

«Приймай пожертву з майна їхнього, щоб очистити їх і піднести цим».

(Сура «ат-Тауба», аят 103)

Пост (*сиям*), плодами якого є богобоязливість і втримання душі від слідування своїм пристрастям. Всешишній Аллах сказав:

«О ви, які увірували! Встановлено для вас піст — так само, як був він встановлений для тих, які жили раніше за вас. Можливо, будете ви богобоязливі!»

(Сура «аль-Бакара», аят 183)

Звершення паломництва (*хаджж*), про мудрість якого повідомив наш Всеблагий і Всешишній Господь:

«Нехай вони свідчать про те, що приносить їм користь, і нехай у визначені дні згадують ім'я Аллаха над тією

худобою, якою Він іх наділив. Їжте її самі та годуйте зневоленого бідняка».

(Сура «аль-Хаджж», аят 28)

Всі види поклонінь в ісламі приписані із урахуванням людських можливостей. На людину не покладається понад її сили, адже іслам – це релігія полегшення. Всешишній Аллах сказав:

«Аллах бажає вам полегшення, а не утруднення».

(Сура «аль-Бакара», аят 185)

Також Пророк Мухаммад (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо я наказую вам зробити щось, то робіть із цього стільки, скільки ви зможете».⁵⁸

Будь-які приписи і види поклоніння, у деяких ситуаціях, можуть бути необов'язковими. Наприклад:

- Одним зі стовпів молитви є стояння. Але якщо людина не в змозі стояти, вона може молитися сидячи; якщо не в змозі сидіти – то лежачи; якщо і так не в змозі – то жестами. Колективне звершення цього поклоніння в мечеті є обов'язком чоловіків. Але в разі хвороби, страху, холоду або сильного дощу цей обов'язок спадає. Також молитву можна не звершувати жінці в період місячних і післяпологових кровотеч, поки вона не очиститься. В такому випадку їй не потрібно надолужувати пропущені молитви.

- Обов'язковість виплати милостині (закят) спадає з того, чиє майно не досягло певного рівня (нісад). Більш того,

⁵⁸ Аль-Бухарі, Муслім (1337).

якщо ця людина є нужденною або бідняком, то сама заслуговує на те, щоб її виплачували закят.

- Обов'язковість тримання посту спадає із хворого невиліковною хворобою⁵⁹, але він повинен, якщо має таку можливість, спокутувати дні пропущеного посту. Той же, хто очікує на одужання, мусить постувати дні пропущеного посту після нього. Те ж саме стосується і людей літнього віку, яким тяжко тримати піст. Обов'язковість тримання посту спадає з вагітної, якщо вона побоюється за себе або за свій плід. Вона постує стільки ж днів, скільки пропустила, після того, як народить. Подорожньому дозволяється також перервати піст, адже подорож є однією з причин ускладнення, а після повернення додому він надолужує пропущене. Жінці, в період місячних і післяпологових кровотеч, не можна тримати піст, поки вона не очиститься. Після цього вона постує пропущені дні.

- Звершення паломництва (*хаджж*) спадає з того, хто не має фізичної та матеріальної можливості для цього. Що ж стосується того, у кого немає фізичної, але є матеріальна можливість, то він має уповноважити когось іншого зробити паломництво за нього. У кого ж немає матеріальної можливості, то паломництво не буде для нього обов'язковим доти, поки він не знайде достатніх коштів для його звершення і забезпечення себе і своєї родини в період відсутності. Доказом цьому є слова Всевишнього Аллаха:

«Люди зобов'язані перед Аллахом здійснювати хаджж у Дім — хто буде спроможний на це. А якщо хто не вірус, то Аллах не потребує жителів світів».

(Сура "Аль Імран", аят 97)

⁵⁹ Йдеться про невиліковну хворобу, яка не дає змоги тримати піст (прим. пер.).

- Якщо людина боїться загибелі, то, за необхідності, може з'їсти або випити те, що заборонив Аллах: мертвечину, кров, свинину, алкоголь тощо. Доказом цього є слова Всевишнього Аллаха:

«А якщо хто був змушений порушити це, не чинячи непослуху та не зловживаючи, немає тому гріха. Воїстину, Аллах — Прощаючий, Милосердний!»

(Сура "аль-Бакара", аят 173)

Один із літераторів сказав: «Це віровчення визнає людину людиною, а не твариною, ангелом або шайтаном. Воно визнає людину з усіма її слабостями і перевагами; розглядає її як цілісну структуру, яка складається з тіла та інстинктів. Це віровчення зобов'язує людину виконувати приписи, які їй під силу. Воно встановлює рівновагу між обов'язками і можливостями, без будь-якого ускладнення».

- **Права Посланця Аллаха Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха)**

Вони втілюються у свідоцтві, що «Мухаммад – Посланець Аллаха», яке містить в собі:

1 – Покора тому, що наказав Пророк (мир йому і благословення Аллаха). Всевишній Аллах сказав:

«Хто послухався Посланця, той послухався Аллаха! А якщо хто відвернеться, то Ми ж не відсилали тебе наглядачем!»

(Сура «ан-Ніса», аят 80)

2 – Віра в те, про що він сповістив. Всевишній Аллах сказав:

«Це не пристрасть говорити, адже це — одкровення, яке відкривається йому».

(Сура "ан-Наджм", аяты 3-4)

3 – Віддалення від того, що він заборонив. Всевишній Аллах сказав:

«Тож візьміть те, що дав вам Посланець, та не чіпайте того, що він заборонив вам».

(Сура «аль-Хашр», аят 7)

4 – Поклонятися Аллаху тільки так, як наказав Посланець (мир йому і благословення Аллаха). Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Хто звершить діяння, на яке не було нашої вказівки, то воно буде відхилене».⁶⁰

• **Права всіх пророків і посланців**

В ісламському законодавстві людина не буде мусульманином, поки не увірює у всіх посланців і пророків Аллаха; поки не полюбить їх і не почне шанувати: починаючи від Адама (мир йому) і закінчуючи пророком ісламу Мухаммадом (мир йому і благословення Аллаха). Той, хто не вірить хоча б в одного з них, виходить з ісламу. Всевишній Аллах сказав:

«Воїстину, ті, які не вірують в Аллаха та Його посланців, намагаються провести межу між Аллахом та Його посланцями і говорять: «Ми віримо в одних, та не віримо в інших», прагнучи обрати середній шлях. Вони — справжні невіруючі. А для них Ми приготували принизливу кару!»

(Сура «ан-Ніса», аяти 150-151)

Посланець ісламу прийшов як печатка всіх пророків і посланців, а його законодавство покликане доповнити і скасувати попередні небесні законодавства. Всі посланці до

⁶⁰ Муслім, (1718).

нього (мир йому і благословення Аллаха) приходили в певний час до окремих народів, а Посланець ісламу був відправлений до всього людства аж до настання Судного дня. Всевишній Аллах сказав:

«Ми відіслали тебе до всіх людей як доброго вісника і застерігача, але ж більшість людей не знає».

(Сура "Саба", аят 28)

Саме тому мусульманин, з точки зору шаріату, зобов'язаний доносити послання ісламу і його законодавство до інших людей. Якщо хтось його прийме, то саме до цього прагне іслам; а якщо відкине, то до нього вже був донесений заклик. Всевишній Аллах сказав:

«Немає примусу до релігії. Вже розрізено прямий шлях та оману!»

(Сура "аль-Бакара", аят 256)

- **Права батьків**

Права батьків полягають у послуху їм в тому, що не є гріховним, у виконанні їх наказів, у добродійності до них через витрачання майна і дарування подарунків. Також слід забезпечити їх усім необхідним: їжею, питтям, одягом і житлом. Потрібно говорити з ними смиренно, не виявляти зарозуміlostі і бути терплячим до них. Необхідно поважати їхні почуття і нічим не ранити їх, тому що Всевишній Аллах згадав Своє і їх право разом, сказавши:

«Наказав вам Господь твій не поклонятися ні кому, крім Нього, а також ставитися як найкраще до батьків. І коли хтось із них — чи вони обоє — досягне старості, то не говори їм: «Фе!», не гrimай на них і говори їм тільки гідні слова. Схили перед ними крило смирення з

милосердя свого і говори: «Господи мій! Змилуйся над ними, бо вони ростили мене малого».

(Сура «аль-Ісра», аяти 23-24)

Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Вдоволення Аллаха – у вдоволенні батьків, а гнів Аллаха – в гніві батьків». ⁶¹

Батьки мають ці права, навіть якщо вони не сповідують твою релігію, поки вони не почнуть закликати до забороненого, з точки зору шаріату. Доказом цьому є хадіс, який повідомила Асма, дочка Абу Баєра (хай буде задоволений Аллах нею і її батьком). Перш ніж прийняти свою матір, яка в той час була багатобожницею, вона пішла до Пророка (мир йому і благословення Аллаха), щоб дізнатися, чи дозволено їй зустрічати і виявляти гостинність матері-багатобожниці. Асма (нехай буде задоволений нею Аллах) сказала: «За життя Пророка (мир йому і благословення Аллаха) до мене приїхала мати, вона була багатобожницею. Я запитала його: «Приїхала моя мати і бажає зустрічі, чи можна мені підтримувати із нею стосунки?» На що Пророк (мир йому і благословення Аллаха) відповів: «Так, підтримуй стосунки зі своєю матір'ю». ⁶²

З точки зору виявлення добродійності, підтримки стосунків, прояву м'якості і співчуття, в першу чергу йде мати, а потім – батько. Доказом цьому є хадіс, який повідомив Абу Хурейра (хай буде вдоволений ним Аллах):

«Якось один чоловік прийшов до Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) і запитав: «О Посланець

⁶¹ Ат-Тірмізі, Ібн Хіббан. “Сахіх Ібн Хіббан”, (429).

⁶² Аль-Бухарі, Муслім (1003).

Аллаха, хто з людей найбільш гідний того, щоб я до нього добре ставився?» Він сказав: «Твоя мати». Цей чоловік запитав: «А хто потім?» Він сказав: «Твоя мати». Чоловік запитав: «А хто потім?» Він сказав: «Твоя мати». Чоловік знову запитав: «А хто потім?» – і тоді він сказав йому: «Твій батько, а після нього – найближчі родичі тощо».⁶³

Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) виділив матір трьома правами, а батька – одним. Причина цього полягає у тих тяготах і труднощах, які перенесла мати і яких не відчув батько. Про неї сказав Всешишній Аллах:

«Для матері важко носити плід та народжувати».

(Сура «аль-Ахкаф», аят 15)

• **Права чоловіка на свою дружину**

- Чоловік несе відповідальність за свій дім і робить все для того, аби принести користь своїй родині. Всешишній Аллах сказав:

«Чоловіки піклуються про жінок, адже Аллах віддав перевагу одним перед іншими, а також через те, що чоловіки витрачають своє майно».

(Сура «ан-Ніса», аят 34)

Чоловік підходить до проблем із холодною головою, жінки ж, нерідко, у своїх вчинках керуються почуттями. Це не означає, що з ними не потрібно радитися або прислухатися до їхньої думки в питаннях, пов'язаних із подружнім життям.

- Покора чоловіку в його наказах, якщо він не схиляє до гріховного. Повідомляється від Зейда ібн Аркама (хай буде

⁶³ Аль-Бухарі, Муслім (2548).

вдоволений ним Аллах), який сказав: «Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав»:

«Жінка не виконає своїх обов'язків перед Аллахом, поки не виконає своїх обов'язків перед чоловіком». ⁶⁴

- Не покладати на чоловіка те, що йому не під силу, і не вимагати того, на що у нього немає можливості.

- Оберігати його майно, дітей та честь. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Краща з жінок – це та, яка радує тебе, коли дивишся на неї, кориться тобі, коли наказуєш їй, і за твоєї відсутності береже себе і твоє майно». ⁶⁵

- Дружина може виходити зі своєї оселі тільки зі згоди чоловіка, а також не впускати до неї того, хто йому неприємний. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«У вас є права на ваших дружин і у ваших дружин є права на вас. Що стосується вашого права на ваших дружин, то воно полягає в тому, що вони не повинні впускати до вашого ложа нікого, проти вашої волі, а також не мають впускати до вашого будинку нікого, проти вашої волі. Що ж стосується їх права щодо вас, то воно полягає в тому, що ви повинні годувати і одягати їх в розумних межах». ⁶⁶

- **Права дружини на свого чоловіка**

⁶⁴ Ат-Табарані передав цей хадіс із достовірним ланцюжком передавачів. Достовірний хадіс. «Сахіх аль-Джамі», (3299).

⁶⁵ Ат-Табарані. Достовірний хадіс.

⁶⁶ “Сахіх Ат-Тірмізі”, Ібн Маджаг (1851).

- Шлюбний дар є обов'язковим правом дружини, якого зобов'язаний дотримуватися її чоловік. Доказом цьому є слова Всевишнього Аллаха:

“Іщиро віддавайте дружинам викуп як дарунок для них. Але якщо вони за свою волю щось повернуть вам звідти, то вживайте це для здоров'я та користі”.

(Сура «ан-Ніса», аят 4)

- Справедливість і рівність. Це стосується чоловіка, у якого є кілька дружин. Він має бути справедливим до них в питаннях надання їжі, пиття, одягу, житла і проведення спільногого часу. Доказом цьому є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

«У кого було дві дружини, а він схилився до однієї з них, в День воскресіння з'явиться з паралізованою частиною тіла!»⁶⁷

- Витрачання на дружину і на її дітей, а також виділення їй необхідного майна в рамках можливостей чоловіка. Всевишній Аллах сказав:

«Нехай власник достатку витрачає відповідно до достатку свого; а кому важко це, то нехай витрачає із даного йому Аллахом. Аллах не вимагає з людини більше від того, що Він дав їй. І Аллах дарує полегшення після труднощів».

(Сура «ат-Талак», аят 7)

Іслам спонукає мусульман до цих витрат, нагадуючи, що вони є милостинею, за які людина буде винагороджено. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

⁶⁷ Абу Дауд (2133), ан-Насаї, ат-Тірмізі, ад-Дарімі, Ібн Маджаг. Достовірний хадіс.

«Якщо ти будеш витрачати на утримання своєї родини, то неодмінно отримаєш винагороду, навіть за шматочок їжі, який покладеш в рот своїй дружини». ⁶⁸

Якщо чоловік виявляє жадібність і не виділяє необхідного і достатнього для дружини і її дітей, то вона має право взяти певну частину майна свого чоловіка без його дозволу. Доказом цьому є хадіс Гінд, дочки Утби (хай буде задоволений нею Аллах), яка сказала: «О Посланець Аллаха, воїстину, Абу Суф'ян – людина скуча, тож чи не скоро я гріха, якщо стану витрачати його кошти на наших дітей без його дозволу?» На це Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «На тобі не буде гріха, якщо ти станеш витрачати на них кошти за звичаєм». ⁶⁹

- Подружнє життя і дозвілля є одним із найважливіших прав, дотримання якого вимагає шаріат від чоловіка. Дружина відчуває потребу у розуміючому і дбайливому серці, а чоловік, таким чином, задовольняє її бажання, щоб дружина не стала заручницею поганих обставин. Джабір (хай буде вдоволений ним Аллах) повідомляє, що одного разу Пророк (мир йому і благословення Аллаха) запитав його:

«О Джабір, чи ти одружився?» Я сказав: «Так». Він запитав: «Із дівчиною або ж із тою, яка вже була заміжня?» Я сказав: «Із тою, яка вже була заміжня, о Посланець Аллаха». Він запитав: «Чому ж не одружився із молодою дівчиною, з якою ти міг би грати і яка б грала із тобою?»⁷⁰

- Оберігання її секретів і таємниць. Чоловік зобов'язаний приховувати все, що бачить і чує від дружини, а також приховувати те, що відбувається між ними в їх особистому

⁶⁸ Аль-Бухарі (3721), Муслім.

⁶⁹ Аль-Бухарі, (5049).

⁷⁰ Аль-Бухарі, (6024).

житті. Доказом цьому є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

«У найгіршому становищі з людей в Судний день перед Аллахом буде та людина, яка мала близькість зі своєю дружиною, після чого видавала її секрет». ⁷¹

- Гарне ставлення до неї та прислуховування до її порад в подружніх справах. Чоловік не повинен нехтувати її думкою і наполягати тільки на своєму рішенні. Він має намагатися приносити дружині щастя і спокій, виявляючи щиру любов. Чоловік повинен жартувати, бавитися і виявляти до неї ніжність, адже Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Найбільш довершенну віру має той з віруючих, хто вирізняється найкращим норовом, а кращими з вас є ті, хто краще за всіх ставиться до своїх дружин». ⁷²

- Терпеливо ставитися до витівок дружини і не звертати уваги на її дрібні помилки. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Віруючий чоловік не має ненавидіти віруючу жінку, адже якщо йому не подобається якась з рис її характеру, то він залишиться вдоволений іншою». ⁷³

- Виявляти ревнощі і турбуватися про дружину. Чоловік не повинен виходити з нею до злачних та розпусніх місць, адже Всешишній Аллах сказав:

«О ви, які увірували! Бережіть себе і сім'ї свої від пекла, паливом якого є люди і камені, над якими ангели —

⁷¹ Муслім, (1437).

⁷² Ібн Хіббан, (4176).

⁷³ Муслім, (1469).

суворі та сильні, які не ухиляються від того, що Аллах наказав їм».

(Сура «ат-Тахрім», аят 6)

- Піклування про збереження особистого майна дружини. Чоловік може брати щось із нього і розпоряджатися ним тільки після її згоди та вдоволення. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«З майна мусульманина дозволеним є лише те, що дано від чистого серця». ⁷⁴

• **Права дітей**

- Права дітей виявляються у турботі про їхнє життя, опіці і наданні всього необхідного: їжі, пиття, одягу й житла. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Досить людині гріха знахтування турботою про тих, хто перебуває під її опікою». ⁷⁵

- Вибір для дітей достойних імен, які б спонукали їх до шляхетних якостей – сором'язливості, поваги старших, правдивості, вірності і шанування батьків. Їх імена мають вселяти незгоду із порочними словами і справами – брехнею, обманом, зрадою, крадіжкою і непослухом батькам. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Воїстину, Всешишній Аллах буде питати кожного пастуха про те, що він пас: чи зберіг він його чи втратив? Навіть чоловіка спитають про членів його сім'ї». ⁷⁶

⁷⁴ Аль-Байгаки. “Сахіх аль-Джамі”, (7662).

⁷⁵ Ібн Хіббан, (4240).

⁷⁶ Ібн Хіббан. «Ас-Сахіх», (1636).

- Навчання дітей корисним знанням, гарне виховання і вибір для них добрих друзів. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Кожен з вас є пастирем, і кожен з вас несе відповіальність за свою паству! Правитель є пастирем для своїх підданих. Чоловік є пастирем для своєї сім'ї. І жінка є пастирем в будинку свого чоловіка і несе відповіальність за свою паству і за його дітей. Отже, кожен з вас є пастирем і кожен з вас несе відповіальність за свою паству!»⁷⁷

- Турбота про здоров'я дітей. Не можна звертатися із благанням до Аллаха проти них. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Не кличте до Аллаха проти самих себе, і не кличте проти ваших дітей і вашого майна, аби це не співпало з тим періодом, коли звертаються до Аллаха із проханнями про зіслання дарів, адже тоді Він відповість вам». ⁷⁸

- Прояв справедливості до них, без надання переваги одним з них над іншими. Це може виражатися в даруванні подарунків або у ставленні, адже нерівність між ними веде до непослуху батькам і до ворожнечі між дітьми.

Повідомляється, що ан-Ну'ман ібн Башир (хай буде вдоволений ним Аллах) сказав: «Одного разу мій батько зробив мені подарунок, але 'Амра бінт Раваха сказала: “Я не прийму це, поки ти не попросиш Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) засвідчити дарунок”. Тоді мій батько прийшов до Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) і сказав: “Я зробив подарунок моєму синові від 'Амри бінт Раваха, але вона сказала мені, щоб я

⁷⁷ Аль-Бухарі (2419), Муслім.

⁷⁸ Муслім, (3009).

покликав у свідки тебе, о Посланець Аллаха!” Пророк (мир йому і благословення Аллаха) запитав: “А чи зробив ти такі самі подарунки і всім іншим своїм дітям?” Мій батько відповів: “Ні”. Тоді Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: “Побійтесь Аллаха і будьте однаково справедливі до всіх ваших дітей!” Після чого мій батько повернувся і забрав свій подарунок».⁷⁹

• Права родичів

Родичі – це близькі люди, які мають спільне коріння. Іслам спонукає підтримувати з ними зв'язок. Сюди відноситься матеріальна підтримка, якщо у людини є така можливість, допомага їм у вирішенні труднощів та виділення обов'язкової або бажаної милостині. Також не слід забувати і про моральну підтримку: цікавитися їхніми справами, співчувати їм і брати участь в їх радісних і сумних подіях. Всевишній Аллах сказав:

“Тож бійтесь Аллаха, ім'ям Якого ви звертаєтесь одне до одного, і дотримуйтесь родинних зв'язків. Воістину, Аллах наглядає за вами!”

(Сура "ан-Ніса", аят 1)

Іслам спонукає мусульманина підтримувати зв'язок із родичами, навіть якщо вони розривають його із ним. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Не той підтримує родинні зв'язки, хто відповідає тим самим. Підтримує їх той, з ким родичі переривають зв'язки».⁸⁰

⁷⁹ Муслім, (1623).

⁸⁰ Аль-Бухарі, (5645).

Іслам застерігає від розриву родинних зв'язків і вважає цей вчинок одним із великих гріхів. Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Після того, як Аллах створив усі створіння, зі свого місця піднявся родинний зв'язок. Всевишній Аллах сказав: «Утримайся, в чому справа?» Він сказав: «Це – місце того, хто вдається до Твого захисту від розриву». Тоді Аллах запитав: «Чи будеш ти задоволений, якщо Я буду підтримувати зв'язок із тим, хто буде підтримувати тебе, і розірву зв'язок із тим, хто розірве тебе?» На що він сказав: «Звичайно, о Господь!» Після чого Аллах сказав: «Так воно і буде». Потім Абу Хурейра (хай буде задоволений ним Аллах) сказав: «Якщо хочете, читайте слова Аллаха»:

«Можливо, якщо ви відвернетесь, то поширите нечестя на землі та розрвete родинні зв'язки».

(Сура "Мухаммад", аят 22)⁸¹

• **Права правителя, які мають виконувати підопічні**

- Покора в тому, що не є непослухом Аллаха. Правителя треба слухатися в усьому, що не веде до гріховного. Всевишній Аллах сказав:

«О ви, які увірували! Коріться Аллаху, коріться Посланцю, а також наділеним владою серед вас».

(Сура «ан-Ніса», аят 59)

- Добра порада правителю, яку потрібно давати з м'якістю і мудрістю, без маніпуляцій, при цьому вказуючи йому на те, що принесе користь як йому, так і його підопічним. Також слід нагадувати правителю про потреби його паства.

⁸¹ Аль-Бухарі (7063), Муслім.

Всеблагий і Всевишній Господь сказав Мусі і Гаруну, коли відправляв їх до фараона:

«Говоріть із ним лагідно — можливо, він схаменеться або налякається».

(Сура «Та Га», аят 44)

- Бути разом із ним в часи скрутних ситуацій і різних потрясінь. Не виступати проти нього і не зраджувати його. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Хто присягнув на вірність правителю і дав йому свою руку і серце, нехай кориться йому, поки може. А якщо хтось стане вести з ним боротьбу за владу, то відрубайте йому голову». ⁸²

• **Права підопічних, які має виконувати правитель**

Серед прав, яких має дотримуватися правитель відносно своїх підопічних, такі:

1 – Прояв справедливості до всіх. Правитель зобов'язаний бути справедливим до прав, обов'язків, розподілу відповідальності і застосування законоположень. Перед правителем всі однакові, ніхто не має переваги; він не займає сторону якогось шару населення, адже Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Одного з найсуворіших видів покарання в Судний день зазнає несправедливий правитель». ⁸³

2 – Не гнобити, не обманювати і не зраджувати свою паству. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

⁸² Муслім, (1852).

⁸³ Ат-Табарані, ат-Таялусі. «Сахіх аль-Джамі», (1001).

«Аллах обов'язково зробить Рай забороненим для Свого раба, чиєму піклуванню Він довірить кого-небудь і той помре, обманюючи своїх підопічних в день своєї смерті».⁸⁴

3 – Обговорювати з ними політичні, суспільні і економічні питання. Радитися з ними в тому, відносно чого немає шаріатського припису і дати їм можливість висловлювати власні думки. Правителю слід прислухатися до їхніх думок, якщо вони приведуть до загальної користі. Всешишній Аллах сказав:

«За милістю від Аллаха ти був м'який із ними. Якби ти був грубим чи жорстоким, то вони неодмінно залишили б тебе. Вибач їм та благай про прошення для них; радься з ними у справах. А коли щось вирішиш, то покладай сподівання на Аллаха! Воістину, Аллах любить тих, які сподіваються на Нього».

(Сура "Аль Імран", аят 159)

4 – Джерелом своєї конституції та правління правитель повинен зробити ісламський шаріат. У сфері законоположень немає місця пристрастям і потуранням, які можуть бути як правильними, так і неправильними.

5 – Правитель не має ховатися від своєї паства, закривати перед ними свої двері чи виявляти до них зарозумілість. Він не повинен ставити огорожу між собою і народом безліччю посередників, які за своюю примхорою будуть дозволяти або забороняти комусь бачитися із ним. Доказом цьому є хадіс Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха), в якому він сказав:

⁸⁴ Аль-Бухарі, Муслім (142).

«Хто сховається від мусульман в часи нужди, бідності і втрат, того Всевишній і Всемогутній Аллах в Судний день залишить далеко від Себе, з бідністю і зліднями».⁸⁵

6 – Проявляти милосердя до своєї паства, не покладати на них того, що їм не під силу, і не утискати їх у побутових питаннях. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«О Аллах! Затрудни тому, на кого було покладено якусь справу моєї громади, а він ускладнив їм; і полегши тому, на кого було покладено якусь справу моєї громади, а він полегшив їм».⁸⁶

- **Права сусідів**

Іслам закликає до добросусідства у широкому його розумінні. Доказом цьому є слова Всевишнього Аллаха:

«Поклоняйтесь Аллаху та не додавайте Йому нікого як рівного. Якнайкраще ставтеся до батьків, родичів, сиріт і бідних; а також до сусідів, які є вашими родичами, і до тих, які не є вашими родичами; до побратима, до подорожнього, а також до рабів ваших. Воїстину, Аллах не любить зухвалих і гордих».

(Сура "ан-Ніса", аят 36)

Іслам заборонив завдавати шкоди сусідам: як словом, так і ділом. Повідомляється від Абу Хурейри (хай буде вдоволений ним Аллах), що він сказав: “Одного разу Пророка (мир йому і благословення Аллаха) запитали”:

«О Посланець Аллаха! Воїстину, одна жінка вистоює нічні молитви, постить вдень, роздає милостиню, але вона чинить

⁸⁵ Аль-Хакім, (7027). «Ас-Сахіха», (629).

⁸⁶ Мұслім, (1828).

шкоду сусідам своїм язиком». Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «Немає в ній блага, вона – із мешканців Вогню!» Йому сказали: «А інша звершує лише обов'язкові молитви і подає незаможним тільки сухе молоко, але ні кому не завдає шкоди». Він сказав: «Вона – із мешканців Раю!»⁸⁷

Іслам встановив для сусіда високу ступінь і дарував йому вагомі права. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Джібріль не переставав давати мені настанови про добре ставлення до сусіда так багато, що я навіть подумав, що він включить його до списку спадкоємців». ⁸⁸

Мусульманину слід із терпінням і м'якістю переносити образи, які можуть лунати від сусідів. Абу Хурейра (хай буде вдоволений ним Аллах) розповідав: «Якось один чоловік прийшов до Пророка (мир йому і благословення Аллаха) і сказав: «Воїстину, у мене є сусід, який кривдить мене!» Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав йому: «Повертайся, збери свої речі і вийди на вулицю». Коли він повернувся і зробив так, навколо нього почали збиратися люди і питати: «Що з тобою сталося?» Він сказав: «Мій сусід завдає мені шкоди, а коли я поскаржився на нього Пророку (мир йому і благословення Аллаха), то він сказав мені: «Збери свої речі і вийди на вулицю». Тоді люди стали говорити: «О Аллах, прокляни його, о Аллах, покарай його!» Коли ж це дійшло до сусіда, він прийшов до нього і сказав: «Повернись до свого будинку, клянусь Аллахом, я більше не завдам тобі шкоди». ⁸⁹

⁸⁷ Аль-Бухарі в «Аль-Адаб аль-Муфрад». «Ас-Сахіха», 190.

⁸⁸ Аль-Бухарі (5668), Муслім.

⁸⁹ «Сахіх аль-Адаб аль-Муфрад».

Таким чином, у сусід має низку прав, навіть якщо він є немусульманином. Повідомляють, що одного разу дружина Абд Аллаха ібн Амра зарізала для нього вівцю. Коли ж він прийшов, то поцікавився: «Чи почастували ви нашого сусіда-іудея? Чи пригостили ви нашого сусіда-іудея? Адже, воїстину, я чув, як Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Джібріль не переставав давати мені настанови про добре ставлення до сусіда так багато, що я навіть подумав, що він включить його до списку спадкоємців». ⁹⁰

- **Права друзів**

Іслам спонукає дбати про своїх друзів. Він приписує дружбі низку прав, яких слід дотримуватися у взаєминах. Так, іслам наказує гарно ставитися одне до одного і давати добри поради. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Кращий із супутників (друзів) перед Аллахом – це найкращий для свого друга. І найкращий із сусідів перед Аллахом – це найкращий для свого сусіда». ⁹¹

- **Права гостя**

Одним із прав гостя в ісламі є прояв гостинності до нього. Доказом цьому є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

«Нехай той, хто вірує в Аллаха і в Останній день, добре ставиться до свого сусіда. І нехай той, хто вірує в Аллаха і в Останній день, виявляє гостинність своєму гостю. І нехай той, хто вірує в Аллаха і в Останній день, підтримує родинні

⁹⁰ Аль-Бухарі, Муслім.

⁹¹ Ат-Тірмізі. «Ас-Сахіха», (103).

зв'язки. І нехай той, хто вірує в Аллаха і в Останній день, говорить благо або мовчить».⁹²

Гостинність вважається однією з найшляхетніших справ. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Серед людей немає подібного до того, хто взяв свого коня і почав битися на шляху Аллаха, оберігаючи людей від зла. Також серед них немає подібного до того, хто зарізав свою вівцю, щоб виявити гостинність своєму гостю, і тим самим виконав його право»⁹³.

- Гість має враховувати можливості того, хто його приймає і не обтяжувати його. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Не дозволяється мусульманину жити у свого брата настільки (довго), щоб він почав вводити його у гріх». Люди запитали: «О Посланець Аллаха, як же він може ввести його у гріх?» Пророк (мир йому і благословення Аллаха) відповів: «Продовжуючи залишатися доти, доки не буде чим його годувати».⁹⁴

- **Права бідних і нужденних**

Аллах похвалив тих, хто витрачає своє майно на Його шляху, намагаючись вирішити проблеми бідняків і нужденних. Всевишній сказав:

«І віддавали частку майна бідняку та вбогому».

(Сура «аз-Заріят», аят 19)

⁹² Аль-Бухарі, Муслім.

⁹³ Ахмад, аль-Хакім. Достовірний хадіс.

⁹⁴ Муслім.

Більш того, іслам називає милостиню, яку виділяє людина своїм братам-біднякам, одним із кращих видів поклоніння. Всевишній Аллах сказав:

«Благочестя полягає не в тому, щоб ви повертали свої обличчя на схід чи на захід, а благочестивим є той, хто увірував в Аллаха, в Останній День, в ангелів, у Писання та у пророків, хто віддає навіть дорогое йому майно — родичам, сиротам, бідним, подорожнім і тим, хто просить його; той, хто витрачає на звільнення рабів».

(Сура «аль-Бакара», аят 177)

Саме тому іслам наказав виплачувати обов'язкову милостиню (*закят*), яка є одним з п'яти стовпів ісламу. Вона є неухильною для кожного мусульманина, чиє майно досягло певного рівня (*нісаф*) і пролежало один місячний рік. Доказом цьому єслужатб слова Всевишнього Аллаха:

«А їм не було ніякого наказу, окрім поклоніння Аллаху, широго служіння Йому, молитви та сплати закяту; ось вірна релігія!»

(Сура «аль-Бейїна», аят 5)

Аллах пояснив, категорії людей, на користь яких має виплачуватися ця милостиня, сказавши:

«Милостиня призначена для нужденних і бідних, тих, хто її збирає та роздає, тих, від чиїх сердець чекають прихильності, для викупу рабів, для збанкрутілих боржників, для тих, хто бореться на шляху Аллаха, а також для подорожніх. Так встановлено Аллахом. А Аллах — Всезнаючий, Мудрий!»

(Сура «ат-Тауба», аят 60)

Всевишній Аллах попередив того, хто не буде виплачувати її:

«Нехай же не думають ті, які виявляють скрупість у тому, що Аллах дарував їм зі Своєї ласки, що це краще для них! Та ж ні, це гірше для них. У День Воскресіння те, на що вони скупилися, повисне навколо їхньої ши! Аллах — Спадкосмець небес та землі і Йому відомо те, що робите ви!»

(Сура "Аль Імран", аят 180)

Робоча сфера

Іслам встановив чіткі рамки і правила для працівників, які регулюють усі види відносин між сторонами. Ці приписи гарантують кожному своє право і передбачають утворення взаємин на основі братства, любові і взаємної поваги, а не лише на основі меркантильних інтересів.

- **Права працівників**

Іслам закликає до братських і рівноправних відносин між роботодавцем і працівниками, враховуючи їх людську першооснову. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Ваші раби є вашими братами, яких Аллах зробив підвладними вам, тож нехай той, хто панує над братом своїм, годує його тим же, що єсть сам, і одягає його так само, як одягається сам. Не доручайте їм нічого непосильного для них, а якщо, все ж, доручите, то допомагайте їм!»⁹⁵

⁹⁵ Аль-Бухарі, (30).

Іслам закріпив право найманого працівника на отримання обумовленої за виконану роботу плату. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

“Аллах сказав: «Є три категорії людей, чиїм Обвинуватцем Я буду в День Воскресіння: ті, хто поклявся Моїм ім'ям і порушив цю клятву; той, хто зробив вільну людину рабом, продав її і витратив отримані гроші; і той, хто найняв собі працівника, повністю використав його робочу силу і не заплатив йому за його працю»”.⁹⁶

Іслам наказує розрахуватися із працівником щойно він завершить свою обумовлену роботу. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Віддавайте працівнику зароблене їм перш, ніж висохне його піт».⁹⁷

Також іслам забороняє покладати на працівника понад його можливостей. Якщо ж подібне станеться, то потрібно допомогти йому або фізично, або збільшити платню. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Не доручайте їм нічого непосильного для них, а якщо, все ж, доручите, то допомагайте їм!»⁹⁸

• Права роботодавців

Іслам вимагає від працівників дотримання прав роботодавця. Працівник має якнайкраще виконувати обумовлену роботу: без недоглядів і затримки, яка може нашкодити роботодавцю. Доказом цьому є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

⁹⁶ Аль-Бухарі.

⁹⁷ Ібн Маджаг, (2443).

⁹⁸ Аль-Бухарі, (30).

«Аллах любить, коли ви якнайкраще виконуєте свою роботу».⁹⁹

Це також необхідно для того, аби спонукати працівників до найкращого виконання роботи задля збереження доброї репутації і отримання достойної платні за їх працю, адже Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Кращий наділ – це той, який був зароблений власними руками, в результаті добре виконаної роботи».¹⁰⁰

Права інших творінь

Іслам не обмежився лише захистом прав людини, але й наділив правами навіть тварин. Той, хто їх порушить, може потрапити до Пекла.

• Права тварин

Годувати тварин і не утримувати їх під замком, перешкоджаючи їм у пошуку їжі і пиття. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Одна жінка потрапила у Вогонь через кішку, яку вона тримала під замком, не годувала, не поїла і не дозволяла їй істи живність, яка плазує по землі».¹⁰¹

1. Проявляти доброчинність до тварин: не мучити, не турбувати їх і не покладати на них непосильне. Одного разу Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) проходив повз верблюда, на горб якого було покладено

⁹⁹ «Сахіх аль-Джамі», (1880).

¹⁰⁰ «Сахіх аль-Джамі», (3283).

¹⁰¹ Аль-Бухарі, Муслім.

стільки вантажу, що він майже з'єднався із животом. Тоді Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Побійтесь Аллаха в тому, що стосується цих безсловесних тварин! Їздіть на них верхи, якщо вони здорові, і їжте їх м'ясо, якщо вони здорові!». ¹⁰²

2. Не мучити тварин заради забави. Повідомляється, що одного разу Ібн Умар (хай буде вдоволений Аллах їм і його батьком), який проходив повз юнаків-курайшитів, побачив, що вони прив'язали до чогось птицю і почали стріляти в неї із луків, ніби по мішені. Тоді Ібн Умар вигукнув: «Хто зробив це? Хай прокляне Аллах тих, хто зймався цим! Воістину, Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) проклинив людей, які робили мішенями для себе те, в чому є душа!»¹⁰³

3. Не калічiti тварин, адже Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Аллах прокляв того, хто нівечить тварин». ¹⁰⁴

4. Не лякати і не турбувати тварин. Ібн Масуд (хай буде вдоволений ним Аллах) розповів: «Одного разу ми із Пророком (мир йому і благословення Аллаха) мандрували, і він пішов по своїх справах, а ми знайшли пташине гніздо із пташенятами і забрали їх. Прилетіла пташка і почала махати крилами. І тоді Пророк (мир йому і благословення Аллаха) запитав:

«Хто заподіяв горе цій птасі, забравши її пташенят? Негайно поверніть їй їх!».

¹⁰² Ахмад. Достовірний хадіс.

¹⁰³ Аль-Бухарі, Муслім (1958).

¹⁰⁴ Ібн Хіббан, (5617).

Деякий час по тому, Посланець (мир йому і благословення Аллаха) побачив спалений мурашник і запитав: «Хто це зробив?» А дізнавшись, що це робота деяких сподвижників, сердито сказав: «Пам'ятайте, що ніхто, крім Господа вогню, не повинен карати ним живі істоти!»¹⁰⁵

5. Коли людина хоче з'їсти м'ясо домашньої тварини, яку можна вживати в їжу, то іслам вказує на небажаність заточувати ніж перед нею. Також не можна зарізати тварину на очах у іншої, ламати їй шию або здирати шкіру перш, ніж вона помре. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Воїстину, Аллах наказав виявляти вміння у всіх справах. Якщо вбиваєте, то вбивайте належним чином; якщо ж зарізаєте, то зарізайте належним чином. І нехай кожен з вас заточить свій клинок і не завдає страждань жертві».¹⁰⁶

Іслам наказує знищувати деякі види шкідливих тварин і комах, які можуть нашкодити людині. Все це робиться задля захисту її життя, яке важливіше, ніж життя тварин і комах.

Якщо в ісламі навіть у тварин є права, то що вже казати про права людини, яку Аллах підніс над усіма творіннями і вшанував. Всешишній Аллах сказав:

“Ми вшанували синів Адама і дозволяємо їм пересуватися по суші і морю. Ми наділили їх благами і дарували їм явну перевагу над багатьма іншими тваринами”.

(Сура «аль-Ісрара», аят 70)

Іслам не обмежився лише проявом милосердя до тварин. Навпаки, він зробив милосердя однією із причин прощення

¹⁰⁵ Абу Дауд. «Сахіх Адаб аль-Муфрад», (295).

¹⁰⁶ Муслім.

гріхів і входження до Раю. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якось одного чоловіка, який ішов своєю дорогою, почала мучити сильна спрага. Він знайшов криницю, спустився до води і напився, а коли виліз назовні, несподівано побачив перед собою собаку, який висовував язик і через спрагу їв вологу землю. Побачивши це, чоловік сказав собі: «Цю собаку спрага мучить так само, як мучила вона і мене», – після чого він знову спустився до води, наповнив нею свій черевик, взяв його в зуби і не випускав із рота, поки не виліз назовні. Піднявшись на поверхню землі, він напоїв собаку, і Аллах віддячив йому за це, простивши його гріхи». Люди запитали: «О Посланець Аллаха, хіба на нас чекає нагорода і за тварин?» Він сказав: «Нагорода чекає за все живе». ¹⁰⁷

• Права дерев і рослин

Іслам дозволяє людині вживати в їжу рослини і їх плоди. Він забороняє безпричинно і без крайньої необхідності викорчовувати дерева. Більш того, іслам спонукає дбати про них і брати участь в їх вирощуванні. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо до настання Судної години в руках когось із вас буде саджанець і він зможе посадити його, то нехай зробить це». ¹⁰⁸

Сіяння рослин і висаджування дерев, які приносять користь людям, є одним з видів милостині в ісламі, за яку на мусульманина очікує винагорода. Пророк (мир йому і благословення Аллаха):

¹⁰⁷ Аль-Бухарі, Муслім.

¹⁰⁸ Аль-Бухарі, «аль-Адаб аль-Муфрад», достовірний хадіс.

«Якщо мусульманин посадить дерево або посіє щось, а потім птах, людина або тварина з'їсть щось із посіяного або посадженого ним, то це неодмінно заражується йому як милостиня». ¹⁰⁹

- **Права доріг і ринків**

В ісламі навіть у ринків і доріг є свої права. Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«В жодному разі не слід вам сидіти на дорогах!» Люди сказали: «Але ми обов'язково маємо робити це, адже тільки там ми можемо зібратися і поговорити одне з одним!» Тоді Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «Якщо вам неодмінно потрібно збиратися там, то, щонайменше, віддавайте дорозі належне». Люди запитали: «А що означає віддавати належне дорозі?» Він відповів: «Це означає опускати погляди, нікому не шкодити, відповідати на вітання, спонукати до схвалюваного і утримувати від осудливого». ¹¹⁰

- З доріг слід прибирати все, що може зашкодити тим, хто по нимходить. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Віра включає в себе сімдесят з гаком відгалужень, найвищим із яких є слова «Немає божества, гідного поклоніння, крім Аллаха», а найменшим – усунення з дороги того, що чинить шкоду, сором'язливість також є відгалуженням віри». ¹¹¹

¹⁰⁹ Муслім.

¹¹⁰ Аль-Бухарі, Муслім.

¹¹¹ Аль-Бухарі, Муслім.

- Не можна смітити на дорогах і ринках. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Стережіться двох вчинків, які накликають прокляття!» Люди запитали: «Що це за вчинки, о Посланець Аллаха?» Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «Це коли хтось випорожнюється на дорозі, по якій ходять люди, або ж у затінку, де вони зупиняються». ¹¹²

Якщо у цих прав не буде механізму, який би гарантував і забезпечував їх належне виконання з боку людей – адже деякі розуміють тільки застосування сили – то вони так і залишаться ідеальними правилами, які не втілюються в реальному житті. Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Або ви будете закликати до схвалюваного і утримувати від поганого, або Аллах неодмінно нашле на вас Своє покарання, після якого ви будете звертатися до Нього із благаннями, але не отримаєте відповіді». ¹¹³

Загальні права і обов'язки

Іслам зобов'язує мусульманина піклуватися про своїх братів по вірі, кими б вони не були. Доказом цьому є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

«У своєму милосерді, любові і співчутті по відношенню одне до одного, віруючі схожі на єдине тіло: коли одну з

¹¹² Муслім, Абу Дауд.

¹¹³ Ахмад. Аль-Албані підтверджив достовірність цього хадіса в “Сахіх ат-Таргіб ва ат-Таргіб”, (2313).

частин вражає хвороба, все тіло відгукується на це безсонням і лихоманкою».¹¹⁴

Іслам закликає докладати зусилля заради поліпшення становища всіх мусульман. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Не увірує повною вірою ніхто з вас доти, поки не буде бажати своєму брату в ісламі того ж, чого бажає самому собі».¹¹⁵

Мусульмани повинні переносити будь-які труднощі і негаразди разом. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«По відношенню одне до одного віруючі схожі на твердиню, окрім частини якої підтримують одне одну».¹¹⁶

Іслам звелів надавати мусульманам допомогу і підтримку, якщо вони її потребують. Всевишній Аллах сказав:

«Якщо вони проситимуть у вас допомоги в справах релігії, то допоможіть їм, але не проти людей, із якими ви маєте договір. Воістину, Аллах бачить те, що ви робите!»

(Сура «аль-Анфаль», аят 72)

Іслам заборонив принижувати мусульман. Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо людина допоможе мусульманину там, де нівечать його честь і принижують, то Аллах допоможе їй там, де вона буде чекати на допомогу від Нього. А якщо ж мусульманин

¹¹⁴ Аль-Бухарі.

¹¹⁵ Аль-Бухарі, Муслім.

¹¹⁶ Аль-Бухарі, Муслім.

принизить мусульманина там, де порушуються його права, то Аллах принизить його, коли він буде чекати на допомогу від Нього».¹¹⁷

Заради захисту прав людини в ісламському суспільстві Аллах зіслав Своєму Посланцю (мир йому і благословення Аллаха) приписи і заборони, які гарантують їх збереження і не допускають їх порушення. Якщо, все ж таки, права не виконуються, то іслам приписує певні види покарань – як у мирському, так і у вічному житті. Серед цих наказів і заборон:

- Іслам забороняє використовувати вплив і владу для отримання власних вигод. Іслам наділив правителя повноваженням збирати обов'язкову милостиню (*закят*) і класти її до мусульманської скарбниці (*бейт аль-маль*).

Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) найняв для збору милостині чоловіка із племені аль-Азд, якого звали Ібн Аль-Лютабія. І коли він прибув, то почав говорити: «Це – вам, а це – мені. Це було подаровано мені». Він сказав: «Посланець Аллаха, ставши на кафедру, підніс хвалу Аллаху, віддав Йому шану і сказав: «Що це за працівник, який приходить і каже: «Це – вам, а це було подаровано мені?» Чому ж він не залишився сидіти в будинку свого батька або матері, щоб побачити, чи буде подаровано йому чи ні? Клянуся Тим, в Руці Якого душа Мухаммада, той з вас, хто здобуде щось від такого несправедливого багатства, обов'язково прийде в День Воскресіння, несучи на своїй ший волаючого верблюда або корову, яка мекає, або вівцю, яка бекає». Потім він підняв

¹¹⁷ Ахмад, Абу Дауд. Аль-Албані назвал хадіс хорошим, «Сахіх аль-Джамі», (5690).

свої руки так, що ми побачили білизну його пахв, а опісля він тричі промовив: «О Аллах, чи доніс я?»¹¹⁸

- Іслам забороняє шкідництво в усіх його проявах: чи то рукою (удар), чи язиком (плітки, наклеп, лжесвідчення або лайка). Всевишній Аллах сказав:

«А ті, які безпідставно ображають віруючих чоловіків і жінок, несуть на собі тягар наклепу й відвертого гріха».

(Сура «аль-Ахзаб», аят 58)

- Іслам забороняє зазіхати на особисті права людей або втрутатися у їх приватне життя. Всевишній Аллах сказав:
«Не слідкуйте одне за одним».

(Сура «аль-Худжурат», аят 12)

Також Всевишній Аллах сказав:

«О ви, якіувірували! Не заходьте до чужих будинків, не спитавши дозволу й не привітавши їхніх жителів. Так буде краще для вас, можливо, замислитеся ви! Якщо там нікого не буде, то не заходьте, доки вам не дозволять. А якщо вам говорять: «Повертайтесь!» — то повертайтесь. Так буде чистіше для вас! Аллах знає, що ви робите!»

(Сура "ан-Нур", аяти 27-28)

- Іслам забороняє всі форми несправедливості. Всевишній Аллах сказав:

“Воїстину, Аллах закликає до справедливості, добрих справ і підтримки родичів. Він забороняє мерзотне, відразне й нечестиве. І Він повчає вас — можливо, будете пам'ятати ви! Тож виконуйте ваш завіт із Аллахом, коли

¹¹⁸ Аль-Бухарі, Муслім.

ви уклали його. Не порушуйте клятв після того, як ви підтвердили їх, адже ви зробили Аллаха своїм Поручителем. Воістину, Аллах знає те, що ви робите!"

(Сура «ан-Нахль», аяти 90-91)

Всевишній Аллах сказав у священному хадісі:

«О раби Мої, воістину, Я заборонив несправедливість Собі і зробив її забороненою поміж вами, тож не гнобіть одне одного!»¹¹⁹

Також не можна чинити несправедливо навіть по відношенню до того, хто сповідує іншу релігію, адже іслам ствердив принцип справедливості і благочинності для всіх.

Всевишній Аллах сказав:

«Аллах не забороняє вам бути дружніми та справедливими до тих, хто не бився з вами через віру та не виганяв вас із ваших домівок. Воістину, Аллах любить справедливих».

(Сура «аль-Мумтахана», аят 8)

• Іслам забороняє ганьбити віровчення інших людей, адже це веде до взаємних образ, ворожечі, ненависті, розділення та унеможливлює прихід до істини. Всевишній Аллах сказав:

«Не ганьте тих, до кого вони звертаються замість Аллаха, інакше через свою ворожість і невігластво вони почнуть ганити Аллаха».

(Сура "аль-Анам", аят 108)

Іслам ствердив принцип конструктивного діалогу, за допомогою якого можна пізнати істину; діалогу, який

¹¹⁹ Муслім.

побудований на етичних і моральних правилах. Всевишній Аллах сказав:

«Скажи: «О люди Писання! Прийдімо ж до единого слова між нами і між вами — що ми не будемо поклонятися нікому, окрім Аллаха, і не будемо нікого додавати Йому як рівного, і не будемо вважати за Господа когось іншого з нас чи з вас, а тільки Аллаха!» А якщо вони відвернуться, то скажи: «Засвідчіть же, що ми — віддані Йому!»»

(Сура "Аль Імран", аят 64)

• Іслам забороняє поширювати всі види нечестя. Всевишній Аллах сказав:

«І не поширюйте безчестя на землі після того, як вона стала крашою. Кличте Його зі страхом і надією. Воїстину, милість Аллаха близька до тих, які роблять добро!»

(Сура «аль-Араф», аят 56)

• Іслам забороняє примушувати приймати релігію або силою намагатися змінити віровчення людей. Всевишній Аллах сказав:

«Якби твій Господь побажав, то увірували б усі, хто живе на землі. Та чи зміг би ти примусити людей стати віруючими?»

(Сура «Йунус», аят 99)

Це не означає, що потрібно залишити заклик до релігії Аллаха і її донесення до людей за допомогою благої настанови. Люди мають право ознайомитись із суттю ісламу, бо однією з особливостей ісламської релігії є обов'язковість її доведення до всіх людей. Іслам — це світовий, а не регіональний заклик. До кого дійшов

правильний ісламський заклик, той пізнав його. Наставлення на шлях істини – тільки в Руках Аллаха, а не людей.

- Іслам закликає радитися у питаннях, стосовно яких немає ясних текстів Корану і Сунни. Це один із основних принципів ісламського законодавства. Немає сумніву в тому, що він надає людям можливість насолоджуватися своїми законними правами. Всевишній Аллах сказав:

«Які відповідають своєму Господу, звершують молитву, радяться між собою у справах та жертвують із того, чим Ми наділили їх».

(Сура «аш-Шура», аят 38)

Всеблагий і Всевишній Аллах похвалив Свого благородного Пророка за втілення принципу поради в житті, аби він став практичним прикладом, якому послідують інші люди після нього. Всевишній Аллах сказав:

«Радься з ними у справах».

(Сура «Аль Імран», аят 159)

- Іслам закликає до дотримання прав і справедливості між усіма людьми. Аллах сказав:

«Воїстину, Аллах наказує вам повернати довірене майно його власникам. І коли ви судите між людьми, то судіть справедливо! Воїстину, яким же прекрасним є те, чим Аллах повчав вас! Воїстину, Аллах — Всечуючий, Всевидячий!»

(Сура «ан-Ніса», аят 58)

- Іслам закликає до надання допомоги і підтримки пригніченим, якщо питання може вирішитися із застосуванням сили. Всевишній Аллах сказав:

«І чому б вам не боротися на шляху Аллаха заради слабких чоловіків, жінок і дітей, які говорять: «Господи наш! Виведи нас із цього міста, жителі якого є несправедливими. Даруй нам від Себе покровителя, даруй нам від Себе помічника!»»

(Сура «ан-Ніса», аят 75)

А все через те, що існують певні категорії людей, яких може виправити тільки сила. Цим займаються визначені гілки влади, уповноважені застосовувати ті чи інші покарання, щоб гарантувати представникам ісламського суспільства втілення їх прав у життя і не допускати їх нехтування. Серед систем, які покликані забезпечити застосування покарань щодо злочинців, такі:

Судова система

Судова система в ісламі є незалежним адміністративним механізмом в ісламському уряді, до якого звертаються для вирішення спірних питань і позовів між конфліктуючими сторонами, а також для виконання прав, встановлення справедливості, викорінення несправедливості тиранів і їх стримування, яке досягається шляхом застосування законів Аллаха. Законоположення беруться зі Священного Корану і Пророцтво Сунни, які є двома головними джерелами ісламського законодавства. До людини, яка займає судові посади, висувається ряд умов і вимог, серед яких:

- вона повинна бути розумною, розсудливою, повнолітньою і розуміти звернену до нього мову;
- бути фізично здоровою, аби переносити всі труднощі судової справи;

- бути знаючою у сфері законоположень шаріату, відрізняти дозволене від забороненого, а також знаходити різницю між схожими питаннями, проводити судження за аналогією, виводити шаріатські законоположення із їх детальних доказів (*іджтігад*) і виносити богословсько-правові рішення (*фетва*) в питаннях мирського і релігійного життя;
- мати високі моральні та етичні якості, благородні риси характеру. Вона повинна віддалятися від поганого норову, щоб її любили люди і приймали від неї рішення зі спокоєм і задоволенням.

У кожного члена ісламського суспільства, незалежно від його віросповідання, є право на скаргу та звернення за вирішенням спірних питань до суду.

У кожної зі сторін є право на рівність і справедливість перед суддею. Доказом цьому слугують слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

«Той, хто був випробуваний тим, що став суддею серед мусульман, нехає виявляє справедливість між ними через погляд, свої жести, манеру свого сидіння. Нехай не підвищує свій голос на жодну зі сторін, поки не підвищить його на іншу». ¹²⁰

Також доказом цього є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха), які він сказав Алі ібн Абу Талібу (хай буде вдоволений ним Аллах), відправляючи його в якості судді:

«Якщо двоє з'являться до тебе на суд із позовом, то не виноси рішення на користь одного з них, поки не вислухаєш

¹²⁰ Аль-Байгаки. Слабкий хадіс.

й іншого. Зробивши так, ти зрозумієш, яке рішення слід прийняти». ¹²¹

Основою, з точки зору ісламу, є невинність людини, поки не буде доведено протилежне, адже Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якби людям давали те, на що вони претендують, лише на підставі їх заяв, то одні обов'язково стали б зазіхати на майно і життя інших! Тому позивач повинен надати доказ, а відповідач – поклястися». ¹²²

Іслам наділяє підозрюваного правами. Висунуті проти нього звинувачення ніяк не перешкоджають їх виконанню. Його не можна примушувати, мучити, лякати, виявляти до нього жорстокість або звірство, намагаючись вибити з нього зізнання. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «Аллах буде мучити тих, хто мучив людей у мирському житті». ¹²³

Повідомляється, що Умар ібн аль-Хаттаб (хай буде вдоволений ним Аллах), даючи настанову судді, сказав: «Якщо ти будеш мучити, лякати або кидати у в'язницю людину, то це ще не гарантія, що отримане від неї зізнання буде правдою». ¹²⁴

В ісламі кожен несе відповіальність сам за себе. Саме тому одна людина не може бути покарана за гріх іншої. Не можна звинувачувати, карати або завдавати страждань рідним і близьким підозрюваного, адже Всешишній Аллах сказав:

¹²¹ Ахмад, Абу Дауд. Достовірний хадіс.

¹²² Аль-Бухарі, Муслім.

¹²³ Муслім.

¹²⁴ “Аль-Харадж”, Абу Йусуф, с. 175.

«Хто робить добро, робить це для себе самого, а хто робить зло, робить це проти себе самого. А Господь твій не чинить із рабами несправедливо!»

(Сура «Фуссилят», аят 46)

Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Душа не буде відповідати за злочин іншої душі». ¹²⁵

Для проведення судового процесу необхідно дотримуватися певних умов і етикету, про які сказано в посланні другого праведного халіфа, голови правовірних Умара ібн аль-Хаттаба (хай буде вдоволений ним Аллах), яке він написав одному із суддів. У цьому посланні ми бачимо велику турботу ісламу про це важливе питання, яке грає першочергову роль в забезпеченні прав членів суспільства:

«Від раба Аллаха, Умара ібн аль-Хаттаба, голови правовірних, Абд Аллаху ібн Кайсу, мир вам. А потому:

Воїстину, заняття судовою справою – ясний обов'язок і Сунна, якій потрібно слідувати. Коли до тебе дійде справа, в якій ти маєш розсудити, то знай, що не принесе користі проголошення істини без її втілення в життя. Будь однаково справедливим до людей, як в манері свого сидіння, так у виразі обличчя, аби сильний не шукав твоєї прихильності, а слабкий не зневірився в твоїй справедливості. Докази повинен надати позивач, а той, хто спростовує позов, повинен поклястися. Мирна угода допустима між людьми, крім угоди, яка дозволяє заборонене або забороняє дозволене. Хай ніщо не заважає тобі повернутися знову до тієї справи, в якій ти колись розсудив, але змінив свою думку і прийшов до правильного рішення. У переоцінці криється істина, а істина відвічна і ніщо не може її

¹²⁵ Ан-Насаї. Достовірний хадіс.

спростувати. Краще ще раз повернутись назад і прийти до істини, ніж упиратися в омані. Ти повинен розбиратися в тому, відносно чого сумніваєшся і на що немає доказів із Корану або Сунни. Ти повинен знати схожі питання і лише потім судити за аналогією, обираючи найулюбленніше для Аллаха і найближче, на твій погляд, до істини. Дай тому, хто претендує на приховане право, встановлений час, щоб він надав доказ, за допомогою якого зможе взяти своє право. Інакше ти розсудиш на його користь не по праву. Всі мусульмани є справедливими у своїх свідченнях, крім тих, кого покарали побиттям батогами, лжесвідків і тих, в кому можна сумніватися через зацікавленість або спорідненість. Воістину, Аллах відповідає за те, що ви приховуєте, і допомагає вам ясними доводами. І я застерігаю тебе від прояву турботи, дратівливості і зневажливого ставлення до сторін тяжби в момент істини, за які Аллах обіцяв нагороду. У таких ситуаціях потрібно виражати вдоволення. Тому, хто виправив приховане між собою і своїм Господом, Аллах допоможе виправити те, що між ним та іншими людьми». ¹²⁶

Говорити про судову систему в ісламі можна дуже довго. Про це написано багато книг, тому той, хто бажає більш детально вивчити дане питання, може звернутися до них.

Система заклику до схвалюваного і заборони неприйнятного

Заклик до схвалюваного і заборона неприйнятного – релігійна добровільна система, мета якої полягає у стеженні за виконанням приписів Аллаха серед Його рабів. Це здійснюється шляхом слідування релігійним законам, через

¹²⁶ Ад-Даракутні, аль-Байгаки. Аль-Албані підтверджив його достовірність, “Ірва аль-Галіль”, (2619).

поради і виховання тих, хто робить порочні вчинки і порушує шаріат. Сюди відноситься контроль над питаннями, які пов'язані із повсякденним життям членів суспільства: хитрування в торгівлі, продаж забороненого, монополізація ринку, обман у всіх його проявах, а також викриття застарілих принципів, які несуть небезпеку для інших. Саме такими питаннями займається добровільна система заклику до схвалюваного і заборони неприйнятного, слідуючи словам Всешинього Аллаха:

«Ви — найкраща громада, створена серед людей: ви наказуєте добрим, забороняєте неприйнятні та віруєте в Аллаха».

(Сура «Аль Імран», аят 110)

Основою цих дій є страх перед покаранням Аллаха:

«Прокляті ті, які не вірують, з-посеред синів Ісраїла, вустами Давуда та Іси, сина Мар'ям. Це так, бо вони не слухалися і були порушниками!»

(Сура «аль-Маїда», аят 78)

Кожен член суспільства, в міру своїх можливостей, зобов'язаний закликати до схвалюваного і забороняти неприйнятне, адже Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо хтось із вас побачить неприйнятне, то нехай змінить це своєю рукою. А якщо не зможе зробити цього рукою – тоді язиком. А якщо не зможе і язиком – тоді серцем, і це буде найслабкішим проявом віри». ¹²⁷

¹²⁷ Муслім.

Слід пам'ятати, що перш, ніж знищувати неприйнятне, необхідно бути впевненим, що це не приведе до ще більшого зла.

Іслам, з яким був відправлений Пророк Мухаммад (мир йому і благословення Аллаха) і якому була дана мудрість, в одному короткому реченні чітко і ясно встановив права людини. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав: «Воїстину, ваші життя, ваше майно і ваша честь є дня вас настільки ж забороненими, як і цей ваший день в цій вашій місцевості в цьому вашому місяці». ¹²⁸

Ці слова охоплюють безліч прав людини, про які говорить ісламське законодавство. Воно оберігає і захищає їх, застосовуючи відповідні покарання до тих, хто їх порушує. Далі ми згадаємо постанову про права людини в ісламі, яку було прийнято в Каїрі. Слід зауважити, що права, згадані в ній, були викладені у вигляді загальних правил, оскільки вони взаємодоповнюють одне одного, немов кільця ланцюга. Ці загальні правила складаються з більш дрібних правил. Опис їх всіх забере у нас багато часу і сил, тому ми обмежимося короткими вказівками, а хто бажає більш детально дізнатися про них, може звернутися до першоджерел. Я не перебільшу, якщо скажу, що ісламська релігія прийшла заради збереження всіх прав, аби подарувати людям щастя як у мирському, так і у вічному житті.

Каїрська декларація про права людини в ісламі¹²⁹

В ім'я Аллаха Милостивого, Милосердного!

¹²⁸ Аль-Байгаки, (18511).

¹²⁹ «Права людини в ісламі», д-р Мухаммад аз-Зугейлі, с. 400.

Всевишній Аллах сказав:

«О люди! Воистину, Мы створили вас із чоловіка та жінки й зробили вас народами та племенами, щоб ви знали одне одного. Воистину, найшанованіші з-посеред вас перед Аллахом — найбільш богообоязливі! Воистину, Аллах — Всезнаючий, Всевідаючий!»

(Сура «аль-Худжурат», аят 13)

Країни-учасниці Організації ісламського співробітництва вірять в Аллаха, Господа світів, Творця всього сущого, Який дарує милості; у Того, Хто створив людину в найкращому вигляді, вшанував її і зробив намісником на землі, довіривши їй управління нею; у Того, Хто доручив людині збереження шаріатських приписів і підкорив їй все, що на небі і на землі.

Вони підтверджують істинність посланницької місії Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха), якого Аллах відправив із Прямим керівництвом і релігією істини як милість до всіх світів, як визволителя від всіх видів гноблення, який скинув всіх лжебогів і згорділих; який оголосив про рівність всіх людей – ні в кого немає переваги, крім як у богообоязливості. Він скасував відмінності і ненависть між людьми, яких Аллах створив з однієї душі.

Вони спираються на віровчення Єдинобожжя, на якому ґрунтуються іслам і яке закликає всіх людей поклонятися тільки Аллаху, не надавати Йому рівних у поклонінні і не брати одне одного божествами. Воно поклало початок реальним основам для свободи всього людства, вшанувавши його і оголосивши про звільнення людей від рабства інших людей.

Підтверджуючи культурну та історичну місію ісламської громади, яку Господь створив кращою зі всіх світів, і яка дала людству універсальну і всебічно розвинену цивілізацію, де панує гармонія між мирським та вічним життям, а знання поєднуються із вірою; роль, яку ісламський світ має відігравати у настанові людства на Прямий шлях, яке заблукало в суперечливих тенденціях і ідеологіях, вони знаходять рішення хронічних проблем цієї матеріалістичної цивілізації.

Вони також прагнуть зробити свій внесок в зусилля людства, які спрямовані на зміцнення прав, захист людини від експлуатації і гонінь, укріплення її свободи і права на гідне життя, відповідно до ісламського шаріату, будучи переконаними, що людство, яке досягло значних успіхів у розвитку матеріалістичної науки, як і раніше, відчуває гостру потребу у вірі для збереження своєї цивілізації.

Основні і універсальні права свободи є невід'ємною частиною ісламської релігії, і ніхто не має права скасовувати їх повністю або частково, порушувати або зневажати їх, адже вони є обов'язковими заповідями Аллаха, які містяться в Книгах одкровення і були зіслані останньому із його пророків для завершення попередніх божествених послань, що зробило їх виконання актом поклоніння, а їх нехтування або порушення – страшним гріхом, тому кожна людина несе особисту відповідальність, а ісламський світ – спільну відповідальність за їх охорону. Спираючись на вищезгадані принципи, країни-учасниці заявляють наступне:

Стаття перша

- Всі люди формують одну сім'ю, члени якої об'єднані покорою Аллаху, і є нащадками Адама. Всі рівні в людській гідності та основних обов'язках, без будь-якої різниці за

расовою, національною, мовною, статевою, релігійною, політичною, соціальною або іншою ознакою. Справжня віра є гарантією звеличення гідності людини в процесі її вдосконалення.

- Всі люди є слугами Аллаха, і найбільш улюблені для Нього найкорисніші з них, і ніхто не має переваги над іншими людьми, хіба що в богообоязливості і добрих справах.

Стаття друга

- Життя – це дар від Аллаха, і право на нього гарантоване кожному. Захист цього права від будь-яких посягань є обов'язком людей, суспільства і держави. Не можна позбавляти життя без шаріатського припису.

- Забороняється вдаватися до засобів, які можуть привести до знищення людства шляхом геноциду.

- Збереження людського життя протягом часу, визначеного Аллахом, є шаріатським обов'язком.

- Фізична недоторканність є гарантованим правом. Держава зобов'язана охороняти його, і забороняється порушувати його інакше як на підставі шаріату.

Стаття тертия

- У разі застосування сили або збройного конфлікту забороняється вбивати мирних жителів: людей похилого віку, жінок та дітей. Поранені і хворі мають право на медичну допомогу; військовополонені мають право на отримання їжі, притулку і одягу. Забороняється нівечити трупи. Необхідно обмінюватися військовополоненими і організовувати відвідування або возз'єднання сімей, розлучених обставинами війни.

- Забороняється вирубувати дерева, пошкоджувати посіви, вбивати худобу, руйнувати цивільні будівлі та споруди

ворога шляхом обстрілу, підриву або за допомогою інших засобів.

Стаття четверта

Кожна людина має право на недоторканність, захист свого доброго імені і честі протягом життя та після смерті. Держава і суспільство охороняють її останки і місце поховання.

Стаття п'ята

- Сім'я є основою суспільства, яка зароджується в результаті шлюбу. Чоловіки і жінки мають право одружуватись і жодні обмеження за приналежністю раси, кольору шкіри або національності не можуть перешкоджати скористатися цим правом.

- Суспільство і держава усувають всі перешкоди для шлюбу і полегшують процедуру одруження. Вони забезпечують захист і добробут сім'ї.

Стаття шоста

- Жінка рівноправна з чоловіком в людській гідності і наділена як правами, так і обов'язками: вона має самостійний цивільний статус і фінансову незалежність, а також право зберігати своє ім'я та рід.

- Чоловік відповідає за добробут і благополуччя сім'ї.

Стаття сьома

- З моменту народження кожна дитина має право на отримання належного догляду, виховання, а також матеріальної, фізичної і моральної підтримки з боку батьків, суспільства та держави. Мати і плід мають бути оточені особливою турботою.

- Батьки і ті, хто перебуває в їх становищі, мають право обирати для своїх дітей напрям освіти, при цьому вони мають враховувати їх інтереси і майбутнє відповідно до етичних цінностей та принципів шаріату.
- Обидва батьки мають право на турботу з боку своїх дітей, а родичі – з боку своїх близьких згідно положень шаріату.

Стаття восьма

Кожна людина має право користуватися своєю правосуб'ектністю, а в разі її повної або часткової втрати від її імені виступає опікун.

Стаття дев'ята

- Отримання знань є обов'язком кожного, а їх наданням займається суспільство і держава. Держава забезпечує наявність засобів отримання освіти та гарантує різноманітність її напрямів в інтересах суспільства, аби людина могла познайомитися з ісламом і здобути знання про Всесвіт на благо людства.

- Кожна людина має право на отримання релігійної та світської освіти в закладах повчального характеру, включаючи сім'ю, школу, університети, засоби масової інформації тощо, для комплексного та збалансованого розвитку своєї особистості, зміцнення віри в Аллаха, заохочення до поваги і захисту як прав, так і обов'язків.

Стаття десята

Іслам – релігія первозданної чистоти. Забороняється вдаватися до будь-яких форм примусу людини, користуватися її зліднями або невіглаштвом для навернення до іншої віри або атеїзму.

Стаття одинадцята

- Люди народжуються вільними і ніхто не має права перетворювати їх на рабів, принижувати, гнітити або експлуатувати, вони нікому не підвладні, крім Всешишнього Аллаха.
- Колоніалізм, один із найбільш потворних форм рабства, повністю заборонений у будь-яких своїх проявах. Страждаючі під ярмом колоніалізму народи мають повне право на волю і самовизначення. Обов'язком всіх держав і народів є підтримка у боротьбі колонізованих народів за ліквідацію всіх форм окупації. Кожен народ має право на збереження свого незалежного статусу і здійснення контролю над своїми багатствами і природними ресурсами.

Стаття дванадцята

Кожна людина має право, при дотриманні принципів шаріату, на вільне пересування і вибір місця проживання в межах своєї країни або за її межами, а в разі переслідування – право на притулок в іншій країні. Країна притулку забезпечує її захист доти, доки вона не буде в безпеці, за винятком випадків, коли надання прихистку пов'язане із вчинком, яке шаріат розглядає як злочин.

Стаття тринадцята

Робота – це право, гарантоване державою і суспільством кожній працездатній людині. Кожен є вільним у виборі роботи, яка найбільшою мірою його влаштовує, відповідає власним інтересам, а також інтересам суспільства. Робітник має право на спокій і безпеку, а також на отримання всіх інших соціальних гарантій. Йому не можна доручати роботу, яку він не в змозі виконати, примушувати працювати, експлуатувати або якимось чином завдавати шкоди. Він має право на отримання, без затримок і без будь-

якої дискримінації між чоловіками і жінками, справедливої заробітної платні за свою працю, а також оплати відпустки і просування по службі. Зі свого боку, він зобов'язаний скрупульозно і віддано виконувати свою роботу. Якщо робітники і службовці не можуть домовитися з якогось питання, то держава втручається для врегулювання суперечки, вдоволення вимог і неупередженого відновлення справедливості.

Стаття чотирнадцята

Кожен має право на отримання законних прибутків без монополізації, обману або збитку для себе та інших. Лихварство (*rība*) є строго забороненим.

Стаття п'ятнадцята

- Кожен має право розпоряджатися майном, придбаним законним шляхом, і користуватися правами власника без шкоди для себе, інших і суспільства в цілому. Експропріація припустима лише у разі вдоволення суспільних інтересів або справедливої компенсації.
- Конфіскація та арешт майна забороняються, за винятком випадків, коли така необхідність виникає за законом.

Стаття шістнадцята

Кожен має право користуватися плодами своєї наукової, літературної, художньої і технічної творчості, а також право на захист пов'язаних із нею моральних і матеріальних інтересів, за умови, що така діяльність не суперечить принципам шаріату.

Стаття сімнадцята

- Кожен має право жити в чистому довкіллі, вільному від пороків і моральних розладів, яке буде сприяти

саморозвитку, а на державі і суспільстві лежить обов'язок виконання цього права.

- Кожен має право на медичне та соціальне обслуговування і користування всіма громадськими установами, які надає держава в межах наявних у неї ресурсів.

- Держава забезпечує людині право на гідне життя, яке дає їй можливість задовольняти свої потреби та потреби своїх утриманців, включаючи продовольство, одяг, житло, освіту, медичне обслуговування та інше.

Стаття вісімнадцята

- Кожен має право на власну безпеку, безпеку своєї релігії, своїх утриманців, своєї честі і майна.

- Кожен має право на охорону конфіденційності справ у своєму домі, своїй сім'ї, відносно свого майна і взаємин. Не дозволяється стежити за людиною, тримати її під наглядом або паплюжити її ім'я. Держава захищає особистість від сававільного втручання в її справи.

- Приватне житло є недоторканним у всіх випадках. До нього не можна входити без дозволу його мешканців або будь-яким протиправним чином, його не можна руйнувати, конфісковувати або виселяти тих, хто там мешкає.

Стаття дев'ятнадцята

- Всі люди рівні перед законом, без будь-якої різниці між правителем та підлеглими.

- Право звертатися до правосуддя гарантоване кожному.

- Відповідальність, у своїй основі, носить особистісний характер.

- Не звершується злочин або покарання, якщо вони не передбачені шаріатом.

- Обвинувачений не є винним, поки його провину не буде доведено неупередженим судом, який повинен надавати всі гарантії захисту.

Стаття двадцята

Не дозволяється без законних підстав заарештовувати людину, обмежувати її свободу, висилати або карати її. Не дозволяється завдавати їй фізичних чи психічних тортур, принижувати, ображати або жорстоко поводитися. Заборонено також проводити над людиною медичні та наукові експерименти без її згоди, чи піддавати ризику її здоров'я або життя. Так само не дозволяється ухвалювати закони, які надають правочинність таким діям.

Стаття двадцять перша

Захоплення заручників в будь-якій формі і для будь-яких цілей є однозначно забороненим.

Стаття двадцять друга

- Кожен має право на свободу вираження своїх поглядів так, щоб це не суперечило принципам шаріату.
- Кожен має право виступати на захист того, що він вважає правильним, і застерігати від того, що є порочним і осудливим відповідно до норм ісламського шаріату.
- Інформація є життєво необхідною для суспільства. Вона не може бути використана з метою порушення святості і гідності пророків, підтримки моральних і етичних цінностей, руйнування, корупції, завдання шкоди суспільству або послаблення його віри.
- Не дозволяється розпалювати міжнаціональну або ідейну ворожнечу чи вживати звходи, які можуть спонукати до расової дискримінації в будь-якій формі.

Стаття двадцять третя

- Влада – це довірене на зберігання; зловживання нею задля забезпечення гарантій основних прав людини є абсолютно неприпустимим.
- Кожен має право брати участь в управлінні справами своєї країни, а також займати суспільні посади, відповідно до положень шаріату.

Стаття двадцять четверта

Всі права і свободи, викладені в цій Декларації, регулюються ісламським шаріатом.

Стаття двадцять п'ятий

Ісламський шаріат є єдиним джерелом тлумачення або пояснення всіх статей цієї Декларації.

Каїр, 14 Мухаррама, 1411 р.х. (5 серпня 1990 р.)

Ухвалення цих прав є правильним кроком на шляху становлення справжнього ісламського суспільства – суспільства, яке характеризується наступними рисами: рівність всіх людей, без відмінностей і привileїв однієї людини над іншою за національною, статевою, расовою або мовною приналежністю.

Суспільство, в якому рівність приноситиме радість насолоди своїми правами і обов'язками. Рівність бере свій початок із походження людського роду. Всевишній сказав:

«О люди! Воистину, Ми створили вас із чоловіка та жінки».

(Сура «аль-Худжурат», аят 13)

Творець вшанував людину, сказавши:

“Ми пошанували синів Адама і дозволили їм пересуватися сушею та морем, наділили їх благами і віддали їм велику перевагу перед багатьма іншими творіннями!”

(Сура «аль-Іср», аят 70)

Суспільство, в якому людська свобода стане синонімом звичайного життя: без гноблення, примусу, приниження та поневолення.

Суспільство, в якому будуть зароджуватися насіння майбутніх поколінь. Їх оточуватимуть турботою і повагою, надавши всі можливості для стабільності і розвитку.

Суспільство, в якому правитель буде рівний підопічному перед шаріатом, встановленого Творцем, без жодних привілеїв чи відмінностей.

Суспільство, в якому влада, покладена на плечі правителя, покликана нести безпеку і вживати передбачені шаріатом заходи згідно встановленої методології.

Суспільство, яке гарантуватиме безпеку всім своїм членам, адже тільки Єдиний Аллах є Вседержителем Всеєсвіту. Всі творіння, які його населяють, підкорюються Аллаху. Вони отримують свою долю як прояв милості від Аллаха, хоча, насправді, цього не заслуговують. Кожна людина має право отримати свою частку справедливості з цього божественного дару. Всевишній сказав:

«Він підкорив для вас усе те, що на небесах і на землі. Вістину, в цьому — знамення для людей, які мислять!»

(Сура «аль-Джасія», аят 13)

Суспільство, яке буде практикувати політику, котра налагодить життя свого народу, а влада дотримуватиметься принципу поради для її застосування. Всевишній сказав:

«Радяться між собою у справах».

(Сура "аи-Шура", аят 38)

Суспільство, в якому всім його членам будуть надані достатні можливості для розподілу обов'язків. Кожен буде нести відповідальність за мирські справи перед своєю громадою, а за справи життя вічного – перед своїм Творцем. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Кожен з вас – пастух, і кожен з вас відповідальний за свою паству». ¹³⁰

Суспільство, в якому правитель буде рівним зі своїм підопічним перед судом.

Суспільство, в якому всі представники стануть його уособленням. Правом кожного є заклик до схвалюваного і заборона неприйнятного, а також подання позову на того, хто вчинить злочин проти суспільства. Член суспільства може просити допомоги у інших людей, які, в свою чергу, повинні йому допомогти і не залишати у важкій ситуації.

Суспільство, яке відхиляє всі види несправедливості і гарантує кожному члену безпеку, волю, гідність і справедливість шляхом дотримання шаріату Аллаха по відношенню до людини – виконувати її права, втілювати ці закони в життя і стояти на їх сторожі.

Всі вищезгадані роз'яснення, які стосуються прав, були взяті зі Священного Корану і Пророчої Сунни – зі слів, справ і мовчазної згоди Пророка Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха). Також слід врахувати, що згадані права є комплексними правилами і криють в собі багато деталей, про які не було сказано, аби не додавати об'єму цій книзі. Але, як зазначалось в двадцять п'ятій статті:

¹³⁰ Аль-Бухарі, Муслім.

«Ісламський шariat є єдиним джерелом тлумачення або пояснення будь-яких статей цієї Декларації».

Особливості прав людини в ісламському законодавстві

1. Ці права є божественними, а не людськими дарами. Вони не змінюються в залежності від бажань, пристрастей і різноманітних користей.
2. Ці права нерозривно пов'язані з ісламським віровченням, їх оберігають божественні закони. Нехтування ними є, в першу чергу, порушенням закону Аллаха, а вже потім людини, що тягне за собою покарання як у вічному, так і в мирському житті.
3. Ці права є універсальними, вони відповідають вродженій природі людини, враховуючи її періоди сили і слабкості, багатства і бідності, величі і приниження.
4. Ці права є у кожної особистості, яка перебуває під покровом ісламських законів, незалежно від кольору шкіри, статі, релігії, мови або соціального становища.
5. Ці права ніколи і ніде не зміняться, не зникнуть і не анулюються. На них не впливають жодні особисті або суспільні обставини.
6. Ці права забезпечують існування суспільства, в якому всі його представники насолоджуються достойним і спокійним життям. Адже ці права є милістю від Господа світів для всіх людей. Вони задовольняють політичні, економічні, соцільні і моральні потреби.
7. Ці права обмежені певними нормами. Вони не мають суперечити основам ісламського законодавства і шкодити суспільству. Наприклад, свобода слова і вираження власної думки гарантована всім членам ісламського суспільства.

Кожен має право відкрито висловлювати правду і протистояти брехні, давати поради, які принесуть користь всім як в мирських, так і в релігійних питаннях. Але ця свобода обмежена заради того, щоб нікому не нашкодити. Існують певні рубежі, які не можна переступати, інакше, може поширитися анархія і злочинність проти законів Аллаха, що, в свою чергу, призведе до загального зла і знищення суспільства. Серед таких обмежень:

- Свободу треба практикувати науковим методом, який базується на конструктивному діалозі, мудрості та добрій пораді. Потрібно віддалитися від грубості і агресії, які можуть привести до смуті, зла і завадять досягненню поставленої мети. Всевишній Аллах сказав:

«Клич на шлях Господа свого з мудрістю і добрим повчанням і сперечайся з ними тільки тим, що найкраще. Воістину, твій Господь краще знає, хто збився зі шляху Його, і Він краще знає, хто йде прямим шляхом!»

(Сура "ан-Нахль", аят 125)

- Не вести суперечок з приводу загальновизнаних питань, в які вірить весь ісламський світ, наприклад, існування Аллаха, істинність пророцтва місії Пророка Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха). Сюди так само належить все, що так чи інакше може нашкодити ісламу.

- Не використовувати цю свободу з метою нанесення шкоди людям як в релігійних, так і мирських питаннях. Мова йде про суперечки відносно честі, викриття таємниць, розмови, які можуть привести до нехтування заборонами Аллаха або поширення гріховного і неприйнятного. Всевишній Аллах сказав:

«Воїстину, на тих, кому подобається, щоб про віруючих розповідали мерзенне, чекає болісна кара в житті земному й наступному! Аллах знає, а ви не знаєте!»

(Сура «ан-Нур», аят 19)

Поширені сумніви про права людини в ісламі

Сумнів перший

Ісламське законодавство, яке було зіслане Мухаммадом (мир йому і благословення Аллаха) ще чотирнадцять століть тому, всестороннє обмежує права людини. Причина цього полягає у відсталому і нерозвиненому віровченні, яке не личить прогресивному часу сьогодення. Адже сучасний світ йде ногу в ногу із людськими потребами, які стрімко змінюються.

Відповідь на цей сумнів

Іслам відрізняється від інших раніше зісланих небесних законодавств, які регулювали тільки релігійно-духовні питання в сфері відносин людини зі своїм Господом. Ісламське законодавство є довершеним зводом законів, який регулює як релігійне, так і мирське життя. Релігійна сфера налагоджує відносини мусульманина зі своїм Господом, а мирська сфера впорядковує стосунки членів мусульманського суспільства з іншими народами. У цьому іслам також не схожий на всі попередні законодавства, які були зіслані для певного часу і народу (іудаїзм та християнство). Що ж стосується ісламу, то він зісланий для всіх людей. Всевишній Аллах сказав:

«Скажи: «Мені лише відкрито, що ваш Бог — Бог единий! Невже ви не станете покірними Йому?»»

(Сура «аль-Анбія», аят 107)

Хто подивиться на ісламські законоположення, побачить, що вони містять в собі дві складові:

1. Перша складова – те, що систематизує і налагоджує стосунки раба зі своїм Господом. Сюди відноситься віровчення, віра, поклоніння і питання, які стосуються спадщини. Все це має чітко встановлені незмінні закони, в яких мусульманські вчені не мають права виносити рішення на власний розсуд (*іджтігад*). В ці питання не можна щось додавати або віднімати. За будь-яких обставин і в будь-який час, вони носять назгу «непохитних законів». Наприклад, стовпи молитви (*салят*) і кількість її ракятів строго визначені. Розмір обов'язкової милостині (*закят*) і частка, яку має отримати кожен спадкоємець (*маваріс*) є загальновідомою так само, як і той, хто її має отримати. Те ж саме стосується всіх інших видів поклоніння.

2. Друга складова – те, що систематизує і впорядковує відносини людей в межах одного суспільства, а також з представниками інших громад. В ісламському шаріаті подібні законоположення прийшли в загальній формі, без деталей, для того, аби вони були придатними для будь-якого часу і місця і вчені могли виносити рішення за власним розсудом (*іджтігад*). Це, в свою чергу, дозволяє завжди і всюди приносити користь як окремій людині, так і всьому суспільству. Такі загальні правила розвиваються разом із суспільством. Сюди належить принцип поради (*шурá*), про який в ісламському шаріаті згадується узагальнено. Відносно цього принципу немає текстів, які б регламентували його втілення у життя для того, аби залишити двері відчиненими для *іджтігада*, який, в свою чергу, приноситиме користь всьому суспільству відповідно до його потреб, вимог часу і місця. Те, що придатне сьогодні, може втратити свою актуальність завтра. Все це

вказує на універсальність ісламського шаріату і його відповідність будь-якому часу і місцю.

Сумнів другий

Ті, хто не знають істинної суті ісламу, черпають інформацію з ворожих до ісламу джерел. Вони заявляють, що іслам нехтує правами представників інших релігій, не надаючи їм жодного значення, що, в свою чергу, суперечить правам людини, які гарантують свободу віросповідання.

Відповідь на цей сумнів

Позиція ісламського шаріату по відношенню до іновірців є дуже чіткою. Її можна побачити, прочитавши священні аяти і пророчі хадіси, які говорять нам про свободу віросповідання всіх людей. Ісламська держава не може примусити іновірців до прийняття ісламу, керуючись словами Всевишнього:

«Якби твій Господь побажав, то увірували б усі, хто живе на землі. Та чи зміг би ти примусити людей стати віруючими?»

(Сура «Йунус», аят 99)

Дозволено підтримувати стосунки із немусульманами так само, як і вживати їжу людей Писання. Але іслам пішов ще далі, дозволивши одружуватися із представницями людей Писання. Поза всяким сумнівом, шлюб і створення сім'ї є дуже важливим і пріоритетним питанням в ісламі. Та, не дивлячись на це, він дозволяє одружуватися із ними. Всевишній Аллах сказав:

«Дозволено вам їжу людей Писання, і вашу їжу дозволено їм. Дозволені вам цнотливі жінки з-посеред віруючих і людей Писання».

(Сура «аль-Маїда», аят 5)

Також Всешишній Аллах сказав:

«Аллах не забороняє вам бути дружніми та справедливими до тих, хто не бився з вами через віру та не виганяв вас із ваших домівок. Воістину, Аллах любить справедливих».

(Сура «аль-Мумтахана», аят 8)

Що ж стосується тих, хто ворогує з ісламом, то про них зіслані інші закони, і вони заслуговують протилежного ставлення. Всешишній Аллах сказав:

«Аллах забороняє вам приятелювати лише з тими, які билися з вами через віру, виганяли вас із ваших домівок та сприяли вигнанню вашому. А хто приятелює з ними, ті — нечестивці».

(Сура «аль-Мумтахана», аят 9)

Більш того, іслам дозволив навіть ведення релігійного діалогу, наказавши мусульманам дотримуватися етикуту під час дискусії з опонентами, особливо, якщо вони є представниками інших релігій. За умови, що мета такого діалогу буде полягати у бажанні досягти істини і її пізнанні. Всешишній Аллах сказав:

«Якщо ви сперечаетесь з людьми Писання, то робіть це за допомогою найкращого».

(Сура «аль-Анкабут», аят 46)

Аллах, язиком свого Пророка (мир йому і благословення Аллаха), сказав, звертаючись до представників інших релігій:

«Скажи: «Чи ви бачили тих, кого ви кличете замість Аллаха Покажіть мені, яку частину землі вони

**створили? Невже вони мають спільність на небесах?
Принесіть мені Писання, давніше за це, або хоча б
якийсь слід знання, якщо ви правдиві!»»**

(Сура «аль-Ахкаф», аят 4)

В якості аргументу хотіли б навести слова одного з європейських християнських діячів, сера Томаса Арнольда, які він написав у своїй книзі «Заклик до ісламу». На 48 сторінці він сказав:¹³¹ «Сила була визначальним фактором в цих зверненнях, про що можна судити, виходячи із дружніх відносин, які існували між християнськими та мусульманськими арабами. Мухаммад підписав договір з декількома християнськими племенами, обіцяючи їм свій захист і гарантуючи вільне сповідання їх релігії, залишивши їх духовенству всі права і повноваження».

Сумнів третій

У застосуванні ісламських видів покарань простежується жорстокість, варварство і утиск прав людини.

Відповідь на цей сумнів

Для початку хотілося б звернути увагу, що злочини, з точки зору ісламу, бувають двох видів:

1. Злочини, за скоєння яких в ісламі передбачені певні покарання. До таких злочинів належать: умисне вбивство, крадіжка, вживання п'янких напоїв і речовин, безпідставне звинувачення в перелюбі, перелюб як такий, віровідступництво і розбій. Це називається *худуд*.

¹³¹ Переклад Хасана Ібрагіма Абд аль-Маджіда Абідіна та Ісмаїля ан-Нахраві.

2. Злочини, за скоєння яких в ісламі не передбачені покарання – їх ухвалення залишені на розсуд правителя, у міру того, що він вважає більш прийнятним і корисним для всіх. Це називається *ta'zir*.

Також слід врахувати, що злочини, за скоєння яких в ісламі передбачені певні покарання, діляться на дві категорії:

- Категорія перша: злочини, які порушують права людей. До них належить вбивство, нанесення тяжких тілесних ушкоджень та безпідставне звинувачення в перелюбі. Покарання за вищезгадані види злочинів можуть бути полегшені. А їх жертва має право пробачити кривдника і, в такому випадку, покарання перейде до розділу *ta'zir*.
- Категорія друга: злочини, які порушують права Аллаха. До них належить вживання спиртного, перелюб і крадіжка. Покарання за вищезгадані види злочинів не передбачає послаблень, коли справа дійшла до судді – навіть якщо людина, проти якої був скоєний один з видів цих злочинів, пробачила свого кривдника. Але якщо справа не дійшла до розгляду судді, то краще приховати такий злочин, особливо, якщо людина один раз помилилася і зазвичай не робить подібного.

Ми повинні знати принципи, на підставі яких зможемо розповісти про застосування покарань (*худуд*) в ісламському шаріаті.

1. Шаріатські покарання (*худуд*) в ісламі накладаються тільки на розумну, статевозрілу людину.
2. Покарання (*худуд*) в ісламі не застосовуються, якщо існує хоча б найменший сумнів, який враховує шаріат, у винності обвинуваченого. Повідомляється від Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

«Віддаляйте покарання від мусульман наскільки зможете. Якщо ви зможете знайти виправдання (або можливість) мусульманину, то відпустіть його. Адже правителю краще помилитися, помилувавши, аніж помилитися, наклавши покарання». ¹³²

3. Шаріатські покарання (*худуд*) в ісламі накладаються на тих, хто скоїв злочин проти п'яти життєво важливих принципів.

4. Після визнання своєї провини людина може відмовитись від неї. Свідчення в справі покарань (*худуд*) приймається тільки від справедливих чоловіків і не приймається від жінок.

5. Метою застосування ісламських покарань (*худуд*) є попередження та стримування людей від скоєння будь-якого вчинку, який може нашкодити суспільству або порушити права його членів. Накладання покарань грає роль стримуючого фактора, покликаного зберегти права і, тим самим, захистити все суспільство. Покарання таїть в собі збереження життя людини, адже Всешишній Аллах сказав:

«Помста рятус життя ваше, о ви, обдаровані розумом! Можливо, будете богобоязливі ви!»

(Сура «аль-Бакара», аят 179)

Іслам закликає залишити злочини і застерігає від покарання в світі вічному. Він приписує певні покарання тому, хто виступив проти його принципів і порушив межі дозволеного, адже деяких людей від скоєння згубних вчинків здатна утримати і зупинити тільки сила, аби злочинець не нашкодив собі й іншим. У цьому полягає

¹³² Аль-Хакім. Слабкий хадіс.

повнота і універсальність ісламу. Саме тому ми бачимо, як в ісламі за кожний злочин передбачене покарання, яке відповідає тяжкості скоєного гріха.

- За навмисне вбивство встановлена смертна кара. Всевишній Аллах сказав:

«О ви, які увірували! Встановлена для вас помста за вбитих».

(Сура «аль-Бакара», аят 178)

Якщо тільки родичі жертви не пробачать вбивцю, адже Всевишній Аллах сказав:

«Якщо простити вбивцю його брат у релігії, то нехай той вчиняє за звичаєм та сплатить йому належний викуп».

(Сура «аль-Бакара», аят 178)

- За ненавмисне вбивство приписана виплата викупу і спокутування. Всевишній Аллах сказав:

«І нехай віруючий не вбиває іншого віруючого — хіба як трапиться помилка. І хто помилково вб'є віруючого, то нехай звільнить віруючого раба і нехай сплатить належний викуп його родині — хіба тільки вони побажають роздати це як милостиню. А якщо цей віруючий був із ворожого до вас племені, то звільніть віруючого раба. А якщо він був із племені, між вами і між яким є договір, то слід сплатити належний викуп його родині та звільнити віруючого раба. Якщо хто не в змозі зробити це, то нехай тримає піст два місяці поспіль задля каяття перед Аллахом! Аллах — Всезнаючий, Мудрий!»

(Сура "ан-Ніса", аят 92)

- За крадіжку передбачено відсікання руки. Всевишній Аллах сказав:

“Крадію і крадійці відрізайте руку як покарання за їхні злочин. Покарання — це як приклад від Аллаха, адже Аллах — Великий, Мудрий!”

(Сура «аль-Маїда», аят 38)

Відсікання руки злодію в ісламі здійснюється тільки за наявності всіх необхідних умов і у суворій відповідності певним правилам:

- 1) Вкрадене майно має досягти встановленого рівня (*nisan*).
- 2) Крадіжка майна має статися у місці, в якому воно зберігалося — вдома, на складі тощо; крадія повинні спіймати за межами місця скоєння крадіжки. Якщо ж його спіймали на місці, звідки він хотів щось вкрасти, то йому не відсікають руку.
- 3) Руку не відсікають в разі зловживання службовим становищем, адже працівник мав право заходити туди, де зберігалось майно. Наприклад, працівник банку, який незаконно привласнив вміст сейфа. Особливо це стосується ситуацій, коли директор недбало поставився до майна, за яке відповідав, і не вжив усіх необхідних заходів для його збереження.
- 4) Рука не відсікається тому, хто незаконно привласнив або захопив землю, сказавши: «Це — моя земля», - тому що, в такій ситуації, її законний власник може звернутися по допомогу до людей або поліції, щоб повернути своє право.
- 5) Рука не відсікається, якщо є хоча б найменший сумнів в мотивах злодія. Наприклад, він міг вдатися до крадіжки через голод або в край необхідну для нього потребу, яка б могла привести до його смерті.

Крадіжка є одним із найстрашніших злочинів, який наносить шкоду всьому суспільству, змушуючи його членів перебувати в постійному страху за своє майно, честь і

життя. Це веде до неспокою і відсутності стабільності, які так прагне подарувати іслам всьому суспільству. Адже злодій, якщо знайде спільніків, готових йому допомогти, ладний навіть вбити того, хто стане йому на заваді; він також може поглумитися над честю інших людей. Саме тому крадіжка заслуговує такого суворого покарання, мета якого полягає у викоріненні цього злочину. Якщо злодій буде знати, що йому відсічуть руку, то не стане красти, таким чином він збереже свою руку і майно людей.

- За розбій, грабіж і загрози цивільним особам зброєю передбачено наступне покарання:

“Воїстину, відплатять тим, які воюють проти Аллаха і Посланця Його та чинять безчестя на землі — будуть вони вбиті чи розіп’яті, або будуть відрубані руки та ноги їхні, чи вигнані будуть вони із землі. Це їм — ганьба в земному житті та кара велика в житті наступному! Окрім тих, які покаялися раніше, ніж подолали ви їх. Тож знайте, що Аллах — Прощаючий, Милосердний!”

(Сура «аль-Маїда», аяти 33-34)

Це покарання застосовується в залежності від тяжкості скоєного злочину. Повідомляється від Ібн Аббаса (nehay буде задоволений Аллах їм і його батьком), що він сказав: «Цей аят був зісланий до тих, які борються проти Аллаха і Його Посланця, нападаючи на людей на дорогах і вбиваючи їх – за це, в якості відплати, вони мають бути розіп’яті. Ті, хто нападали, але не вбивали, мають бути вбиті. Тим же, хто відбирав майно у людей, але не вбивали, мають відсікти руки і ноги навхрест. Якщо ж вони втечуть і їм не дозволять займатися подібним, то це і буде їх вигнанням».¹³³

¹³³ Аль-Байгаки, ад-Даракутні.

- За безпідставне звинувачення в перелюбі також передбачено покарання у вигляді побиття батогами. Всевишній Аллах сказав:

“Тих, які звинувачують доброочесних жінок, але не можуть привести чотирьох свідків, бийте вісімдесят разів і ніколи не приймайте від них свідчення, бо вони — нечестивці”.

(Сура «ан-Нур», аят 4)

Мета, яку переслідує іслам у накладанні цього покарання, полягає у захисті честі і моралі від ганьби, а також утримання яzikів від усіляких дурниць та безпідставних звинувачень людей. Усім відомо, що неаргументоване звинувачення завдає людині величезного морального збитку, адже інші починають говорити неприємні для неї речі. Честь в ісламі займає високе і почесне місце, а поширення цього пороку веде до розпалювання ненависті, ворожнечі і злоби у суспільстві, що, в свою чергу, може привести до такого небезпечноного злочину, як вбивство. Саме тому мудрий шаріат приписує покарання, які мають утримати від розголошення безпідставних звинувачень в перелюбі. Якщо обвинувач не зможе довести сказаного, то на нього накладається покарання, щоб вберегти людей від приниження. Це і є справжня справедливість і захист прав.

Іслам обмежився не тільки тілесним покаранням за цей злочин, а й сповістив про моральне покарання, аби той, хто ганьбить честь мусульман, скуштував сповна гіркоту свого гріха. Після цього така людина перестає вважатися справедливою і користується славою брехуна. Її свідчення не приймаються, і вона вважається грішником, поки щиро не покається. Таким чином, іслам оберігає права від жартів та нехтування як на словах, так і у вчинках. Всевишній Аллах сказав:

“Тих, які звинувачують доброхесних жінок, але не можуть привести чотирьох свідків, бийте вісімдесят разів і ніколи не приймайте від них свідчення, бо вони — нечестивці, крім тих, які згодом покаялися і виправилися. Воістину, Аллах — Прощаючий, Милосердний”.

(Сура «ан-Нур», аяти 4-5)

- За перелюб, скоєний людиною, яка ще не перебувала у законному шлюбі, передбачено покарання побиття батогами. Всевишній Аллах сказав:

«Розпусника і розпусицю бийте сто разів — кожного з них».

(Сура "ан-Нур", аят 2)

За факт доведеного перелюбу, який скоїла людина, котра перебуває або вже була у законному шлюбі, передбачено побиття камінням до смерті. Подібне покарання фігурує не тільки в ісламському шаріаті, а й у всіх раніше зісланих небесних законодавствах – в іудаїзмі і християнстві. Це покарання накладається лише у разі виконання суворих умов, яких дуже складно дотриматись. Так, перелюбника та перелюбницю, які перебувають або перебували у шлюбі, можна побивати камінням до смерті тільки в двох ситуаціях:

Ситуація перша: якщо вони свідомо, без тиску або вагань визнали свою провину. Більш того, це покарання не застосовується відразу після першого зізнання – його слід повторити чотири рази, в чотирьох різних судових засіданнях, в кожному з яких суддя переконує відмовитись від свідчення. Суддя намагається розібратися, кажучи: «Можливо, це були просто дотики або обійми?» Все це робиться для того, щоб дати їм можливість відмовитися від сказаного. Повідомляється від Ібн Аббаса (хай буде

вдоволений Аллах їм і його батьком), що він сказав: «Коли Маїз ібн Малік прийшов до Пророка (мир йому і благословення Аллаха), той сказав йому:

«Можливо, ти просто доторкнувся до неї або подивився?» На що Маїз відповів: «Ні, о Посланець Аллаха». Тоді Пророк (мир йому і благословення Аллаха) запитав: «Чи зробив ти з нею те, що зазвичай робить чоловік зі своєю дружиною?» Той відповів: «Так». Після цього Пророк (мир йому і благословення Аллаха) наказав побити його камінням.¹³⁴

Якщо ж під час побиття камінням винуватці почнуть тікати, то вважається, що вони відмовилися від своїх слів. У такому випадку слід припинити покарання. Повідомляється від Абу Хурейри (хай буде вдоволений ним Аллах), що він сказав:

«Маїз аль-Аслямі прийшов до Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) і сказав: «Я скоїв перелюб». Тоді Пророк (мир йому і благословення Аллаха) відвернувся від нього. Після цього Маїз підійшов до нього вдруге і сказав: «Я скоїв перелюб». Але Пророк (мир йому і благословення Аллаха) знову відвернувся від нього. Маїз підходив так чотири рази. Після чого Пророк (мир йому і благословення Аллаха) наказав покарати його побиттям камінням. Коли ж Маїз відчув удар каменем, то почав тікати. Сподвижники розповіли Посланцю Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) все, як сталося. Тоді Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«О, якби ви його залишили у спокої!»¹³⁵

¹³⁴ Аль-Бухарі.

¹³⁵ Ібн Хіббан.

Ситуація друга: якщо чотири очевидця свідчать проти них, кажучи: «Ми на власні очі бачили як відбувався прямий статевий контакт».¹³⁶ Таке може статися тільки в тому випадку, якщо перелюб відбуватиметься на очах у людей як вихід проти канонів релігії і приниження її зasad. Це покарання не застосовується, якщо існує хоча б найменший сумнів, як зазначалось раніше. Наприклад, якщо це були просто обійми або поцілунки, котрі не дійшли до статевих стосунків.

Слід звернути увагу, що злочин перелюбу не є особистим питанням, яке стосується тільки перелюбника та перелюбниці. Навпаки, це – порушення прав всього суспільства і його представників, адже перелюб згубно впливає на нього. Серед його наслідків:

1. Поширення мерзенного та морального занепаду, результатом якого є наявність в суспільстві небезпечних венеричних захворювань, які вражають невинних людей. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«О мугаджири! П'ять речей, якими ви будете випробувані, я вдаюся до Аллаха від того, щоб ви застали їх! Якщо перелюб пошириться серед людей так, що вони навіть стануть робити це відкрито, то серед них пошириться чума і голод, яких не було раніше. Якщо вони почнуть недоважувати на вагах, то їх спіткатиме посуха, нестача харчів і тиранія правителя. Якщо вони припинять виплачувати закят зі свого майна, то будуть позбавлені дощу. Якщо вони порушать договір Аллаха і Його Посланця, то Аллах обов'язково дасть владу над ними їх ворогам, і вони будуть забирати у них те, що належить їм. А якщо їх правителі не судитимуть за Книгою

¹³⁶ Мається на увазі, що вони на власні очі бачили, як чоловічий статевий орган входив до жіночого.

Аллаха, вибираючи щось інше, ніж зіслане Аллахом, то Він обов'язково посіє між ними ворожнечу!»¹³⁷

2. Плутаниця в родинних і генеалогічних зв'язках. Людина може не знати свого батька або матір. Може трапитися так, що вона буде приписувати себе не до свого батька, це, в свою чергу, приведе до того, що вона помилково вважатиме для себе забороненою можливість одружуватися на жінках із роду людини, яку він вважає своїм батьком. Власники законних прав спадщини будуть позбавлені можливості скористатися своїми правами, а ті, хто не має такого права, нею заволодіють. Може навіть статися шлюб між близькими родичами!

3. Байстрюки, позбавлені материнського і батьківського виховання, у яких немає ані батьків, ані сім'ї. Це може привести до розвитку небезпечних душевних хвороб або ситуацій, які можуть стати причиною їх відхилення від правильного життєвого шляху. Таким чином, перелюб негативно позначається на всьому суспільстві і на його представниках. Материнство і батьківство для людини схоже на батьківщину, в затінку якої вона завжди може сковатися і насолодитися спокоєм, безпекою та безтурботністю.

- За вживання п'янких напоїв і наркотичних речовин передбачено покарання побиттям батогами. Людина в ісламі не наділена абсолютною свободою у виборі їжі і пиття. Навпаки, існують заборонені види їжі – мертвечина, кров, свинина, те, що зарізано не заради Аллаха – за вживання якої не передбачено певного шаріатського покарання. Той, хто це з'їв, повинен покаятися перед Аллахом. Але на того, хто це робить відкрито, чекає покарання-та'зір, яке встановлює правитель в залежності

¹³⁷ «Caxix Ібн Маджаг».

від того, що він вважає за більш корисне для всіх. Людина також обмежена в напоях. Вона не може вживати те, що шкодить її тілу. А враховуючи небезпеку алкоголю, який обмежується не тільки тим, хто його вживає, а й поширюється на суспільство, то в шаріаті за його вживання передбачено покарання у вигляді побиття батогами. Це робиться для того, аби зупинити популяризацію алкоголю, адже іслам прагне захистити розум і людські почуття від усього, що може його затуманити. Іслам хоче бачити людину, яка не опускається до рівня нерозумних створінь. Наслідки одурманення розуму:

- Сп'янілий чоловік може скоїти вбивство і перелюб, навіть не усвідомлюючи цього. Повідомляється від Усмана ібн Аффана (хай буде вдоволений ним Аллах), що він сказав:

«О люди! Бережіться спиртного, воїстину, це – мати всіх гидот! Один чоловік ішов до мечеті і зустрів на своєму шляху жінку, яка попросила його увійти до неї і закрила двері. В її оселі він побачив келих вина, а біля неї була дитина. Жінка звернулася до нього зі словами: «Ти не вийдеш, поки не вип'еш цей келих вина або не скоїш зі мною перелюб або не вб'еш цю дитину. Інакше я буду кричати, що ти приставав до мене. І коли прийдуть на допомогу, хто тобі повірить, що ти не чіпав мене?» Той чоловік подумав, що перелюб коїти не буде, а вбити дитину не зможе, і вирішив, що найлегше – зробити ковток вина і піти. Випивши склянку вина, він захотів ще й ще, поки не сп'янів. Втративши розум, він вчинив перелюб і вбив дитину». ¹³⁸

- Людина, яка має пристрасть до алкоголю або наркотиків, не є корисним членом свого суспільства, адже

¹³⁸ Ібн Хіббан, (5348).

вона – заручник своєї згубної звички. Така людина вдається до всіляких хитрощів, щоб дістати п'янкі напої або речовини, продаючи свою честь або вдаючись до крадіжок. І все заради того, щоб догоditи своїй пристрасті.

- Сучасна наука підтверджує, що вживання алкоголю шкодить здоров'ю. Він може привести до церозу печінки або інших хвороб.
- Марна трата майна і часу. Алкоголь носить очевидну небезпеку, яку бачить кожен зі здоровим глузdom.
- Суспільство не отримує жодної користі від сил і можливостей алкоголіків та наркоманів. Це порушує права всього суспільства.
- Вживання спиртних напоїв і наркотиків веде до втрати поваги, адже опускає людину до принизливого становища, можливо, навіть до рівня тварин. Іслам ніколи не буде задоволений таким приниженням своїх послідовників!

Після цього ісламське законодавство встановило загальне шаріатське правило, за допомогою якого визначається накладання покарань. Всешишній Аллах сказав:

«Відплатою за зло є таке ж саме зло».

(Сура «аш-Шура», аят 40)

Також Всешишній Аллах сказав:

“Якщо ви будете їх карати, то карайте їх так, як карали вони. Та якщо ви матимете терпіння, то це буде краще для терплячих!”

(Сура «ан-Нахль», аят 126)

Необхідно врахувати, що іслам не зробив ці покарання безповоротними, а залишив двері відкритими перед великодушністю і прощенням, які можуть мати місце в

питаннях, пов'язаних із особистими правами. Доказом цьому є слова Всевишнього Аллаха:

«Натомість нехай вибають і прощають».

(Сура «ан-Нур», аят 22)

Також Всевишній Аллах сказав:

«Та якщо хто простить і встановить мир, винагорода його буде за Аллахом».

(Сура «аш-Шура», аят 40)

Іслам, накладаючи такі покарання, не має на меті помсту чи любов до суворості, а хоче захистити людські права, посіяти безпеку і стабільність в суспільстві. Також іслам прагне застерегти тих, чия душа спонукає чинити негоже з громадською безпекою. Іслам бажає очистити суспільство від злочинності. Якщо вбивця буде знати, що на нього чекає страта; якщо злодій буде знати, що на нього чекає відсікання руки; якщо перелюбник знатиме, що на нього чекає побиття батогами; якщо безпідставно звинувачуючий у перелюбі знатиме, що на нього чекає побиття батогами, то зупиниться від своїх згубних намірів, зберігши, таким чином як себе, так і інших. Прав був Усевишній Аллах, сказавши:

**«Помста рятує життя ваше, о ви, обдаровані розумом!
Можливо, будете богобоязливі ви!»**

(Сура «аль-Бакара», аят 179)

Хтось може сказати, мовляв, запропоновані ісламом покарання за деякі злочини є дуже жорстокими. Такій людині слід відповісти, що всі одностайні відносно того, що злочини несуть шкоду суспільству і необхідно боротися зі злочинністю за допомогою покарань. Що ж стосується предмету розбіжностей, то він існує лише у видах накладання покарань. Нехай кожен запитає сам себе: «Які

покарання ефективніші: ті, які приписує іслам, або ж ті, які вигадала людина?»

Ісламські покарання можуть здатися жорстокими тільки тим, хто поверхнево вивчив це питання. Але їх розумний, логічний і справедливий розгляд з боку неупередженої людини, з дозволу Аллаха, приведе до висновку, що тільки вони зможуть вирішити проблеми злочинності. Перш, ніж співчувати злочинцю, здорова логіка закликає не забувати про права жертві. Хворий орган необхідно ампутувати, аби зберегти все тіло. Той, хто дізнатиметься про покарання в ісламі від його ворогів, обов'язково уявить собі, що ісламське суспільство побудоване на дикості, жорстокості і любові до пролиття крові, в якому люди є каліками: один без руки, другий – побитий камінням до смерті, третій – висічений батогами. Така людина буде думати, що ісламські покарання накладаються щодня, як і в її суспільстві. У відповідь на це досить згадати, що протягом ісламської історії покарання побиття камінням до смерті за перелюб було здійснено двічі або тричі, на підставі щирого зізнання і прохання тих, хто скоїв цей злочин, бажаючи очиститись від скосеного гріха. Так само можна провести паралелі і зі всіма іншими видами покарань в ісламі.

Сумнів четвертий

Покарання за віровідступництво в ісламі порушує права людини, які гарантують свободу віросповідання, і суперечить словам Аллаха:

«Немає примусу до релігії».

(Сура "аль-Бакара", аят 256)

Відповідь на цей сумнів

Покаранням за віровідступництво в ісламському шаріаті передбачає смертну кару. Доказом цього є слова Пророка (мир йому і благословення Аллаха):

«Убийте того, хто змінив свою релігію». ¹³⁹

Необхідно звернути увагу на два важливих аспекти:

1. Стратити можуть тільки того віровідступника, який відкрито оголосив про своє зречення від віри і почав закликати до виступу проти ісламських цінностей. Віровідступництво, в даному випадку, схоже на внутрішній переворот. Той, хто відкрито не заявив про своє віровідступництво перед людьми, нестиме відповідальність перед Усевишнім Аллахом. Адже в ісламі відносини будуються на зовнішніх проявах. А про те, що тайтися в серцях, знає лише Аллах.

2. Віровідступника обов'язково закликають повернутися до ісламу три дні. З ним розмовляють великі вчені. Якщо людина знову стане віруючою, то саме до цього прагне іслам. Але якщо людина продовжить виявляти впертість і нечестя, то її вбивають, щоб вберегти від її зла інших людей і захистити суспільство від небезпеки.

Причина полягає в тому, що віровідступництво – це гра із релігією і її принципами. Ісламський шаріат не схвалює такого і сприймає це ще більш суворо, ніж початкове невір’я. Всешишній Аллах сказав:

“Воїстину, тих, які увірували, а потім стали невіруючими, а потім знову увірували і знову стали

¹³⁹ Аль-Бухарі, (6524).

невіруючими, ще й додавши собі невір'я – тих не простить Аллах і не вкаже їм шляху”.

(Сура «ан-Ніса», аят 137)

Навіщо вбивають віровідступника?

1. Віровідступництво є небезпечним злочином, скоєним проти ісламу і його послідовників, який віддаляє інших людей від прийняття ісламу. Із вчинків віровідступника стає зрозумілим, що він, ніби спробував смак ісламу, але той йому не сподобався або те, що його попередня релігія краща за іслам. Подібне спрямоване на руйнування ісламу. Саме цим користуються вороги ісламу, спочатку ніби приймаючи його, а потім відмовляються. У давні часі багато іудеїв вдавали, що приймають іслам, маючи на меті знищити його зсередини. Тобто, після того, як вони оголошували про свій іслам, відступали від нього, щоб похитнути віру мусульман і віддалити немусульман від його прийняття. Всешишній Аллах сказав:

«І сказала частина людей Писання: «Віруйте на початку дня в те, що зіслано віруючим, а наприкінці дня не віруйте в це; можливо, повернуться вони!»

(Сура "Аль Імран", аят 72)

2. Людина повинна приймати іслам після глибоких роздумів, вивчення, перегляду та уточнення і з добрим наміром. Необхідно бути твердо переконаним, інакше немає потреби приймати іслам, аби, згодом, його залишити, намагаючись похитнути віру мусульман і віддалити від його прийняття немусульман.

3. Іслам розглядає віровідступництво не як суто особисту справу, нехай навіть зовні це виглядає саме так. Адже зречення від ісламу є не просто зміною віровчення

віровідступника, своїм вчинком він виходить проти системи, який може зашкодити їй. Саме тому він шкодить не тільки самому собі, але і всім іншим людям. Ісламське суспільство сприймає віровідступництво як внутрішній переворот, як зазначалось раніше. Іслам ніколи не буде вдоволений і не погодиться із подібним. Не тільки іслам, але і всі інші життєві устої розцінюють порушення своїх постулатів, спробу їх зміни, вихід проти них, а також розпалювання всередині заворушень, які суперечать їх принципам, як злочин. В сучасних системах до того, хто скоїв подібне, застосовуються покарання гірші, ніж смертна кара. Наприклад, тривалі душевні і фізичні муки, які ведуть до смерті; позбавлення житла та майна; пролиття його крові; переслідування як живого, так і мертвого; нанесення шкоди його сім'ї і близьким, аби дістатися до такої людини.

Сумнів п'ятий

Іслам забороняє мусульманці виходити заміж за немусульманина. Це порушує права людини, обмежуючи особисту свободу, яка дозволяє одружуватися і виходити заміж за будь-кого.

Відповідь на цей сумнів

Іслам не розглядає це як обмеження особистої свободи в питанні шлюбу за релігійною ознакою, а ґрунтується на обов'язку захисту сімейного благополуччя від руйнування через релігійні відмінності. Так може статися, якщо чоловік, через своє віровчення, не поважатиме цінності дружини. Адже жінка є однією зі складових частин сім'ї, яка досить вразлива в цьому питанні, адже вона слабша за чоловіка.

В такому випадку ситуація може розвиватися в трьох різних напрямках, у яких будуть окремі положення, але, разом з

цим, всі вони мають одну основу, про яку ми згадали в попередньому параграфі.

Ситуація перша: шлюб мусульманина із язичницею, яка неправильно вірує в Аллаха або не вірує в Нього взагалі, заборонений ісламом. Адже віра чоловіка-мусульманина в жодному разі не може поважати релігійні цінності або віропереконання такої дружини. Це приведе сім'ю до розбіжностей та руйнування. Іслам вважає розлучення найненависнішим із дозволеного для Аллаха і не спонукає до нього. В цьому випадку іслам забороняє такий шлюб.

Ситуація друга: одруження мусульманина із християнкою або юдейкою, що є дозволеним. Іслам визнає посланницьку місію Іси (мир йому) і те, що він був посланцем від Аллаха, народженим дивним чином. Також іслам визнає посланницьку місію Муси (мир йому) і вважає його посланцем від Аллаха, відправленим до плем'я синів Ісраїля. Саме тому ти не зустрінеш дружину-християнку або дружину-юдейку, яка дотримується засад своєї релігії, і, при цьому, не бажає залишитися зі своїм чоловіком-мусульманином. Адже її чоловік визнає її пророка і те, що він був відправлений Аллахом. Саме тому в ісламі немає перешкод для такого шлюбу, не дивлячись на відмінність у віросповіданні.

Ситуація третя: вихід мусульманки заміж, наприклад, за християнина або іудея, що заборонено ісламом. Адже чоловік-християнин або чоловік-юдей не вірить в посланницьку і пророчу місію Мухаммада (мир йому і благословення Аллаха). Більше того, він засуджує цього пророка і говорить те, що віддаляє дружину-мусульманку від свого чоловіка. Це, в свою чергу, веде сім'ю до розколу. Саме тому шлюб, який має такий кінець, є забороненим.

Сумнів шостий

Існування рабства в ісламському шаріаті суперечить заклику ісламу, який заявляє про абсолютну рівність і про повернення всіх людей до однієї основи. Також це суперечить правам людини.

Відповідь на цей сумнів

Спочатку ми б хотіли коротко сказати, що іслам ухвалив рабство через наявність певних економічних і соціальних обставин. Суспільство, в якому виник іслам, практично повністю спиралося на рабство, аби полегшити економічну та соціальну сфери життя. Рабство існувало не тільки на території Аравійського півострова, але і за його межами – у всіх куточках світу. Про це згадується і в попередніх релігіях. У книзі Повторення Закону читаємо:

“Коли ти приступиш до міста, щоб воювати з ним, то запропонуй йому перше мир. І станеться, якщо воно відповість тобі: Мир, і відчинить браму тобі, то ввесь той народ, що знаходиться в ньому, буде тобі на данину, і буде служити тобі. А якщо воно не замирить з тобою, і буде провадити з тобою війну, то обложиш його. І Господь, Бог твій, дастъ його в руку твою, а ти повбиваєш усю чоловічу стать його вістрям меча. Тільки жінок, і дітей, і худобу, і все, що буде в тім місті, всю здобич його забереш собі, і будеш ти їсти здобич ворогів своїх, що дав тобі Господь, Бог твій. Так ти зробиш усім містам, дуже далеким від тебе, що вони не з міст цих народів. Тільки з міст тих народів, які Господь, Бог твій, дає тобі на володіння, не позоставиш при житті жодної душі...”

(Повторення Закону 20:10-16)

Іслам запропонував альтернативний поетапний план відмови від рабства. Саме так накладалась заборона на

алкоголь: вона набуvalа чинності поступово. Перший етап – Всевишній Аллах сказав:

«Тебе запитують про вино та азартні ігри. Скажи: «Це все — великий гріх, але й певна користь для людей. Але гріх від них більший за користь!»»

(Сура "аль-Бакара", аят 219)

Коли люди почали сприймати ісламський заклик, Всевишній Аллах зіслав:

«О ви, які увірували! Не наближайтесь до молитви у стані сп'яніння, поки ви не станете усвідомлювати те, що говорите».

(Сура «ан-Ніса», аят 43)

Коли ж віра зміцнилася в седцях людей і вони стали приймати іслам, вивчати його принципи і, перш за все, керуватися наказами Аллаха і Його Посланця (мир йому і благословення Аллаха), тоді було зіслано категоричну заборону алкоголю. Всевишній Аллах сказав:

“О ви, які увірували! Воїстину, вино, азартні ігри, камені жертвників і стріли для ворожби — мерзота від шайтана! Тож стережіться цього! Можливо, будете спасенні!»

(Сура «аль-Маїда», аят 90)

У питаннях рабства іслам пішов тим самим шляхом, що і алкоголю. Він не оголосив рабство забороненим відразу, а попрямував мудрою дорогою, аби згодом повністю вирішити цю проблему.

Перший етап: іслам закликав до звільнення рабів, керуючись внутрішніми мотивами і співчуттям до них через їхню слабкість, без силля і недоліки. Тим самим він повернув

їм гідність і людську подобу, зробивши їх братами зі своїми господарями. Рабство в ісламі не вважається основним становищем людини. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Ваші раби є вашими братами, яких Аллах зробив підвладними вам, тож нехай той, хто володіє братом своїм, годує його тим же, що єсть сам, і одягає його так само, як одягається сам. Не доручайте їм нічого непосильного для них, а якщо, все ж таки, доручите, то допоможіть їм!»¹⁴⁰

Іслам спонукав добре і м'яко ставитися до рабів – як словом, так і ділом. Всевишній Аллах сказав:

«Поклоняйтесь Аллаху та не додавайте Йому нікого як рівного. Як найкраще ставтесь до батьків, родичів, сиріт і бідних; а також до сусідів, які є вашими родичами, і до тих, які не є вашими родичами; до побратима, до подорожнього, а також до рабів ваших. Воїстину, Аллах не любить зухвалих і гордих».

(Сура "ан-Ніса", аят 36)

Більш того, іслам закликає поважати їх почуття, забороняючи все, що може нагадати їм про їхнє становище. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

“Нехай ніхто з вас не говорить «мій раб», «моя рабиня», а нехай говорить «мій слуга», «моя служниця»”.¹⁴¹

Слід зазначити, що іслам визнає лише рабство тіла, але не рабство розуму. У раба є право сповідувати свою релігію, якщо він бажає цього. Іслам, як і завжди, показує найяскравіший приклад загальнолюдської рівності і бачить різницю тільки в богобоязливості, братуючи між собою

¹⁴⁰ Аль-Бухарі.

¹⁴¹ Аль-Бухарі, (2414).

вільних і рабів. Він пішов ще далі, адже Посланець Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) видав заміж шляхетну Зейнаб бінт Джахш за свого вільновідпущенника, колишнього раба Зейда. Також Пророк (мир йому і благословення Аллаха) призначив Зейда головнокомандувачем армією, до якої входили найвідоміші сподвижники.

Іслам вказав на два поступових шляхи викорінення рабства. Ці шляхи не розпалювали перевороти, не ставали причиною проблем, не посіяли ворожнечу, а також не привели до безладу в економічній і соціальній сферах.

Шлях перший: усунення причин, через які люди могли стати рабами. Раніше їх існувало дуже багато:

- Різні війни. Переможені покидали поле бою або вбитими, або поневоленими.
- Боржник, який не був у змозі розплатитися зі своїм кредитором, ставав його рабом.
- Батьки могли продавати в рабство власних дітей – як хлопчиків, так і дівчаток.
- Людина за власним вибором могла відмовитися від свободи. Так, деякі люди продавали себе в рабство, натомість, отримуючи певну плату.
- Полон і викрадення. До викрадених людей ставилися як до військовополонених і могли їх робити рабами.
- За скоєння деяких злочинів: вбивство, крадіжка або перелюб, людину могли зробити рабом своєї жертви або її родичів.

Це лише деякі шляхи поневолення, які існували в часи приходу ісламу, але іслам повністю і категорично заборонив їх, залишивши лише один – шлях військовополонених.

Військовополонені – це люди, яких взяли у полон в результаті ведення законної війни, яку оголосив правитель і скликав на неї. Слід врахувати, що військовополонені не стають рабами, поки головнокомандувач не видасть відповідний наказ. Таким чином, не кожен військовополонений в ісламі є рабом. Військовополонених можуть відпустити просто так, обміняти на військовополонених-мусульман або звільнити в обмін на матеріальну компенсацію. Всешишній Аллах сказав:

“Далі або милуйте іх, або беріть викуп — доти, доки війна не скине свій тягар”.

(Сура «Мухаммад», аят 4)

Одним із проявів мудрості в подібній ситуації буде не відпускати військовополонених ворога в той час, як у нього в руках знаходяться військовополонені мусульмани.

Шлях другий, яким послідував іслам, викорінюючи рабство, полягає у збільшенні способів звільнення рабів. Раніше для цього була всього одна можливість – бажання господаря відпустити свого раба. Але із приходом ісламу шляхів для отримання свободи стало два – це звільнення раба з боку його хязяїна та підписання договору між рабом і його господарем про поетапний викуп раба самого себе (*мукáтаба*).

• **Звільнення раба**

Після того, як раб міг отримати свободу лише через бажання свого господаря, іслам вжив для цього низку заходів, серед яких:

- Спокута за скоєння певних видів гріхів. Наприклад, за ненавмисне вбивство приписано виплатити компенсацію (*дія*) родичам убитого і звільнити віруючого раба. Всешишній Аллах сказав:

“І нехай віруючий не вбиває іншого віруючого — хіба як трапиться помилка. І хто помилково вб’є віруючого, то нехай звільнить віруючого раба і нехай сплатить належний викуп його родині — хіба тільки вони побажають роздати це як милостиню”.

(Сура «ан-Ніса», аят 92)

- Спокута за порушення клятви-зигáр.¹⁴² Всевишній Аллах сказав:

“Ті, які називають своїх дружин хребтами матерів, а потім відмовляються від сказаного, нехай звільнять одного раба перед тим, як торкнутися одне одного. Повчайте вас цим, і Аллах знає те, що ви робите”.

(Сура «аль-Муджаділя», аят 3)

- Одна із можливих спокут за недотримання даної клятви. Всевишній Аллах сказав:

«Аллах не покличе вас до відплати за легковажність у клятвах ваших, але відплатити Він за невиконання договорів, які в клятвах! Викуп за це — нагодувати десятьох бідняків так, як годуете свої сім’ї, або ж одягнути їх, або звільнити раба. А як хто не в змозі цього зробити, нехай постить три дні. Це — викуп за порушення клятв ваших, тож тримайтесь ваших клятв. Так роз’яснює Аллах вам Свої знамення. Можливо, будете ви вдячні!»

¹⁴² Один із видів розлучення, поширений серед арабів в доісламську епоху, який залишав дружину в невизначеному становищі. Вона не ставала розлученою в повному розумінні цього слова і не могла виходити заміж за іншого. Також вона не була заміжньою, адже чоловік, який сказав цю клятву, не мав з нею інтимних стосунків. Тому іслам заборонив цей вид розлучення, який шкодив жінці.

(Сура «аль-Маїда», аят 89)

- Також іслам зробив звільнення раба однією зі спокут за статевий акт під час посту місяця Рамадан. Доказом цього є історія одного сподвижника, який прийшов до Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха) і сказав:

«О Посланець Аллаха, я загинув!» Пророк (мир йому і благословення Аллаха) запитав: «Що ж тебе згубило?» Той сказав: «Я переспав зі своєю дружиною під час посту Рамадану». Пророк (мир йому і благословення Аллаха) запитав: «Чи є у тебе кошти, щоб відпустити на волю раба?» Чоловік сказав: «Ні». Пророк (мир йому і благословення Аллаха) запитав: «А чи зможеш ти постити два місяці поспіль?» Чоловік сказав: «Ні». Пророк (мир йому і благословення Аллаха) запитав: «А чи є у тебе можливість нагодувати шістдесят бідняків?» Чоловік сказав: «Ні», - і сів, а через деякий час Пророку (мир йому і благословення Аллаха) принесли велику корзину фініків. Він відказав: «Роздай це як милостиню». Той сказав: «Я роздати це тим, хто бідніший від нас? Але в Медині немає сім'ї, яка перебувала б у більшій скруті за нашу!» Тоді Пророк (мир йому і благословення Аллаха) посміхнувся так, що було видно його зуби, а потім сказав: «Йди і нагодуй цим членів своєї сім'ї».¹⁴³

Слід звернути увагу, що людина, яка повинна виконати одну із цих спокут, але не має раба, якого могла б звільнити, повинна купити його, а потім звільнити, якщо є така можливість.

¹⁴³ Аль-Бухарі, (1834).

- Іслам зробив звільнення рабів одним з найкращих видів поклонінь, за допомогою яких мусульманин може наблизитися до свого Господа. Всевишній Аллах сказав:

“Але він не став долати круту стежку. Звідки ти міг знати, що таке крута стежка? Це – звільнення раба або годування в голодний день”.

(Сура «аль-Баляд», аяти 11-14)

Більш того, слова Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха), на додачу до його вчинків, спонукали звільнити рабів. Він (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо хтось звільнить віруючого раба, то за кожну частину його тіла Аллах позбавить від Богню кожну частину тіла того, хто звільнив раба, в тому числі – статеві органи за статеві органи раба». ¹⁴⁴

- Іслам спонукає господаря раба залишити заповіт, в якому буде сказано, що після його смерті він стане вільним. Таким чином, раб отримує гарантію на свободу. Щоб зберегти право раба на звільнення, іслам, в такому випадку, забороняє продавати або дарувати його.

- Одним із напрямів, на користь яких можна витрачати обов'язкову милостиню (закят), є звільнення рабів. Всевишній Аллах сказав:

“Милостиня призначена для нужденних і бідних, тих, хто її збирає та роздає, тих, від чиїх сердець чекають прихильності, для викупу рабів, для збанкрутілих боржників, для тих, хто бореться на шляху Аллаха, а

¹⁴⁴ Аль-Бухарі, Муслім, (1509).

також для подорожніх. Так встановлено Аллахом. А Аллах — Всезнаючий, Мудрий!”

(Сура "ам-Тауба", аят 60)

- Іслам встановив, що побиття раба є причиною для його звільнення, адже Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Якщо хтось вдарив чи побив свого раба, то спокутою за це буде його звільнення». ¹⁴⁵

- **Договір між рабом і його господарем про поетапний викуп раба самого себе (*мукáтаба*)**

Коли раб просить свого господаря викупити власну свободу за певну суму, про яку вони домовляться, то не можна йому відмовляти. Після виконання умов цього договору у нього з'явиться право купувати, продавати і володіти майном з метою забезпечення себе необхідною сумою для викупу. Також його робота на свого господаря буде оплачуватися. Більш того, іслам спонукає допомагати й жертвувати майно для такої мети. Допомога може надаватися як з боку господаря – якщо він, наприклад, поступиться частиною обумовленої суми або полегшить рабу його роботу. Також допомога може надаватися з боку інших мусульман – якщо вони, наближаючись до Аллаха, стануть допомагати своїм братам-рабам, аби вони змогли викупити свою свободу і звільнитися від рабства. Всешишній Аллах сказав:

«Якщо ті, ким оволоділи ваші праці, прагнуть письмового свідчення, то напишіть його — якщо ви знайшли в них чесноти. Дайте їм частину з майна Аллаха, яке Він дарував вам».

¹⁴⁵ Муслім.

(Сура "ан-Нур", аят 33)

Коротко зображенуши позицію ісламу по відношенню до рабства, можемо сказати, що він не запровадив його, а навпаки, прийшов із концепцією законів, які спростили величезний вплив на звуження можливостей для рабства. У 1392 р.г. Міністерство юстиції Королівства Саудівської Аравії, протягом місяця Сафар провело три конференції, на яких був присутній його тогочасний міністр, а також низка вчених і викладачів університетів КСА. З боку Європи були присутні чотири великих викладачі законів:

- Колишній глава МЗС Ірландії та секретар Європейської законодавчої Комісії.
- Один зі сходознавців і викладачів ісламських досліджень.
- Один із викладачів загального права і голова міжнародного журналу з прав людини, який видається у Франції.
- Один із відомих адвокатів апеляційного суду Парижа.

На цій конференції вчені з Саудівської Аравії пояснили розуміння релігії мусульманами і немусульманами, а також згадали відмінності між загально встановленими правилами ісламського шаріату і частковими законами. Вчені підкреслили, що ісламський шаріат піклується про людей і пояснили, що лише невелика кількість суворих покарань передбачена за сконення тяжких злочинів і накладення подібної відповідальності покликана зберегти всіх людей, звести до мінімуму злочинність та зневагу до людського життя, честі та майна. Європейська сторона конференції висловила своє здивування, дізнавшись про ісламський шаріат і права людини в ньому. Голова делегації МакБрайан заявив: «Саме звідси, з цієї ісламської країни, а не з якогось іншого місця, потрібно оголосити про права людини. Вчені мусульман зобов'язані, на загальносвітовому рівні,

оголосити про ці невідомі права, адже їх незнання стало однією з причин спотвореного уявлення про іслам, мусульман і ісламські закони як такі».¹⁴⁶

¹⁴⁶ Із книги “Іслам і права людини”, д-р Абд Аллах ібн Абд аль-Мухсін ат-Туркі.

Завершення

На завершення цієї невеликої книги хотів би сказати, що все вищезгадане є лише поверхневою згадкою про права людини. Все це – ключі і мотиви для того, хто, прочитавши книгу, захоче дізнатися більше про іслам, образ якого спотворили люди, які приписують себе до нього, перш, ніж його спотворили вороги ісламу. Цей заклик адресований тим немусульманам, котрі читають ці рядки: приділіть час знайомству з ісламом і дізнайтесь про нього із достовірних джерел, після чого неупереджено і об'єктивно порівняйте те, що ви прочитали, із тим, що ви чули. Знайте, що, закликаючи до ісламу, ми не ставимо перед собою жодних особистих або меркантильних цілей, а лише хочемо блага для всього людства.

Від самого початку існування ісламу з ним велася війна. Й дотепер її ведуть його вороги і ненависники. Заради цього вони зібрали всі свої сили – як людські, так і матеріальні, але змогли лише посіяти слабкі сумніви, які жодним чином не вплинули на людину зі здоровим розумом і чистим серцем. Представники розсудливих немусульман, які можуть відрізняти істину від брехні – навіть відомі священики інших вірувань – не припиняють натовпами входити до релігії Аллаха. Хіба це не є доказом величі ісламу і того, що він – від Аллаха, Який взяв на Себе обов'язок його оберігати? Всевишній Аллах сказав:

“Воїстину, Ми послали Нагадування, і Ми оберігаємо його”.

(Сура «аль-Хіджр», аят 9)

Насамкінець хотілося б згадати слова Посланця Аллаха (мир йому і благословення Аллаха), які підтверджують, наскільки сильно іслам бажає добра всім людям. Пророк (мир йому і благословення Аллаха) сказав:

«Найулюбленіші люди для Аллаха – це найкорисніші з них, а найулюбленіша справа перед Аллахом Всемогутнім і Великим – це радість, яку ти приносиш мусульманину, допомагаючи йому в біді або виплачуючи за нього борг, або втамовуючи його голод.

І справді, прийти на допомогу своєму брату-мусульманину в тому, в чому він має потребу, більш улюблена для мене, аніж усамітнення в мечеті (*i'tikayf*) протягом місяця. А той, хто стримає гнів на брата свого (в ісламі), тому Аллах приховає його недоліки, і тому, хто стримає свій гнів в той час, коли він хотів вилити його, Аллах наповнить його серце вдоволенням в Судний день.

І хто вийшов допомагати своєму брату-мусульманину в його потребі, поки він не допоможе йому, тому Аллах зміцнить стопи в той День, коли стопи будуть ковзати.

Воїстину, поганий норов псує справи так само, як оцет псує мед».¹⁴⁷

WWW.ISLAMLAND.COM

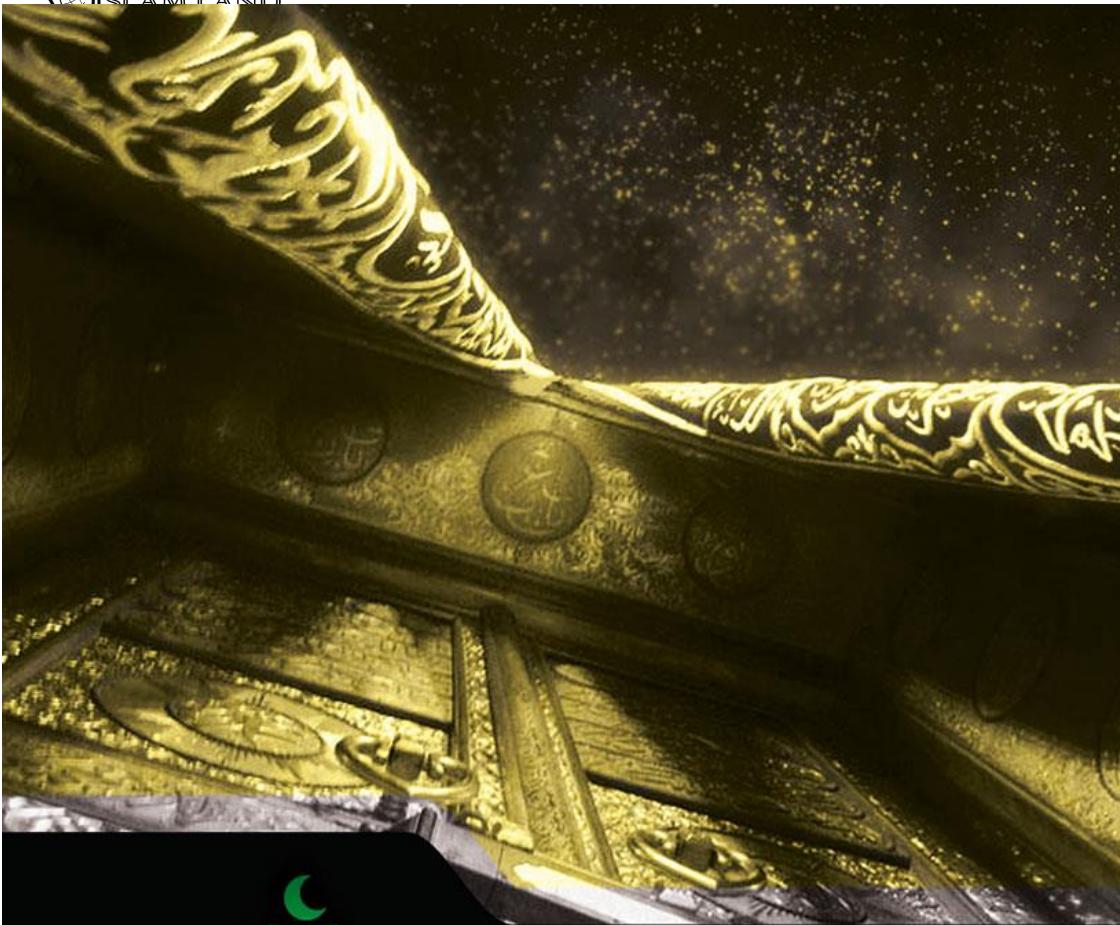
¹⁴⁷ Ат-Табарані, Абу ад-Дунья. Аль-Албані підтверджив достовірність цього хадіса в «Сахіх аль-Джамі».

Зміст

Піклування ісламу про забезпечення найнеобхіднішого	11
1. Безпека в усіх її проявах	11
2. Забезпечення роботою	13
3. Надання освіти.....	15
4. Надання всього необхідного для охорони здоров'я ...	16
Рівність в ісламі.....	18
Іслам і збереження життєво необхідних цінностей.....	23
Захист релігії	23
Захист життя.....	27
Захист розуму	30
Захист честі.....	31
Захист майна	33
Знахідка з точки зору ісламу	36
Захист нащадків.....	38
Захист родоводу	39
Іслам захищає права слабких людей	42
Захист природних багатств від нераціонального використання	44
Загальні і приватні права в ісламі	45
Робоча сфера.....	71
Права інших творінь	73
Загальні права і обов'язки.....	78

Судова система.....	85
Система заклику до схвалюваного і заборони неприйнятного	89
Каїрська декларація про права людини в ісламі.....	91
Стаття перша	93
Стаття друга	94
Стаття тертия.....	94
Стаття четверта	95
Стаття п'ята	95
Стаття шоста	95
Стаття сьома	95
Стаття восьма	96
Стаття дев'ята	96
Стаття десята	96
Стаття одинадцята	97
Стаття дванадцята	97
Стаття тринадцята	97
Стаття чотирнадцята	98
Стаття п'ятнадцята	98
Стаття шістнадцята	98
Стаття сімнадцята	98
Стаття вісімнадцята	99
Стаття дев'ятнадцята	99
Стаття двадцята	100

Стаття двадцять перша.....	100
Стаття двадцять друга	100
Стаття двадцять третя	101
Стаття двадцять четверта	101
Стаття двадцять п'ята.....	101
Особливості прав людини в ісламському законодавстві	104
Поширені сумніви про права людини в ісламі.....	106
Сумнів перший	106
Відповідь на цей сумнів.....	106
Сумнів другий	108
Відповідь на цей сумнів.....	108
Сумнів третій	110
Відповідь на цей сумнів.....	110
Сумнів четвертий	124
Відповідь на цей сумнів.....	125
Навіщо вбивають віровідступника?	126
Сумнів п'ятий.....	127
Відповідь на цей сумнів.....	127
Сумнів шостий	129
Відповідь на цей сумнів.....	129
Завершення.....	140

 ISLAM LAND
GROW GOODNESS BY YOUR HAND

EXPLORE ISLAM IN ALL LANGUAGES

WWW.ISLAMLAND.COM